SALGÓ LÁSZLÓ

Kína közelről

SALGÓ LÁSZLÓ

KÍNA KÖZELRŐL

KOSSUTH KÖNYVKIADÓ

1959

Felelős kiadó a Kossuth Könyvkiadó igazgatója

ELŐSZÓ

Az első kifejezés, amit Kínában megtanultam, a „ta jaocsin" volt. Nem „jónapot" és nem is „köszönöm" az értelme. A ta jaocsin magyarra fordítva Kína nagy ugrását, ugrásszerű fejlődését jelenti. Ezt a kifejezést olvassuk hivatalos jelentésekben, halljuk a baráti beszélgetés során. És ami a döntő, ezt *látjuk*, érzékeljük, tapasztaljuk mindenütt a hatalmas országban.

A „nagy ugrást" jelképezi a hatalom ősi szimbóluma, a sárkány, amely eddig a Nyári Palota díszes faragványairól, az 509 Buddha templomának lakkozott képeiről vicsorított barátságtalanul a nézőre. Most a száguldó sárkányt a házak falára ragasztott plakátokon, az újságokban, a szobrokon, az igazi hatalom, a 680 milliós nép szimbolikus figurái ösztökélik ugrásra, a „ta jaocsin"-re.

Nem találkoztam olyan külföldivel – a világ bármely részéről érkezzen is Kínába –, akit ne nyűgözött volna le a kínai nép minden akadályon, a múlt súlyos örökségén úrrá levő akaratereje, a szocialista jövőt építő lelkesedése, az 1958-as esztendő páratlan eredménye.

A lenyűgöző személyes benyomások és a közvetett információk hatása alól felocsúdva, minden gondolkozó ember keresi a csodálatos fejlődés magyarázatát, kutatja az 1958-as „nagy ugrás" okait. Könyvemben ezekre a kérdésekre, problémákra szeretnék válaszolni, úgy, ahogyan magam is szembetalálkoztam velük kéthónapos kelet-ázsiai utazásom során, és úgy, ahogyan nekem szegezték ezeket a kérdéseket itthon, hazaérkezésem után.

Az ugrásszerű fejlődés helyes értelmezése megköveteli, hogy – ha

vázlatosan is – érzékeltessük azokat az objektív, természeti feltételeket, amelyek nélkül a kínai ipar és mezőgazdaság fejlődése, a következő évek újabb „nagy ugrása" elképzelhetetlen volna.

Az 1958-as ugrásszerű fejlődés nem deus ex machinaként, hanem az előző évek során az iparban, a mezőgazdaságban, a kulturális életben végbement mennyiségi és minőségi változások eredményeként következett be. Ezért szükségesnek tartom röviden ismertetni azokat a körülményeket, amelyek között e fejlődés „ugródeszkáit" megteremtették.

1958 szeptembere, októbere – amikor a Kínai Népköztársaságban jártam – a népi mozgalmak teljes kibontakozásának az időszaka volt. Forrt minden, akárcsak ősszel a must, vagy a népi kohókban az olvasztott nyersvas. A zsilipek megnyitása, a gátló tényezők eltávolítása után szabadon hömpölygött a 680 milliós nép új életet teremtő hatalmas folyama.

Az első hónapok nagy erjedését – mint erről itthon, a könyv megírása közben értesültem – novemberben, decemberben követte a leülepedés, a tisztulás folyamata. A Kínai Kommunista Párt, a „nagy ugrást" végrehajtó nép vezetője és lelkesítője – akárcsak a Jangce, vagy a Hoangho vizét – mesteri módon terelte az ésszerűség medrébe a nagy népi mozgalmak erőtől duzzadó áradatát. A Központi Bizottság decemberi vuhani ülésszakán elfogadott dokumentumok – az elmúlt időszak gazdag tapasztalatainak általánosításával – megvilágítják az idei év új, „nagy ugrásához" vezető utat.

A hatalmas országban viszonylag rövid idő alatt gyűjtött élményanyag nagyon kevés, a kínai nép határtalan lelkesedésének impresszionáló hatása rendkívül nagy ahhoz, hogy pusztán személyes tapasztalataim alapján vállalkozzam reális kép felvázolására.

Ezért a könyvben messzemenően támaszkodom a Kínai Kommunista Párt alapvető dokumentumaira, elsősorban a VIII. kongresszus második ülésszakának és a Központi Bizottság vuhani ülésszakának anyagaira.

I. A KÍNAI „ÍNYENCFALAT"

Jobb egyszer látni, mint százszor hallani

Sokszor, sokféle értelemben hallottam Kínában ezt a bölcs mondást. És hogy ez így igaz, éppen a hatalmas országban tett sok ezer kilométeres utam bizonyította ismételten. Nem keveset olvastam a kínai történelem fejezeteiből, sokat hallottam az új Kínáról, az országról és népéről, – de látni mindezt egészen más, valóban sokszorosan több.

„... Kína felszíni viszonyai rendkívül változatosak..." „A föld méhe természeti kincsekben nagyon gazdag..." Milyen keveset mondanak a valósághoz képest a földrajzkönyv, a Guidebook e száraz szavai. Fantáziám ecsetvonásai ennek alapján legfeljebb csak retusálni tudták a repülőgépben az egyébként szürke képet.

Az ősz, a csodálatos távol-keleti ősz teljes színpompájában tárta elém a hatalmas ország tájainak változatosságát.

Amikor szeptember közepén elindultam, hűvös szél fújt már a Ferihegyen, köd szitált Moszkvában, jólesett a forró tea Irkutszkban és Ulan-Batorban. Őszi tájak felett szállt a „Tu 104" 10 000 kilométeren át nyugat-keleti irányban.

A Jalu-folyó és a vietnami határ közötti, északról dél felé vezető út „alig" egyharmada ennek. A szeptember és az október itt mégis három évszakot jelentett számomra. Pekingben ragyogó napsütéses, langyos idő fogadott. A Pejhaj park, a Nyári Palota sétányainak fáit az aranyos ősz festette tarkára. A Nagy Falhoz vezető út mentén a földeken – akárcsak nálunk – sárgult már a kukoricaszár.

Ahogy a vonat Pekingtől dél felé halad, változik a táj, a növényzet, a hőmérséklet. Változik úgyszólván minden. A Hoanghótól, a Sárga-folyó-

tól délre szeptemberben, októberben még a második rizsaratáshoz készülnek. A Jangcén túl pedig a harmadik vetés alá készítik elő a talajt. Egyes zöldség- és főzelékféleségeket már negyedszer, ötödször ültettek az évben. A kukorica, a búza mind ritkább, helyét a rizs mellett fokozatosan más szubtropikus növények: gyapot, tea, citromfélék, majd cukornád, banán, ananász foglalja el. Északon, a Nagy Falnál még tevekaraván állta el Pobjedánk útját. Itt délen a sivatag hajóját már sehol sem látni. Lusta bivaly úszkál a folyóban, hempereg a rizsföldek iszapjában.

A hőmérő higanyszála a vonatban mind magasabbra emelkedik. Kantonban már hamisítatlan trópusi táj fogad. A „Tömegeket Szerető Szállóban" az ágy fölött ott a moszkitóháló, a repülőgép légcsavarjára emlékeztető ventillátor. A Délkínai-tenger partján az októberi nap érleli a narancsot és a banánt.

Október 23-án, amikor Vietnamból Nanningba, a dél-kínai határállomásra érkeztem, még jólesett a nap elől a pálmák árnyékába húzódni.

Egy nappal később, október 24-én már Északkelet-Kínában, Senjangban (Mukden) dideregtem. Mit sem használt a forró tea és a ballonkabátba sürgősen begombolt teveszőrbélés. A Szibéria felől fújó jeges szél már hártyával borította a repülőtér pocsolyáit. Irigykedve néztem kínai és szovjet útitársaim bundáját és szőrmekucsmáját.

De nemcsak a világtájak, a szélességi körök szerint változik a kínai táj. Más és más arcát mutatja a hatalmas ország a vonat peronjáról és a repülőgép ablakából.

Az „Il 14"-ből, mondhatnám felülnézetből, a színek, a kontrasztok bizonyos szempontból talán még élesebbek, mint oldalnézetből.

A ragyogó, napsütéses időben szemet kápráztat a színek játéka. A Góbi-sivatag nyúlványait, az északkeleti hegyvidék szürke szikláit a Hoangho völgyében a löszrétegtől sárgára festett talaj váltja fel. Láttam a Fekete-tengert, de színe egyáltalán nem tűnt feketének. A mi Dunánk – mindenki tudja – csak Strauss keringőjében érdemli meg a kék jelzőt. A Hoangho, a Sárga-folyó méltán viseli nevét. A Jangce környékén, a Vörös-medencében ismét változik a kép. Mintha csak valami hatalmas te-

Tevekaraván északon

Narancsszüret délen

Pálmafák a Délkínai-tenger partján

A domboldal teraszosan művelt rizsföldjei

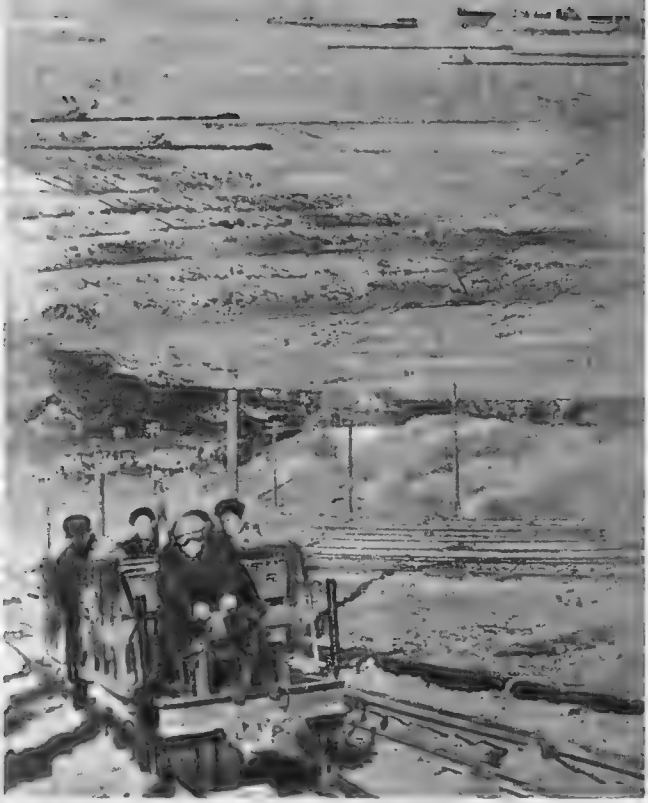

Külszíni szén- és olajpalabánya Fusunban

Ahonnan a vuhani vas- és acélkombinát a nyersanyagot kapja. A vasérc külszíni kitermelése Tajehben

niszpálya frissen locsolt salakja felett szállnánk. A lateritet és a vörös földet Dél-Kínában fokozatosan barna, erdei talajok váltják fel.

A hegyi tájak ridegsége a Kínai Alföld sztyeppéinek lágyságával ölelkezik. A repülőgépből kitekintve, keleti irányban, a tenger felé síkságok, alföldek zöldellnek. Nyugat felé viszont mind zordabb hegyek emelkednek, és az ország nagyobbik részét égbenyúló csúcsok, lakatlan hegyvidékek és sivatagok borítják. A 680 millió lakosból 600 millió az ország területének 40%-án, ennek is közel a fele a Középkínai Alföldön él. A Jangce völgyében a népsűrűség négyzetkilométerenként néhol 800, egyes esetekben az 1000 főt is eléri.

Ezen a vidéken – a repülőgépből jól látható – egymást érik a falvak, a települések. A kiváló löszös, folyami hordalékos föld minden talpalatnyi területét gondos kezek ültetik be – a síkságon és a domboldalakon egyaránt. Mintha hatalmas makett fölé hajolnék. Rizs- és tea-teraszok fonják körül a dombokat. A lépcsőfokok úgy emelkednek egymás fölé, mint a térképen a magasságot jelző gyűrük. A táblákat – amelyek közül egyesek valóban nem nagyobbak, mint az iskolai falitábla – szorgos kezek sziklákkal, kövekkel bástyázzák körül, hogy a víz morzsányit se moshasson le belőlük.

A viz, amely nélkül nincs élet. Zsebatlaszomat nézem a gépben. A Jangce fölött vagyunk.

Az a földrajzi szélességi kör, amelyet talán éppen most repülünk át, nyugati irányban Irakon, Egyiptomon halad keresztül. A Nílust, a Tigris és az Eufrátesz völgyét néhány hónappal előbb láttam. Nem nehéz visszaemlékezni és összehasonlítást tenni. A csapadékban szegény arab országok e hatalmas folyói mentén húzódó keskeny zöld övezetet mindenütt a sárga sivatagi homok váltja fel. A gizehi piramisok tövében az ember egyik lábával a fekete folyami hordalékon, a másikkal a bokáig érő homokon áll. Milyen keskeny a zöld övezet – s milyen nagy, szinte vég nélküli a sivatag! A fáraók álmát őrző szfinkszen túl már nincs víz, nincs élet.

Egészen más a kínai táj. Kis patakok és hatalmas folyók, természetes tavak és mesterséges víztárolók, öntözőcsatornák és fúrt kutak tömegei váltják egymást. Vuhannál, Nanningnál kissé szorongó érzéssel bámul-

tam a pilóta ügyességét, amint a folyók, a patakok között, a vízzel elárasztott rizsföldek tengerében mesteri kézzel tette le a gépet a repülőtér száraz betonjára.

De a sok víz sem áldás.

„Kína ostorainak", a hatalmas folyóknak az áradása nagy károkat okozott a múltban. Méltán kapta a Hoangho az „Ezer keserűség folyója" nevet. Nem is olyan régen, 30–40 millió paraszt megélhetését állandóan fenyegették az áradások. Az áradást pedig járvány, aszály, éhínség követte. 1942-ben és 1943-ban egyedül Honan tartományban – különféle becslések szerint – 3–5 millió ember pusztult éhen!

A repülőgépből jól látni a Hoangho sárga vizét jobbról és balról övező szürke csíkot. A most épülő betongátak az „Ezer keserűség folyóját" a bőség forrásává változtatják.

A megzabolázott folyók, a vízbőség, az évi kétszeri, sőt háromszori termést biztosító éghajlat, a jól termő földek, a változatos növényzet együttvéve nagy gazdagságot jelentenek. Olyan természeti adottságok, olyan objektív feltételek ezek, amelyek nélkül a kínai mezőgazdaság 1958-as „nagy ugrását" nem lehetett volna megvalósítani.

Tea és vasérc

A táj, a föld észak-déli irányban állandóan változik. A hatalmas ország újabb és újabb arcát mutatja. Csak egyben ismétli önmagát: méhében, a felszín alatt mindenütt mesés kincseket rejteget.

Ennyit a régen Mandzsúriának nevezett északkeleti országrészről itthon is tudtam.

Az „Il 14" ablakából először azt hittem, hogy sűrű köd borítja Senjangot, ezt a hárommilliós hatalmas várost. De a gép simán leszállt a ragyogó napfényben úszó repülőtéren. Ködnek nyoma sem volt. A szállóba vezető úton értettem meg tévedésem okát. Más kínai városoktól eltérően, ez az út gyárral kezdődött és üzemmel végződött. A város középpontjában levő szálló tetőteraszáról – külvárosban és belvárosban egy-

aránt – kéményerdőt lát az ember. A napsütésben, nagy lencsenyílással készült képet is elhomályosítja a gomolygó füst. És ez így van az egész „kínai Ruhrvidéken" – Harbintól Senjangon és Ansanon át a Sárga-tenger partjáig.

De a „ruhrvidéki" kép csak Fusunnal teljes.

Senjangtól alig egy órát mentünk Pobjedánkkal, s a Hunho-patak mellett feltűnt Fusun. Bányászváros, egymillió lakossal.

A cári Oroszország kezdte, a japán monopóliumok folytatták a szén kitermelését. Nem kellett sok tőkét invesztálniok. Gép alig kellett, elegendő volt a csákány, a lapát.

Fusunban az ember cipőtalpa alatt közvetlenül ott a szén. Amikor a bányaigazgatóság épületének erkélyéről először körülnéztem, úgy éreztem magam, mintha a világ legnagyobb stadionjának a peremén álltam volna. Hogy a hasonlatnál maradjak – a stadion hossza hat és fél, szélessége másfél kilométer. A csaknem ellipszis alakú katlanban egymással párhuzamosan futnak a mélybe vezető lépcsők. Az egymás fölött elhelyezkedő szürke, zöld, barna és fekete színű lépcsőzetek a különböző mélységeket jelzik. De micsoda lépcsőfokok ezek? Mindegyiken billenőkocsis szerelvények robognak felfelé értékes rakományaikkal. A szürke réteg a cementgyárat, a zöld sáv a vegyiüzemeket, a barna színű olajpala-vonulat a szintetikus benzingyárat látja el nyersanyaggal. És végül, a csillogó, kátrányfekete szén átlós irányban kettészeli valamennyi réteget és a mélyből egészen a felszínig, cipőm talpáig tör. Ez táplálja, élteti, hozza mozgásba Északkelet-Kína hatalmas erőműveit, üzemeit.

És nincs az a mennyiség, amit ne használnának el a „kínai Ruhrvidék" gyárai. Nem, nem a minőség miatt kell a sok szén. A minőséggel nincs baj. A fusuni medencében 6–7–8 ezer kalóriás szenet termelnek ki, nyílt fejtéssel, a szabad ég alatt. De a feldolgozóüzemek „nagy ugrásaival" lépést kell tartaniok a bányáknak is. A nyílt fejtésű medence, a szomszédos zuhanóaknákkal együtt 1958-ban – ezt még októberben mondták – 15 millió tonna szenet termelt. (A japánok alatt 4,5 millió volt a maximális mennyiség, 1957-ben 9 millió tonnát bányásztak.)

A medence kimerülésével kapcsolatos aggodalmaimat Liu elvtárs, a bánya egyik műszaki vezetője gyorsan eloszlatja:

„Északkelet-Kína tartaléka egymaga 300 évig fedezi Kína egész jövőbeli szükségletét. És – teszi hozzá – ez az egész ország ma ismert tartalékainak mindössze hét százaléka."

Eszembe jutott egy számadat, amelyet régebbi előadásaimban – bevallom – csak erősen tompítva mertem idézni, és a hallgatóság így is mindig felszisszent. Az adat nem „kommunista forrásból" származik. A Londonban megjelenő „Encyclopaedia Britannica" 11. kiadásában olvasható: „Kína Sanhszi tartományának annyi szene van, hogy a világfogyasztást – annak jelenlegi színvonala mellett – több évezreden át egymagában is képes fedezni."

De az „Encyclopaedia Britannica" és más források csak hiányos adatokkal rendelkeztek. Hatalmas széntartalékok nemcsak a hagyományos bányaközpontokban, Sanhsziban és Északkelet-Kínában találhatók. A mai, még távolról sem pontos ismeretek szerint Kína 2000 megyéjéből több mint 1500-ban található szén. Hupej tartományban például – amely eddig mindig más körzetekből kapta a fűtőanyagot – 15 milliárd tonnás szénvagyont fedeztek fel. Egyedül Honan tartományban az elmúlt év során 1300 új szénfejtőt létesítettek. Bármerre jártam, a Jangce mentén, vagy a Délkínai-tenger partján, a vasúti sínek mentén – mindenütt hegyekbe halmozva csillogott a napfényben a szurokfekete szén.

És ugyanígy láttam a vasércet. Az ansani kombinát óriáskohói előtt csakúgy, mint a Jangce völgyében, a Mejcsiau teatermelő kommuna kis vasolvasztói mellett. A teacserjékkel borított dombok festői vidékén az októberi napon száradt a híres „Sárkánykút" nevű zöld tea és olvasztásra várt a vöröslő vasérc.

Kína 27 tartománya és autonóm területe közül – mai ismeretek szerint – huszonnégynek gazdag vasérckészletei vannak. „Ahol megrúgják a földet Kínában – mondják a külföldi szakemberek –, vasércet és szenet találnak."

Ez a válasz a kérdésre, amelyet hazajövetelem után gyakran tettek fel nekem, és amelyre én is Kínában kaptam magyarázatot: az ország

minden vidékén található vasérc- és szénkészlet, mint alapvető objektív feltétel tette lehetővé, hogy az ansasi, a vuhani, a paotói, a csungkingi korszerű vas- és acélkombinátok „nagy ugrásával" párhuzamosan 1958-ban teljes erővel kibontakozzon a népi kohó mozgalom is.

És mi a helyzet a korszerű ipar fejlődéséhez szükséges többi nyersanyaggal?

Számtalan geológiai expedíció tárja fel az eddig ismeretlen tartalékokat. Hatalmas bauxit-, réz-, mangán-, urán- stb. készletekre bukkannak. A mai ismeretek szerint Kína wolfram-, antimon-, magnezit- és olajpalakészletei nagyobbak, mint valamennyi tőkésországé együttvéve.

A gyarmattartó hatalmak annak idején hozzákezdtek az ipari nyersanyagok feltárásához. Egy kivétel volt: az olaj. Nem azért, mintha Kína ezzel nem rendelkezett volna. Volt a kínai földben olaj is, de még több volt a Standard Oil, a Royal Dutch Shell Company tartályaiban.

Az olaj esetében Kínának nem a forrás, hanem a felvevőpiac szerepét kellett betöltenie. Az 1929-es gazdasági válság idején elterjedt szólásmondás volt Angliában, az Egyesült Államokban: „Ha minden kínai paraszt naponta égetné a petróleumlámpát, az olajiparban sohasem volna válság."

Ebből következett, hogy az angol–amerikai gyarmatosítóknak nem fűződött komoly érdekük Kína olajtartalékainak feltárásához. Most, a népi hatalom éveiben dőltek meg végleg a „Kína olajszegénységéről" terjesztett állítások.

Különösen négy nagy olajvidék jelentős: Kanszu tartományban Jümen, Csinghajban Cajdam, a Hszincsiang Ujgúr Autonóm Területen Karamaj környéke és a most feltárt Szecsuan tartományi olajmedence. Szovjet szakemberek véleménye szerint ez utóbbi sokban hasonlít az Urál- és a Volga-folyó között feltárt „Második Baku"-hoz. A kínai geológusok ma már bebizonyították, hogy 21 tartományban és autonóm területen vannak gazdag olajtartalékok. Az eddig feltárt 200 milliárd tonnás olajkészlet 150 évig tudja fedezni Kína szükségletét.

Mérhetetlen gazdagság! Korlátlan lehetőség!

Lehet-e csodálkozni, hogy a századforduló idején a gyarmatokat hajhászó valamennyi imperialista hatalom Kínában keresett magának vadászterületet? . . .

Dolgoztak a szivattyúk . . .

A sanghaji szálló régről visszamaradt evőeszközein, a menükártya díszes bőrtokján még az egykori angol tulajdonos neve olvasható. A párizsi, a londoni bankok és tőzsdék gourmand-jai mindig kedvelték a kínai ínyencfalatokat: a pekingi kacsát és a panírozott bambuszrügyet, a fecskefészket és a tengeri rákot. De a legfinomabb falatnak magát Kínát tartották. Lenin találó kifejezésével élve – ebbe a kínai „ínyencfalatba" akartak mindannyian beleharapni.

A nagyvárosokban, Sanghajban és Kantonban, Senjangban és Pekingben még mindenütt látható ennek a vad tivornyának a nyoma, emléke.

A Kanton melletti dombtetőre kapaszkodunk, ahol a kínai parasztok 1841-ben harcba szálltak az ópium- és a gyarmati háborúk sorát megnyitó Angliával. Miközben az emlékezés friss virágait helyezzük az emlékmű márványtalapzatára, a gondolat messze száll s követi a sort, amelyet Anglia megnyitott.

A századfordulóig valamennyi vezető imperialista hatalom a Brit Birodalom nyomába szegődött. Mindnyájan ott akartak lenni Kína felosztásánál, a nagy lakománál. Kanton és Sanghaj, Tiencsin és Peking koncessziós negyedei, kínaiak számára tiltott városrészei – egy-egy hídfőállást jelentettek.

Hogy mit vártak Nyugaton a további lépésektől, Kína teljes felosztásától?

Hadd nyilatkozzon e tervekről Hobson, az aggályait kifejező polgári közgazdász: „Nyugat-Európa legnagyobb része akkor olyan külsőt és jelleget ölthetne, mint amilyennel most az ottani országok egyes részei: Dél-Anglia, a Riviera, továbbá Olaszország és Svájc turisták által

leginkább látogatott és gazdagok lakta helyei bírnak, vagyis maroknyi gazdag arisztokrata élne ott, aki osztalékot és járadékot húz a távoli Keletről . . ."

„. . . Gondolják meg – figyelmeztet Hobson a várható következményekre –, mily óriási mértékben segítené elő ennek a rendszernek mérhetetlen kiterjedését az, ha Kína pénzemberek, »tőkebefektetők« hasonló csoportjainak meg politikai, kereskedelmi és ipari alkalmazottaknak gazdasági ellenőrzése alá kerülne, akik *ebből a potenciális gyűjtőmedencéből, melynél hatalmasabbat a világ soha nem ismert, profitot szivattyúznának ki,* hogy azután ezt a profitot Európában feléljék."

És a szivattyúk – Hobson aggályai ellenére – évtizedeken át teljes gőzzel dolgoztak „a világ legnagyobb potenciális gyűjtőmedencéjében".

Melegen sütött a szeptemberi nap Sanghajban, mégis végigszaladt a hátamon a hideg, amikor a Jangce kikötőjénél erre gondoltam. Igen, itt Sanghajnál futottak össze az országot behálózó szivattyúberendezések csövei, itt öntötték a hajókba mindazt az értéket, amit kiszívtak a kínai földből és a kínai emberből.

Ha Sanghaj egykori angol–francia–amerikai koncessziós negyedeiben csak a házakat, az épületeket nézi az ember, nyugodtan hiheti, hogy valahol a Temze vagy a Szajna partján sétál. A londoni tőzsdére emlékeztető régi vám- és révhivatal, az árnyas parkkal körülvett, Versailles-t idéző villák, a 20–22 emeletes modern szállodák – mind ennek az egykori „szivattyúberendezésnek" a tartozékai voltak.

És az International Settlementen, a tiltott városrészen túl? – Ott volt „a világ legnagyobb potenciális gyűjtőmedencéje", a túlzsúfolt kínai negyed alacsony házaival és egészségtelen textilgyáraival, ópiumbarlangjaival és bordélyházaival. A városfal mögött pedig a termékeny és gazdag földön a parasztok százmilliói napi egy csésze rizsről, egy talpalatnyi édes anyaföldről álmodtak.

Ha az ember Sanghajban vagy Kantonban jár, gondolnia kell erre a múltra, hogy jobban megérthesse a mai Kínát, helyesen értékelje a változást.

A kínai városokban már csak kerékpáros riksát lehet látni. A gya-

logriksa, a gyarmati uralomnak ez a szomorú örökösége – amelyet az egész Keleten Kínában alkalmaztak leginkább – már teljesen eltűnt. Bailey anglikán lelkész úr „találmánya", az állati és a gépi erőnek emberi erővel való helyettesítése, itt bizonyult a legjobb üzletnek.

Hogy az óránkénti 10 kilométeres sebességgel rohanó riksás átlagos élettartama öt és fél év volt e szakmában? – nem tett semmit. A riksatulajdonosnak nem volt gond az utánpótlás.

A Huangpo-folyó és a Vuszung-patak Sanghajban dús növényzetű földnyelvet fog közre. A parkban – amelynek bejáratánál egy évtizede még tábla figyelmeztetett: „Kutyáknak és kínaiaknak tilos a bemenet!" – ma pufók arcú óvodások és piros nyakkendős gyerekek játszanak. A most futballozó úttörőkkel egykorú gyerekek a harmincas években már 12–14 órát dolgoztak a textilgyárakban, magyar pénzre átszámítva napi 10–20 fillérért. A sanghaji üzemek dolgozóinak 40%-a gyerek volt.

Én Sanghajban, a Huangpo partján 1958 őszén a futballozó úttörőket láttam.

Az 1930-as években textilgyárban dolgozó gyerekekről csak Egon Ervin Kisch riportjaiban olvastam: „Apró kezecskéikkel, ha szükséges, minden szálat helyre tudnak igazítani, fel tudják tűzni az üres orsókat és le tudják emelni a tele orsókat, anélkül, hogy lábujjhegyre vagy akár zsámolyra kellene állniok – a gépi berendezés pontosan az ő nagyságukhoz van méretezve.

A gépek Angliából valók. A technikának eme diadalával nemigen büszkélkednek, gyermek-fonógépekről soha nem olvastunk semmit, a kicsiny gépeken nem hivalkodik az előállító cég fémlapja sem, jóllehet a nagy gépek mindegyikén nyomatékosan hirdeti a fémtábla az A. Lees & Co. Oldham, vagy valamely más angol gépgyár nevét.

– Ezeket a miniatűr gépeket külön Kína számára találták fel? – faggatjuk a legközelebbi alkalommal az egyik angol gyár képviselőjét.

Sietve biztosít, hogy erről szó sincs.

– Ellenkezőleg, a child-size machineryt, a gyermekekre méretezett szövőgépeket évtizedekig használták az egész lancashire-i textiliparban.

Mikor azután Angliában megtiltották a gyermekmunkát, Amerikába, Új-Angliába és a déli néger államokba szállították a gépeket. Csak mostanában kerülnek át ezek a gépek a gyarmatokra és Kínába is."

Úgy éreztem Sanghajban, el kell még egyszer olvasni e sorokat.

Úgy érzem itthon, tanúnak kell hívnom Egon Ervin Kischt. Emlékeztet és bepillantást enged a régi Kína nyomorúságának titkaiba.

Amikor Sanghaj kínai negyedének szűk sikátoraiban jártam, London és Párizs zsúfolt üzletházai, a City, a Champs Elysées pazar pompája jutott eszembe. És még valami: egy kép, amelyet az ázsiai–afrikai népek kairói kongresszusán láttam. A kép a földgömböt ábrázolta, amelyen egy tehén mellső lábaival Ázsián és Afrikán állott. Itt legelt a tehén. Hátsó lábait az Atlanti-óceán vize mosta. Ott fejték a tehenet . . .

Vannak, akik csak a City, a Champs Elysées fényeit látják, de nem hajlandók tudomásul venni a sötétségben maradt éltető forrást, a kínai „potenciális gyűjtőmedencét", . . . ahol évtizedeken át legelt a tehén . . .

Amit gyerekek, asszonyok termeltek a sanghaji textilgyárakban, elnyelték – a szállítómunkások verítékével együtt – a nagy óceánjárók és a nyugati tőkések feneketlen gyomrai, akárcsak a hajókürt a mezítlábas riksák szomorú „lei-la" – „huj-la" dallamait.

De ahhoz, hogy az angol, a francia, az amerikai hajók sokat és főleg tartósan vihessenek „a világ legnagyobb potenciális gyűjtőmedencéjéből", hozni is kellett valamit.

Hogy a sok százmilliós nép szótlanul tűrje ezt az állapotot, el kellett bóditani. A Jangce torkolatához nem üres gyomorral érkeztek a hajók az óceán túlsó oldaláról. Hozták évtizedekig az ópiumot a pipákba, a földi szenvedés elviseléséhez, és az ópiumot a fejekbe, a mennyei boldogság elfogadásához. Az egyiket részeg matrózok ládákban, a másikat kegyes misszionáriusok bibliában rakták a partra.

Mindez kevésnek bizonyult.

Semmivel sem lehetett az imperializmus, a gyarmati kizsákmányolás szervi betegségét, belső ellentmondását kiküszöbölni. Minél több gyárat, minél több Sanghajhoz hasonló ipari központot építettek a tő-

kések – annál inkább nőtt Kínában is a gyarmati uralom sírásóinak a száma. „Ha Kínában növekedni fog a Sanghajok száma, növekedni fog a kínai proletariátus is. S a kínai proletariátus minden bizonnyal meg fog alakítani valamilyen kínai szociáldemokrata munkáspártot . . ." *(Lenin* Művei. 18. köt. Szikra 1955. 160. old.)

Tíz év sem telt el, és Lenin zseniális előrelátása éppen Sanghajban, a Vang-cse utca 108. számú házban vált valósággá . . .

A Vang-cse utca és a szampan

A Vang-cse utca 108. számú háznak csak a táblája változott Hszin Haj-je 78-ra.

Különben az épület ugyanúgy áll a keskeny sanghaji utcában, az egykori francia koncessziós negyedben, mint közel 40 éve, 1921. július 1-én.

Nehéz vasajtón lépünk a házba – a múltba, ahol azon a forró nyári napon néhány ember előrelátta a jövőt – a mát. Li Su-csen, a kiváló forradalmi demokrata akkor nem tudta, hogy háza történelmet formáló erő, a Kínai Kommunista Párt születésének a színhelye. A kis ház egyik szobája elegendő volt a párt első kongresszusának megtartásához.

A fehér abrosszal letakart asztal körül foglaltak helyet a küldöttek, köztük a fiatal hunani forradalmár, Mao Ce-tung. Az országban milliók hallották az „Aurora" ágyúinak dörgését, de ekkor még csak 57 kínai értette meg belőle azt, amiről Lenin 10 évvel előbb beszélt: a győzelemhez vezető út első lépése Kínában is a forradalmi munkáspárt megalakítása.

A Vang-cse utcai ház 1921. július 1-én a kínai nagyvárosok kis marxista köreinek mindössze tizenkét küldöttét várta. Az asztalon csupán tucatnyi vendég számára volt teáscsésze, teáskanna, hamutartó... Pontosan így fogadja a szoba ma is a meghatottan belépő látogatót. Baráti, tea melletti beszélgetés színhelyére emlékeztet. Annak idején is az volt a cél, hogy a nem várt látogatóban ugyanezt a benyomást keltse.

Fel kellett készülni a váratlan vendég látogatására. A kongresszus negyedik napján meg is érkezett.

A teáscsészék nem tudták elhitetni a francia gyarmati rendőrség ügynökével, hogy csupán tizenkét kedélyesen beszélgető ember felüdítését szolgálják. Az ismeretlen név után érdeklődő ügynök pedig ostoba, átlátszó kérdéseivel még kevésbé keltette a véletlenül betévedt tájékozatlan idegen benyomását.

A küldöttek felszedelőzködtek és két csoportra oszolva gyorsan távoztak. A tíz perc múlva megérkező francia rendőrség már csak üres szobát és teli hamutartókat talált.

A kongresszus pedig Sanghajtól 90 kilométerre, a Hangcsou felé vezető vasútvonal melletti tavon folytatta munkáját. A szampanon, a fedett csónakon is elfért a tizenkét kommunista. A Csiahsziang-tó szelíd hullámai ringatták a Kínai Kommunista Párt bölcsőjét, a fedett szampant.

Jelentéktelen erőnek tűnt akkor az 57 tagot számláló kis párt a sok száz milliós országban, a kínai reakciósok és a külföldi gyarmatosítók hatalmas tengerében. És mégis, ez a kicsiny, parányi mag képviselte az igazi erőt – a születő újat.

Sem a Vang-cse utcába hirtelen betoppanó francia rendőrügynök; sem az ellenforradalmi, gyarmatosító hadseregek nem tudták növekedését, végső győzelmét feltartóztatni.

De addig hosszú és göröngyös volt az út.

Dagály és apály

Kantonban, a délkínai tengerpart világvárosában, a Gyöngy-folyó partján álltam. Néztem a vizet. A tenger árja, a dagály tízezer tonnás óceánjárót hozott fel a hátán egészen a város szívéig. Néhány órával később, az apály idején, a visszahúzódó víz a kis dzsunkákat is a parti iszapban hagyta.

A kínai forradalmi mozgalomban is sűrűn váltotta egymást a dagály és az apály.

Kanton sokszor volt színhelye a nagyszerű győzelmeknek és az átmeneti vereségeknek. Kanton falai, utcái árasztják magukból a törté-

nelmi levegőt. Peking után valahogy úgy éreztem magam, mint amikor Moszkvából Leningrádba érkeztem. Folyók és kanálisok szabdalják szigetekre a várost, hidak, áteresztők hajolnak a tenger felé futó kéklő vízszalag fölé.

És a felhúzható hidak két világot választottak el egymástól: a koncessziós negyedet és a kínai városrészt. A délkínai tengerpart nagy városának falai, mint valami hatalmas múzeum, gondosan őrzik a kínai forradalmi mozgalom majd minden szakaszának egy-egy nagyszerű emlékét. A történelemkönyvek lapjai elevenedtek meg előttem és a múlt példájával magyarázták a *mai Kína* problémáit.

Házak és templomok, emlékoszlopok és síremlékek két forradalmi mozgalom, két forradalmi generáció találkozásáról mesélnek.

A város fölé emelkedő domb oldalán kék, fajansztetejű, nyolc kunkorodó szögletű épület a nagy kínai forradalmi demokrata, Szun Jat-szen emlékét őrzi. A polgárság képviselője volt – akárcsak lent, a Gyöngy-folyó szigetén a koncessziós negyed, a tiltott városrész urai. És mégis, micsoda különbség volt közöttük! Az idegen, európai burzsoázia saját forradalmi múltját, demokratikus hagyományait megtagadva, a modern rabszolgarendszer programjának megvalósításáért tört rá nemcsak a kínai munkások és parasztok házaira, de a nemzeti burzsoázia üzleteire is. Ezzel szemben – hangsúlyozta Lenin – „harcos, őszinte demokratizmus hatja át Szun Jat-szen platformjának minden sorát". *(Lenin* Művei. 18. köt. Szikra 1955. 155. old.)

Ez a sajátos kínai helyzet segít megérteni: miért léphetett szövetségre a húszas évek elején a még haladásra képes kínai polgárság képviselője a kínai munkásosztály pártjával, miért jöhetett létre koalíciós kormány Kantonban. És egyben magyarázatot ad arra is, hogy miért tarthatja fenn *ma*, közel négy évtizeddel később a kommunista párt a nemzeti burzsoáziával való, sok megpróbáltatásnak kitett szövetségét.

Egészen más szerepet játszott az ún. komprádor burzsoázia, a polgárság felső, leggazdagabb rétege, a gyarmati rendszernek ez a sajátos terméke.

A forradalom minden időszakában a reakciós, az ellenforradalmi

erők oldalán állott. Komprádor, azaz közvetítő szerepéből következett, hogy léte a gyarmati uralom és a feudális rendszer fennmaradásától függött.

A komprádorok így gondolkodtak: ha a forradalom győzelme következtében nem futnak be Kína kikötőibe az amerikai, angol, francia, japán monopóliumok áruit szállító hajók – nincs *mit;* ha megszűnik az önálló nemzeti ipar nélküli, elmaradott feudális rendszer – nincs *hová* közvetíteni. És – nincs profit, nincs haszon . . .

A komprádor réteg érdeke tehát – a nemzeti burzsoáziától eltérően – mindig szemben állott a nemzet érdekeivel.

A nemzeti burzsoáziával létrejött egységfront sem volt természetesen valamiféle harmonikus házasélet. A középpolgárság egyik szemével nevetett, amikor az imperializmus ellen, a nemzeti függetlenségért, a feudális anarchia ellen, a tőkés fejlődés útjában álló akadályok elhárításáért folyt a harc. De ugyanakkor a másik szemével sírt, amikor az antiimperialista és antifeudális harc során a munkások és a parasztok a vártnál nagyobb erővel léptek a csatatérre és radikalizálódó követeléseik már a kínai tőkések érdekeit is sértették.

A forradalom kantoni időszakában – és azóta is – a munkásosztály és a nemzeti burzsoázia szövetségének egyik próbaköve éppen a *parasztsághoz* való viszony volt. Szun Jat-szen becsületességét és őszinte demokratizmusát mutatja: felismerte, hogy a kínai forradalom képtelen győzni a sok száz milliós parasztság harcba vitele nélkül.

A kantoni Szun Jat-szen kormány ezért lehetővé tette, hogy 1924 júliusában Kantonban megnyíljon a „Paraszt-mozgalom Szemináriuma". Az 500 éves sárkánydíszítésű konfuciánus templom termeiben Peng Paj, a párt alapítója, majd 1926 márciusa után Mao Ce-tung irányítása alatt az ország minden részéből – Mongóliából és Tibetből is – érkező parasztkáderek itt készültek fel a nagy harcokra.

A ma múzeumnak berendezett épület lakószobáiban ott állnak a gyékénnyel letakart priccsek, az ebédlőben a gyalulatlan asztalok és padok – úgy mint három évtizeddel ezelőtt. A falakon az egykori tanárok,

Peng Paj, Mao Ce-tung, Csou En-laj, Kuo Mo-zso, Li Li-szan és mások képei.

A „Paraszt-mozgalom Szemináriuma" – akárcsak a kantoni forradalmi kormány – nem sokáig működött. Szun Jat-szen halála után a parasztok és a munkások nem várt radikalizmusától megrémült a „kétarcú" kínai nemzeti burzsoázia. A Csang Kaj-sekista elemek népbarátsága arra a szeretetre emlékeztetett, amelyet a kínai mese Je Kungja érzett a sárkányok iránt. Ez a Je Kung nagyon kedvelte a sárkányokat. Fegyvereit, szerszámait és házának faragványait mind sárkány formára készítette. Megtudta ezt egy igazi sárkány, leszállt az égből, bekukucskált Je Kung ablakán, a farkát pedig bedugta az ajtón. Amikor Je Kung meglátta a sárkányt, mindent otthagyott és futásnak eredt. Azt sem tudta, hová legyen a félelemtől. Szeme előtt minden elsötétült. Kitűnt, hogy Je Kung egyáltalán nem szerette a sárkányokat, hanem csak az volt kedves a szívének, ami a sárkányokra emlékeztetett...

A Csang Kaj-sek mögé tömörült burzsoá elemek is csak fecsegtek a forradalomról, csak az volt kedves a szívüknek, ami arra hasonlított. De amikor az valóban kibontakozott, úgy megijedtek, hogy a forradalom legádázabb ellensége, az imperializmus ölelő karjába rohantak.

A magvetés

1927-ben Kanton egyszerre lesz a lelkesítő győzelem és a tragédiájával is felemelő vereség hős városa, itt hangzik el a bukással végződő forradalmi polgárháború első szakaszának záróakkordja és a megújhodó erővel kibontakozó parasztháború nyitánya.

1927. december 15-én Kanton forradalmi munkásai, a Kuomintang-hadsereg fellázadt egységei kitűzik a városra a vörös zászlót és kikiáltják *a kantoni kommünt*. A sokszoros túlerő, a várost szorító Kuomintang-gyűrű, a Gyöngy-folyón horgonyzó angol–amerikai hadihajók ágyúi 57 órás hősi harc után vérbe fojtották a kínai és a nemzetközi munkásmozgalom kantoni osztagának hősi vállalkozását.

Kanton közepén ma friss domb emelkedik. Ott, ahol egykor az ellenforradalmárok és a külföldi gyarmatosítók áldozatainak hullahegyei tornyosultak, most a kantoni kommünárok mauzóleumának hantjain pálmák hirdetik a halhatatlan hősök örök dicsőségét.

A Gyöngy-folyó dzsunkái erősebbeknek bizonyultak az angol–amerikai páncélos hajóknál. Kanton munkásnegyedei és a dél-kínai falvak bambuszból készült szegényes házainak ellenállását a terror nem tudta megtörni. Az ellenforradalom csak átmenetileg lett úrrá a forradalom erői felett. „A forradalom fellendülése – írta ez időben Mao Ce-tung – olyan, mint a közeledő hajó, amelynek árboccsúcsát már látni a távoli horizonton; olyan, mint a napkorong, melynek ragyogó sugarai már előtörnek, beragyogják a ködös keleti égboltot, s már látni a magas hegy csúcsait; olyan, mint a magzat, mely már mozog az anya méhében és már hamarosan a világra jön." (*Mao Ce-tung* Válogatott Művei. 1. köt. Szikra 1952. 229. old.)

A kantoni kommünt követő fehérterror után a kínai kommunista mozgalom végleges vereségéről írtak Kínában is, külföldön is. De hetek, hónapok sem teltek el, és a „megsemmisített" kommunisták vezetésével a kínai parasztok forradalma egymásután hozza létre fegyveres harcban a Vörös Tanácsterületeket. A Kínai Kommunista Párt győzelmeinek egyik alapvető oka mindig abban rejlett – az agrárforradalom kibontakoztatásától a mezőgazdaság mai „nagy ugrásáig" –, hogy gyökereit mélyen eresztette a parasztság tömegeibe. A parasztság pedig a Tanácsterületek földosztása idején nehéz harcok, súlyos áldozatok árán megtanulta, hogy szabadságot, földet, emberi életet csak a kommunisták vezette harc győzelmeitől remélhet.

A blokád alatt tartott Tanácsterületek súlyos helyzete, a hadikommunizmus kényszerkörülménye diktálta a tisztek és a katonák, a funkcionáriusok és a parasztok közötti egyenlőséget. Az ellenségtől zsákmányolt puska, a napi egy csésze rizs természetbeni elosztása nem csökkentette lelkesedésüket. Ellenkezőleg, a Vörös Hadseregben kialakult kommunista viszonyok tovább terjedtek, és az emberek közötti kapcsolatok alapjává váltak a felszabadított területeken élő sokmilliónyi la-

Kikötő Sanghajban

Pekingi utcarészlet

Ahol a Kínai Kommunista Párt megalakult : Sanghaj, Vang-cse utca 108

Ebben a kantoni épületben tanultak a forradalmi parasztmozgalom vezetői 1924 után

Dzsunkák és gőzösök a Gyöngy-folyón Kantonnál

A Kínai Népfelszabadító Hadsereg Sanhajkvan felszabadítása után tovább vonul Peking felé

Tűzijáték a Mennyei Béke Kapujánál a felszabadulás 9. évfordulója és a „nagy ugrás" örömünnepén

kosság körében is. Ezek olyan történelmi tradíciók, olyan sajátos körülmények, amelyek egyetlen más országban sem ismeretesek.

Ezek figyelembevétele nélkül lehetetlenség volna megérteni napjainkban azt, hogy a jelenlegi, soha nem remélt bőséges aratás után miért tudták a népi kommunák többségében bevezetni az ingyenes, természetbeni ellátást.

Annak idején a Tanácsterületek szegényes, de szabad életének híre elterjedt a megszállt országrészek parasztsága között is. Minél többször „számolták fel" Csang Kaj-sekék a Tanácsterületeket, annál több paraszt ismerte meg a felszabaduláshoz vezető utat. A legendás hírű Hosszú Menetelés meggyőzte a kínai népet és az egész világot arról, hogy a kommunista párt és a Vörös Hadsereg legyőzhetetlen. Bebizonyosodott, hogy olyan hadsereget, amely alig több, mint egy év alatt „saját lábával mért le" közel 10 000 kilométert, megvívott naponta átlagban egy csatát, keresztülszelt 11 tartományt, átkelt 24 folyón és 18 örök hófedte hegycsúcson – nem lehet megsemmisíteni.

„A Hosszú Menetelés – mondja Mao Ce-tung – a történelemben egyedülálló menetelés volt, hírnök volt, agitátor volt, magvető volt... A Hosszú Menetelés hírnök volt, amely tudtul adta az egész világnak..., hogy az imperialisták és csatlósuk, Csang Kaj-sek, egész bandájával egyetemben tehetetlenek... A Hosszú Menetelés agitátor is volt, amely elmondta 11 tartomány majdnem kétszázmilliós lakosságának, hogy csak a Vörös Hadsereg útja vezet el a felszabaduláshoz. Ha nem lett volna ez a menetelés, honnan tudhatták volna meg a nagy néptömegek olyan gyorsan, hogy van a világon egy nagy igazság és ez a Vörös Hadseregben testesül meg? A Hosszú Menetelés magvető is volt, 11 tartományban rengeteg magot hintett el, s ezek a magok kicsíráznak, lombos fák lesznek belőlük, amelyek kivirágoznak, gyümölcsöt érlelnek és majd a jövőben bőséges termést hoznak." *(Mao Ce-tung* Válogatott Művei. 1. köt. Szikra 1952. 295–296. old.)

És a magok hulltak tovább, egy évtizeden át a japán agresszorok elleni nemzeti ellenállási háborúban, majd a nyomukba lépő amerikai gyarmatosítók és csangkajsekista bérenceik elleni hosszú harcban.

Még be sem hegedtek a régi, a klasszikus gyarmatosítók és a japán agresszorok ejtette sebek, máris új gyarmatosító rontott az országra a Csendes-óceán másik oldaláról.

Az Egyesült Államok arra számított, hogy a második világháborúból vesztesként kikerült Japán, a meggyengült Anglia és Franciaország pozícióit elfoglalva az eddigi közös félgyarmatot kizárólagos gyarmatává változtatja. Japán kapitulációja után 113 000 amerikai katonát szállítottak partra Kína fontosabb kikötőiben, hogy közvetlenül vegyenek részt a kommunisták vezette Népfelszabadító Hadsereg elleni harcokban. 166 csangkajsekista hadosztályt képeztek ki és szereltek fel amerikai költségen.

A haladó emberek szerte a világon, Ázsia, Afrika, Latin-Amerika elnyomott gyarmati népei lélegzetfojtva figyelték: képes-e győzni a sokfejű sárkánnyal küzdő mesebeli hősre emlékeztető kínai nép?

Tudták, hogy mindaz, ami a Jangce és a Hoangho mentén történik – érezteti majd hatását a Gangesz, az Eufrátesz, a Nilus, az Amazon mentén is.

Megfordul a szél...

Hány ázsiai és afrikai ország népe tette fel a múltban a kínai néppel együtt a kérdést: le lehet-e győzni a hatalmas gyarmatosítókat, ki lehet-e kergetni őket a leigázott országokból?

A harcban született új Kína győzelme: válasz a történelmi kérdésre. Azt példázza, hogy a széljárás megfordult, és a *keleti szél feltétlenül győzedelmeskedik a nyugati szél felett.*

Az egykori gyenge, erőtlen Kína – amely „nyitott kapuival" maga is valóságos átjáróházként állott minden gyarmatosító hatalom előtt – egyszer és mindenkorra kitessékelte hivatlan vendégeit.

Pedig a kitessékelt gyarmatosítók között ott volt a leghatalmasabb, a „legfélelmetesebb sárkány". Az Egyesült Államok monopóliumai és bankjai nem fukarkodtak, hogy megszerezzék a második világháború

után biztosnak ígérkező „mennyei birodalmat". Az amerikai külügyminisztérium által 1949-ben kiadott Fehér Könyv előszavában Dean Acheson akkori külügyminiszter így ír erről: „Sajnálatos, de tagadhatatlan tény, hogy a kínai polgárháború kárhozatos kimenetelét az Egyesült Államok kormánya nem tudta megakadályozni. Mindaz, amit országunk tett vagy lehetőségeinek ésszerű határain belül tehetett, mit sem változtatott ezen az eredményen . . ."

Pedig a „lehetőségek ésszerű határai" elég tágak voltak. A fent említett Fehér Könyv összesített adatai szerint, főleg a polgárháború utolsó szakaszában nyújtott amerikai „segélyek" összege több, mint 6,7 milliárd dollárra rúgott.

Mindez kevésnek bizonyult.

Az amerikai gyarmatosítók Kínában elszenvedett vereségük csorbáját Koreában sem tudták kiköszörülni. A koreai nép a segítségére siető kínai népi önkéntesekkel összefogva véglegesen szertefoszlatta a gyarmatosítók verhetetlenségének mítoszát.

Ismételten bebizonyosodott, hogy a világ legnagyobb félgyarmati országa elsőnek és végérvényesen kiszakadt a megdönthetetlennek hitt gyarmati rendszerből. Ez a győzelem önmagában is a történelem 1917 októbere utáni legnagyobb jelentőségű eseményévé avatta a kínai forradalmat. Egyben olyan folyamatot indított el – a gyarmati rendszer bomlását –, amelyet többé semmiféle erő nem tud feltartóztatni.

Igaz, az imperializmus gyarmati rendszerének bomlása sokoldalú, bonyolult forradalmi folyamat, amelynek kibontakozása egyenlőtlenül megy végbe. A gyarmati iga lerázása a különböző gazdasági, társadalmi, kulturális fejlettségi fokon álló, eltérő történelmi hagyományokkal rendelkező gyarmati-félgyarmati országokban más-más formában történik. Ennek megfelelően minden elnyomott nép harcának megvannak a maga sajátos vonásai.

De sokkal fontosabbak és jellemzőbbek azok a körülmények és feltételek, amelyek az 1949 előtti Kína és valamennyi gyarmati-félgyarmati ország harcában *közösek*. Azonos mindenekelőtt a szolgaság, a súlyos elmaradottság, a népnyomor legfőbb okozója: a külföldi gyarmatosítók

és a hazai feudális uralkodó rétegek minden haladást akadályozó együttes uralma. Ugyanakkor ezekkel az erőkkel szemben, a barikád másik oldalán, Kínában is és minden gyarmati-félgyarmati országban azonos osztályok és rétegek: a munkásosztály, a parasztság, a nemzeti burzsoázia, a kispolgárság, az értelmiség – tehát a lakosság túlnyomó többsége áll szemben.

És ha ezeket az óriási erőket a legöntudatosabb forradalmárok, a kommunisták egységes nemzeti frontba tömörítik – győzelmüket semmi sem akadályozhatja meg. Ezt példázta, elsőnek a történelemben, a kínai nép diadala.

Ezért lett a kínai forradalom a győzelmes imperialistaellenes forradalom klasszikus példája. Ezért figyelték a múltban és figyelik a jelenben olyan nagy érdeklődéssel az ázsiai, az afrikai és a latin-amerikai népek a kínaiak harcát, a Kínából érkező híreket. Tanulságokat, tapasztalatokat akartak és akarnak meríteni . . .

A „Newsweek" című amerikai lap tudósítója a kínai forradalom győzelmes befejezésének időszakában Ázsia országait járta és közvetlenül tapasztalta a kínai események kisugárzását. „Már mielőtt a kommunisták átkeltek a Jangce-folyón – írta lapjában –, egész Dél-Ázsia érezte a Kínát megrázkódtató lökéseket. Mikor Indiából a kis Burmán és a még kisebb Sziámon keresztül a Fülöp-szigetekig utaztam, a politikai szeizmográfokon mindenütt világosan olvashatók voltak a jelek . . .

Új-Delhitől Közép-Jáváig ahány értelmes emberrel beszélt e sorok írója, valamennyi többé-kevésbé tisztában volt azzal, hogy jövőjét nagymértékben a kínai kommunisták előretörése szabja meg . . .

E világrésznek, amely hatalmas változásokon megy át, s amelynek minden zugában arra törekednek, hogy megtalálják az elmaradottságból kivezető legalkalmasabb utat, Kína most vonzó példát és lendületes vezetést fog nyújtani."

Tíz éve íródtak a fenti sorok.

Azóta a kínai forradalommal megindult „láncreakciót" nem lehet megállítani.

A „kínai példát" már nemcsak Dél-Ázsiában, hanem a Közel- és a

Közép-Keleten, sőt Afrika belsejében, a gyarmatosítók által „fekete földrésznek" nevezett kontinens legtávolabbi zugaiban is jól ismerik.

Pedig a „kínai példa" az elmúlt évtizedben új tartalommal is gazdagodott. Már nemcsak azt mutatja, hogyan lehet a gyarmati uralom alól felszabadulni és a nemzeti függetlenséget kivívni. Szemléltető bizonyítékát szolgáltatja egyben annak is, hogyan kell a kivívott függetlenséget megvédeni és a súlyos gyarmati, valamint feudális örökséget felszámolva hétmérföldes lépésekkel haladni az új társadalmi rendszer megteremtése felé.

És ez nemkevésbé érdekli a közelmúltban függetlenné vált népeket.

A világ mintegy 70 országából, döntően Ázsiából, Afrikából, Latin-Amerikából érkezett küldöttségek tagjai járták velem egy időben Kína falvait és városait. Minél többet akartak megtudni az 1949 előtti és az 1949 utáni Kína tapasztalataiból . . .

Együtt indultunk el a nemzeti ünnep ragyogó napsütéses reggelén a Tien An Menhez, a Mennyei Béke Kapujához.

Oda, ahol 1949 október elsején a nehéz harcokban kivívott függetlenséget, a Népköztársaság kikiáltását ünnepelték.

Oda, ahol 1958 október elsején, a történelmi nap kilencedik évfordulóján a kínai nép szocialista építő munkájáról, a „nagy ugrás" páratlan eredményéről adott számot.

A Mennyei Béke Kapujánál

A tribünök előtt elsőnek a nagy csaták harcosai, az egykori Senhszi–Kanszu–Ninghszia Határterület veteránjai vonultak. Soraik élén a golyószaggatta zászló, vállukon hűséges fegyverük. A Mennyei Béke Kapujánál, a Tien An Mennél a zenekar a „Keleten pirkad, kél a nap" című, a forradalom dicső napjait idéző dalt játszotta.

A forradalom veteránjainak puskás sorait – amelyek elégségesek voltak ahhoz, hogy az amerikai fegyverekkel felszerelt csangkajsekista hadsereget a tengeren túlra kergessék – most követik a Népfelszabadító

Hadsereg legkorszerűbben felszerelt páncélos-, tüzérségi és léglökéses repülőegységei. Régen elmúlt már az az idő, amikor a kínai hadsereg fegyvergyárai – ahogyan Mao Ce-tung mondotta annak idején – New Yorkban és Londonban voltak, amikor az ellenségtől zsákmányolt angol, amerikai fegyverekkel kellett felszerelnie magát. Most a kínai munkásosztály korszerű üzemeiben maga gondoskodik arról, hogy a legmodernebb technika birtokában tudjon a hadsereg visszavágni minden amerikai és csangkajsekista provokációra.

A hadsereget követő, végeláthatatlan sorokban hömpölygő tömeg izzó lelkesedéssel ünnepelte 1949 október 1-ének évfordulóját és az 1958-as év világraszóló győzelmét, a „nagy ugrást", a „ta jaocsin"-t.

A fegyelmezett sorokban elvonuló oszlopok után a Tien An Men előtti hatalmas teret a környező utcákból elöntötte az emberáradat. Vörös zászlók, színes selyemkendők tarka virágmezőt varázsoltak a Mennyei Béke Kapujának piros boldogságlámpákkal díszített mellvédje elé. Peking népe még egyszer közvetlen közelről akart integetni a nagy győzelmek szervezője, a Kínai Kommunista Párt Mao Ce-tung vezette Központi Bizottságának.

Göröngyös utakon jutott el a Tien An Menig a kínai nép forradalma. Gyakran váltotta egymást győzelem és vereség, apály és dagály. De a nép sűrűjéből olyan vezetőerő, olyan párt nőtt ki, amely mindenkor új erőt tudott meríteni a vereségekből és soha sem szédült meg a győzelmektől.

A Vang-cse utca asztalánál, a Csiahsziang-tó szampanján még tizenkét küldött tanácskozott. Ma több mint 12 milliós párt vezeti győzelmesen a világ legnagyobb lélekszámú országát.

A 680 milliós nép harca, munkája és a kommunista párt bölcs vezetése nélkül nem valósulhatott volna meg sem 1949 októbere, sem az 1958-as év „nagy ugrása", a „ta jaocsin".

A Tien An Men tribünjein a külföldről érkezett vendégek a kínai néppel együtt ünnepelték a 680 milliós ország és az egész emberiség történetében 1917 októbere után legnagyobb jelentőségű esemény kilencedik évfordulóját.

Nehezen szántam rá magam, hogy a változatosságával végig lebilincselő, szemkápráztatóan színes és határtalanul lelkes felvonulásról levegyem a szemem. A tribünökön helyet foglaló mintegy 70 ország küldötteinek bábeli nyelvzavara, a turbános hinduk és a fekete fezes indonézek, a fehér burnuszos arabok és az afrikai négerek, a latin-amerikai jogászok és a Nyugat-Európából érkező őszinte barátok, valamint a nyugati polgári lapok árgus szemű kritikusainak tarka forgataga méltó kiegészítője volt a téren hullámzó tengernek. Hangos felkiáltások, és a csodálkozás csendes felszisszenései kísérték a mezőgazdaság, az ipar, a kulturális élet 1958-as „nagy ugrását" érzékeltető gépek és mezőgazdasági termékek makettjeit, a legújabb típusú személyautókat és traktorokat, a színpompás tornászcsoportokat és az autón gördülő színjátszó együtteseket.

S amikor az alkony szürke fátyla borult az ünneplő városra, a Téli Palota díszes faragású árkádjain és a szűk utcácskák kis kapuin kigyulladtak a piros boldogságlámpák és a középületeket ékesítő színes égők.

Az ünnepi hangulatot a végsőkig fokozta a lenyűgöző tüzijáték. Az égboltot megvilágító rakéták színorgiája az ezeregyéjszaka meséit idézte; az égre szökő fénycsóvákból kibontakozó rizskalász és kukoricacső, a virágcsokor és a kaoliang ág a mezőgazdaság „nagy ugrását" szimbolizálta . . .

A felejthetetlen élmények hatása alól Dennis Bloodworth sem tudta kivonni magát. „A Kínába látogató külföldit – ismerte el a „New York Herald Tribune"-ban – lenyűgözi, hogy ez az ország milyen hatalmas lépést tett azirányban, hogy jelentős, modern ipari állammá váljék és lenyűgözik a további gyors fejlődésre készített óriási tervek. Az egész nemzet eltökélte, hogy megvalósítja a »nagy előreugrást«, és 15 év alatt, vagy még rövidebb időn belül utoléri Angliát."

Az ünnepség után Harry Schwartz a „New York Times"-ben kénytelen megállapítani, hogy „Kína kommunista rendszere katonai, politikai és gazdasági hatalmának csúcsán lép fennállásának tizedik évébe".

De a külföldi vendégeket, mindnyájunkat – amikor az első lenyűgöző benyomások alól kezdtünk felocsudni, vagy legalábbis kezdtünk

azokhoz hozzászokni – az érdekelt: miként jutott el ilyen magaslatokra a kínai nép alig kilenc esztendő alatt, milyen mennyiségi és minőségi változások után következett be az 1958-as ugrás, hogyan teremtették meg az ugrásszerű fejlődéshez szükséges előfeltételeket?

A múltban egzotikumot hajhászó utazók, de a problémák lényegét kutató publicisták is sokat írtak „Kína rejtelmeiről". Sok dolgot nem volt könnyű akkor megérteni a hatalmas országban. Azóta minden területen nagyot változott a helyzet. De nehezen érthető dolog, különösen első hallás alapján, a „nagy ugrás" időszakában is akad éppen elég. És az első felszínes benyomások után hajlamos a nyelv újból Kína titkairól, „kínai csodákról" beszélni.

De a bámulatos fejlődés ellenére – csodák ma sem történnek Kínában.

A „nagy ugrás", a „ta jaocsin" titka: a Népköztársaság megteremtése után a 680 milliós nép a párt vezetésével megteremtette azokat az „ugródeszkákat", amelyeknek segítségével – az eddigi lépések helyett – most ugrásszerűen haladhat előre.

A kantoni kommünárok siremléke. A közös forradalmi harcban született kínai—szovjet barátság pavilonja

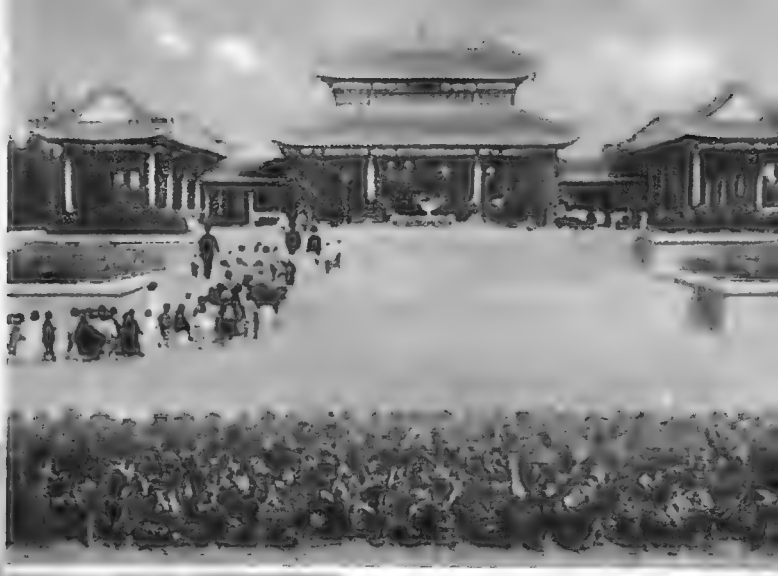

Az első híd a Jangce felett. A közös építőmunkában tovább fejlődő kínai—szovjet barátság szimbóluma

1000 eves pagoda is . . .

a Nyugati-tó Hangcsouban

III. AZ „UGRÓDESZKA" ELŐKÉSZÍTÉSE

„A merész szemtelenség példája..."

Számos helyen jártam Kínában, nagyon sok meglepetésben volt részem ebben a csodálatos országban, de arra gondolni sem mertem volna, hogy a holdba is eljutok. No, nem kell szó szerint venni. Nem öreg Földünk útitársát, hanem csak Ansant, Északkelet-Kína legnagyobb vas- és acélkombinátját látogattam meg. Kínában – és ez közismert – szeretnek költői hasonlatokkal, megkapó metaforákkal élni. Ez alkalommal azonban kivételesen nem a poétai hajlammal megáldott kínaiak, hanem a józan, hétköznapi üzleti érzékükről ismert angolok kapcsolták össze a hold fogalmát Ansan városának nevével.

A dolog akkor kezdődött, amidőn 1953 végén nyilvánosságra hozták az első kínai ötéves terv fő célkitűzéseit. Eszerint az 1957-re előirányzott acélmennyiség 4,12 millió tonna volt. És ennek döntő részét, közel hárommillió tonnát Ansannak kellett adnia. „Ez a merész szemtelenség példája" – hördült fel a tekintélyes londoni lap, az „Economist". „A kínaiak – tette hozzá gúnyosan – arra vállalkoznak, hogy lehozzák a holdat az égről." És a gúny párosult a biztosra vett kudarc feletti előlegezett kárörömmel.

Utólag megvallva: még a kínai nép őszinte barátai számára is merésznek tűnt akkor ez a célkitűzés. Több mint négymillió tonna acél abban az országban, ahol a Csang Kaj-sek-rendszerben a legjobb évben alig termeltek többet, mint a kilencmilliós Horthy-Magyarországon, ahol 1947-ben mindössze 36 000 tonna nyersvasat és 40 000 tonna acélt olvasztottak...

A kínai párt és kormány tisztában volt azzal, hogy a szocialista ipa-

rosítás, és azon belül a nehézipar megalapozása nélkül nemhogy ugrásszerű, de fokozatos fejlődés sem volna lehetséges. Az ország rendkívüli elmaradottságát enélkül nem lehet felszámolni.

Éppen az elmaradottság volt az, amelyet a kínai ötéves terv készítői és az előre kárörvendező nyugati kritikusok egyaránt számításba vettek.

Londonban, az „Economist" szerkesztőségében abból indultak ki – és ezt a közgazdasági lap gazdag archívumának adatai szemléltetően igazolták –, hogy a háborús rombolás előtt is kezdetleges gépipar még a helyreállítás feladataival sem fog tudni megbirkózni. A Kuomintang-rendszerben minden valamelyest is komolyabb gépet, ipari berendezést, műszert Nyugatról, főképpen Angliából kényszerültek behozni.

Ezt a körülményt természetesen Pekingben, a tervhivatalban sem lehetett figyelmen kívül hagyni. Annál is inkább, mert éppen ezt az állapotot kellett egyszer és mindenkorra felszámolni.

De a reálisan gondolkodó kínai tervkészítők számoltak azzal, ami a rossz jósnak bizonyult angol újságírók és közgazdászok látókörén kívül esett: olyan történelmi időben kezdhettek hozzá Kína iparosításához, amikor már létezett a szocialista világrendszer, és Kína mellett ott állt az iparilag fejlett szocialista Szovjetunió.

A gyarmatosító hatalmak, így Anglia érdeke mindenkor azt diktálta, hogy a nyersanyagkitermeléstől és néhány könnyű iparágtól eltekintve megakadályozzák Kína ipari fejlődését, és így az elmaradott ország a nyugati monopóliumok kimeríthetetlen nyersanyagbázisa és árucikkeinek felvevőpiaca maradjon. Ezzel szemben a Szovjetunió és valamennyi szocialista ország – társadalmi rendszeréből, felfogásából következően – erkölcsi kötelességének tartotta Kína iparosításának maximális elősegítését.

Az előrehaladott szocialista országoknak erre a kötelességére és a szocializmus útjára lépő elmaradott ázsiai országok ezen új lehetőségére figyelmeztetett Lenin a Kommunista Internacionálé második kongresszusán: „A Kommunista Internacionálénak le kell szögeznie és elméletileg meg kell indokolnia azt a tételt, hogy az előrehaladott országok proletariátusá-

nak segítségével az elmaradott országok áttérhetnek a szovjetrendre és bizonyos fejlődésfokokon keresztül – a kommunizmusra, a tőkés fejlődési szakasz elkerülésével." *(Lenin* Művei. 31. köt. Szikra 1951. 244. old.)

Alig telt el néhány hónap a Kínai Népköztársaság kikiáltása után, amikor 1950. február 14-én – a lenini útmutatásokat követve – aláírták Moszkvában a szovjet és a kínai kormány közötti barátsági, szövetségi és kölcsönös segélynyújtási szerződést. Ennek értelmében a Szovjetunió 300 millió amerikai dollár összegű, hosszúlejáratú hitelt nyújtott Kínának 156, a népgazdaság fejlődése szempontjából döntő fontosságú, korszerű üzem építésére.

156 gyár – már önmagában is jelentős alap, komoly „ugródeszka" a további fejlődéshez.

De micsoda másfélszáz üzem ez! Néhányat láttam csak a Szovjetunió építette kohászati kombinátokból, bányákból, szerszámgép-, traktor-, repülőgép- autógyárakból, erőművekből. És a puszta 156-os számmal kifejezett ipari kapacitás reálisabbá, az önzetlen szocialista segítség még mélyebb értelművé vált számomra.

... Az „Economist" jóslata pedig Ansanban – legalábbis képletesen – valósággá lett. Az „égről lehozott hold", azaz Ansan óriás kohóiból már 1957-ben mintegy hárommillió tonna acélt csapoltak. 1958. október 5-én voltam Ansanban. Azzal fogadtak a kombinátban, hogy az év végére 4,5 millió tonnát fognak termelni. Már itthon értesültem róla, hogy a tervet teljesítették, és ezzel Ansan egymaga többet termelt, mint amennyit a „merész szemtelenség példájának" tartott első ötéves terv az egész ország acélipara számára előírt.

A legkorszerűbb, 500 méter hosszú hengerde, a teljesen automatizált csőgyár ma az ország 1400 üzemét látja el csővel, hengerelt áruval.

Paotóval, Vuhannal, Kína másik két óriási, a Szovjetunió segítségével épülő kohászati bázisával kapcsolatban már egyetlen angol lap sem ismétli meg a hold-hasonlatot.

Hiába, az élet, a gyakorlat nagy tanítómester. A vuhani kombinát évi hétmillió tonnára tervezett kapacitásának realitását sem merik ma már Nyugaton kétségbe vonni. Crossman, a Labour Party képviselője,

néhány nappal előttem, szeptember 12-én saját szemével tekinthette meg a csapolásra készenálló vuhani I. számú nagykohót. 1959 áprilisa helyett már 1958 szeptemberében csapolták a nyersvasat az 1386 m^3-es kohóból . . .

– A szovjet szakemberek 38–40 fok melegben, éjjel-nappal dolgoztak velünk együtt a nyáron, hogy az előrehozott terveket teljesíthessük – magyarázta kínai kísérőnk, a kombinát egyik műszaki vezetője.

És még hányszor, hány helyen hallottam hasonló történeteket – a „szulien zsen"-ekről . . .

Szulien zsen . . .

Az európai ember – különösen vidéken, falvakban – a kínai gyerekek számára mindig újdonságot, érdekességet jelent.

De fordítva is áll ez: újnak, kissé szokatlannak tűnt, hogy az utcán mindenütt kíváncsi gyerekarcok vettek körül bennünket. Azonban a pufók képű kisfiúkkal, két copfos kislányokkal, kedves mosolyukkal nem lehetett betelni. Bizonyos idő után már ismerősként csengett a csipogó csapat kórusában állandóan ismétlődő szó:

– Szulien zsen . . . Szulien zsen . . . mutogatnak, integetnek felénk a kis emberpalánták.

– Szovjetszkij cselovek – szovjet ember – fordítja kínai ismerősöm. És mindjárt hozzáteszi: nem mindig volt így . . .

Régen, 1917 előtt a kínaiak nem nagyon vizsgálgatták, hogy francia vagy orosz, angol vagy amerikai volt a fehér ember, aki csapatostul tört országára, aki rabszolgaként dolgoztatta. A lényegen, a gyarmattartó, imperialista mivolton a nemzetiség nem sokat változtatott. „Nem az európai népeket gyűlölik a kínaiak – mondta Lenin –, hiszen velük nem volt semmi bajuk –, hanem az európai kapitalistákat engedelmesen kiszolgáló európai kormányokat. Hát hogyne gyűlölték volna meg a kínaiak azokat, akik csak azért mentek Kínába, hogy megszedjék magukat, akik csak csalásra, rablásra és erőszakra használták agyonmagasz-

talt civilizációjukat, akik azért háborúztak Kínával, hogy joguk legyen a népet bódító ópiummal kereskedni ... akik képmutató módon a kereszténység terjesztésével álcázták rabló politikájukat?" (*Lenin* Művei. 4. köt. Szikra 1953. 388. old.)

1917 után a kínai nép mind többször tesz különbséget az országába más és más céllal érkező fehérek, európaiak között ...

... Sanghajban, a Jangce torkolatánál láttam azokat a helyeket, ahol az angol–amerikai hajóágyúk hadikészültségben várták a tűzparancsot, a Szun Jat-szen vezette forradalmi kormány megdöntésének percét, – és voltam abban a sanghaji házban, ahol Szun Jat-szen fogadta a „Kuomintang főtanácsadójának" meghívott szovjet állampolgárt ...

Hosszú felszabadító harcok tapasztalatainak eredménye volt e meghívás. A kínai forradalmárok évtizedeken át a haladónak vélt Nyugattól akartak tanulni. De mindúntalan azt kellett tapasztalniok, hogy a tanítók ismételten rátámadnak tanítványaikra.

1917 októberében új szomszéd született a kínai határ mentén. A Nyugat „a haladás ellenségének" minősítette és agresszív szándékkal vádolta, – a kínai nép a haladás bajnokaként ismerte meg a fiatal szovjethatalmat. A munkás-paraszt állam Mandzsúriát nem „Sárga Oroszországnak", hanem Kína szerves részének tekintette. A kínai nép olyan kormányt ismert meg, amely új kiváltságok követelése helyett a régi, egyenlőtlen szerződésekről is lemondott, és nehéz helyzetében segítő szándékkal közeledett feléje.

A kínai forradalmárok, Szun Jat-szen múltbeli kiábrándultságát a jövőbe vetett remény váltotta fel. A nagy forradalmi demokrata halálos ágyán nem az elmúlásról, hanem az életről, népe életéről, jövőjéről írta a baráthoz, a Szovjetunió Központi Végrehajtó Bizottságához intézett utolsó sorait: „Szilárdan hiszem, hogy változatlanul tovább támogatjátok országunkat úgy, mint ahogy ezt eddig tettétek. Elbúcsúzva tőletek, kedves elvtársak, ki akarom fejezni reményemet, hogy hamarosan eljön a nap, amikor a Szovjetunió a hatalmas szabad Kínában barátot és szövetségest üdvözölhet és hogy a világ elnyomott népeinek felszabadítása-

ért vívott hatalmas harcban ez a két szövetséges kéz a kézben fog haladni a győzelem felé. Testvéri üdvözlettel: Szun Jat-szen."

Pekingtől nem messze, egy erdős domboldalon, az 509 Buddha templomában – ahol Szun Jat-szen holttestét annak idején felravatalozták – márvány őrzi e sorokat.

És szerte az országban emlékművek hirdetik a valósággá lett reményt: Kína népe mellett 1917 után mindenkor kipróbált barát állott. Kantonban a kommünárok kivégzésének színhelyétől nincs messze a mauzóleum, amelyet már a kantoni nép emelt az együtt harcoló és mártírhalált halt kínai kommünároknak és a szovjet önkénteseknek.

... Vuhanban, az árnyas parkban szovjet pilóták alusszák örök álmukat a márvány emlékmű alatt. 1938-ban jöttek önként segíteni a sokszoros túlerőben levő japán agresszorok ellen.

... Senjangban, a pályaudvar előtti téren, ahol 1945 nyarán porosan, zörgő lánctalpakkal kergették a szovjet páncélosok a szamurájok megvert seregeit – most a gránittalapzatra bronzból készült T 34-es harckocsit állított emlékként a hálás kínai nép.

És a gyárakban, a bányákban ma mindenütt ott láthatók a széttéphetetlen barátság új emlékművei és új építői: *gépek*, amelyeken a táblák Moszkva, Leningrád, Szverdlovszk gyárainak nevét hirdetik, *emberek*, „szulien zsen"-ek, akik sok ezer kilométerről jöttek, hogy átadják tudásukat, tapasztalataikat.

A kis kínai gyerekek még nem tudnak különbséget tenni az európai emberek között. Számukra ma minden fehér „szulien zsen"-nek számít. Jólesett a megszólítás, megtiszteltetésnek vettük!

A gyerekszáj az igazságot mondja.

A lényegen, a barátságon, a testvéri kapcsolaton mit sem változtat, hogy a bolgár tanárt, a német mérnököt, a csehszlovák vegyészt, a magyar újságírót és a szovjet embert egyaránt – „szulien zsen"-nek szólítják.

„Az égben van a mennyország – a földön van Hangcsou" – mondják Kínában a Nyugati-tó mesébe illő gyöngyszeméről. A merész hasonlatnak csak az egyik felét, Hangcsout láttam, és így nem volt módomban az összehasonlítás hitelességét ellenőrizni. De ez a kedves város valóban földi paradicsomra emlékeztet.

A hegyekkel körülvett tó tükrében tótágast állnak a kis mesterséges szigetek kunkorodó tetejű pihenői és a partok karcsú pagodái, a földnyelvek és a teve púpjára emlékeztető hidak, a tó vizén sikló, fehér vászonnal fedett „sétacsónakok" és utasaik. A vizet ritkán bodrozzák tarajosra a hullámok. Szigetek, földnyelvek emelnek gátat a csapkodó vízáradatnak. De a hangcsoui metszett tükör színei játékának semmi sem tudja útját állni. Reggel a nyílt vízfelület *azurkék*, akárcsak a felhőtlen szeptemberi égbolt. A szubtrópusi növényzettel borított parkok mentén a *zöld* árnyalatai váltják egymást. A szigetek szűk szorosai között *haragoskék* a tükör is, a kép is. És amikor langyos esti szellő kerekedik – a víz a lenyugvó nap *bíborpalástjának* színeit ölti magára.

Nem akarom halvány színeimmel tovább ecsetelni a Nyugati-tó környékét. Megteszi azt helyettem a hangcsoui „Tu Csin-sen" selyemszövőgyár, ahol röviddel az üdítő csónakázás után selyemreszőtt színes képeken magam is viszontláttam az imént fájó szívvel otthagyott tavat.

Ilyen hosszú bevezető után – el kell ismernem – joggal teheti fel az olvasó a kérdést: mi köze van a Nyugati-tónak az ugrásszerű fejlődéshez, hogyan kerül a hangcsoui selyemszövőgyár az „Ugródeszka" előkészítéséről szóló fejezetbe?

Menjünk sorba, térjünk be a gyárba.

Csen Zsuj-csen elvtársnővel, az üzem titkárságának vezetőjével a gyár fogadószobájában beszélgetünk. A falakon körös-körül a hangcsoui tájakat megörökítő szebbnél szebb selyemképek. Az asztalon gőzölgő „Sárkánykút" tea.

– A „Tu Csin-sen" selyemszövőgyár – kezdi az ismertetést Csen elvtársnő – *ma állami-magán vegyesvállalat*. 1949 előtt a tőkés tulajdo-

nosnak 30 kézi meghajtású szövőgép és 130 munkás dolgozott az üzemben. 1950-ben 50 000 méter anyag került le a gépekről!

És a „Tu Csin-sen"-hez hasonló sok tízezer tőkésüzem létezett – majd minden iparágban. A kis- és középburzsoázia vállalataival nem lehetett ugyanazt tenni, mint a külföldi monopóliumok és a kínai bürokratikus tőke nagyüzemeivel.

A hangcsoui gyár tőkés tulajdonosai, a nemzeti burzsoázia tagjai a primitív kézi meghajtású gépeken (néhány utolsó darab még látható a műhelyekben) természetesen maguk is minden szívfájdalom nélkül kizsákmányolták a múltban a munkásokat. De ugyanakkor a külföldi, idegen tőkések sokkal korszerűbben felszerelt sanghaji gyáraival szemben a versenyben mindig alulmaradtak. Ezért a maguk módján kívánták a gyarmati uralom megszüntetését, a belső piac kiszélesedését gátló feudális rendszer felszámolását. Következetlenül, nagy ingadozásokkal részt vettek az antiimperialista, antifeudális harcban.

Ezért ezt a kínai nemzeti burzsoáziát nem lehet azonosítani, egy kalap alá venni az ellenforradalmi európai burzsoáziával. A felszabadulás után – akárcsak országos szinten – a „Tu Csin-sen"-ben is fennmaradt velük a szövetség, az egységfront, a munkás-paraszt szövetség szilárd alapján.

A kínai népgazdaságnak – a tőkések bizonyos átmeneti gazdagodása ellenére is – fel kellett használnia az ilyen üzemeket. Az ország rendkívüli elmaradottsága, az állami szektor gyengesége miatt minden gazdasági lehetőség igénybevételére szükség volt. Sőt a nyersanyagellátással, adókedvezményekkel biztosítani kellett a folyamatos termelést. Ez hasznot biztosított a tőkéseknek, de a „Tu Csin-sen"-ben dolgozó munkások és az egész ország érdekeit is szolgálta. Ez volt az első lépés afelé, hogy a vállalat áttérjen az államkapitalizmus vágányaira.

Nem volt szükség különösebb elvi indokolásra annak igazolása érdekében, hogy az államkapitalizmus – olyan országban, ahol a munkásosztály van hatalmon – csupán korlátok közé szorított kapitalizmust, a közösség érdekében hasznosítható átmeneti formációt jelent.

A hangcsoui példa önmaga beszél erről. Így vált lehetségessé, hogy az üzem sohasem állt le, a munkások nem váltak munkanélkülivé. Az állam pedig a kapitalista ipar felhasználásával képes volt – gabona ellenében – iparcikket adni a parasztoknak. Az állami ipar egymaga képtelennek bizonyult volna 500 millió paraszt legelemibb szükségletét is ellátni. Csak így lehetett megvalósítani a város és a falu árukapcsolatát, az árak stabilizálását.

Csen elvtársnő, nehogy félreértsük a dolgot, magyarázólag mindjárt hozzáteszi: ez az együttműködés, a múlthoz hasonlóan, a felszabadulást követően sem változott valamiféle idillikus viszonnyá. A két tulajdonos természetesen azt óhajtotta, hogy az 1949 utáni állapot, a kapitalista gazdasági rendszer állandósuljon, profitjuk pedig évről évre növekedjék.

De ezt sem a népi hatalom, sem a gyár munkásai nem engedhették meg. *A tőkésekkel való összefogás feltételezi a harcot, felhasználásuk pedig korlátozásukat.* Már 1952-ben a hangcsoui selyemszövőgyárban is, az országos mozgalom részeként, megindult a harc az „öt visszaélés" – a korrupció, az adócsalás, a sikkasztás, az állami rendelések elhanyagolása és az állami gazdasági információk kiszolgáltatása – ellen. Ez pedig együttjárt a dolgozók munkakörülményeinek állandó javításáért folyó küzdelemmel. Az állami rendelések előírták a megfelelő béreket, a szociális biztosítás bevezetését. *Egyszóval a felhasználás együtt járt a tőkés korlátozásával.*

Ez pedig, a végső célt tekintve, a kapitalista ipar és a kereskedelem szocialista átalakítását szolgálja.

Az átalakítás a hangcsoui selyemszövőgyárban is fokozatosan történik. 1954-ben a „Tu Csin-sen" üzem az államkapitalista szektor legmagasabb típusává, *vagyis állami-magán vegyesvállalattá alakult át.* Amikor az állam már megfelelő tőkével, szocialista szakemberekkel is rendelkezett, ezen a magasabb szinten valósította meg a felhasználás és a korlátozás politikáját. A selyemgyár két régi tőkés tulajdonosa megmaradt a vegyesvállalat igazgatóhelyettesének. Az üzem élére pedig az állam által kiküldött igazgató került. A kínai népi hatalom most már –

megfelelő anyagi eszközök birtokában – komoly tőkét is tudott invesztálni a vegyesvállalatokba.

A kormány nagy befektetései következtében az állam részesedése az üzem állóalapjában évről évre növekedett és ma már sokszorosan felülmúlja a két tulajdonos eredeti tőkéjét. Addig azonban, amíg a termelési eszközök végleges államosítása bekövetkezik – a *fokozatos kártalanítás* politikája tovább tart. A két igazgatóhelyettes *tőkéje után* hét évig 5% kamatot, *végzett munkájának* megfelelően pedig rendes fizetést kap. A nyersanyagbeszerzéssel foglalkozó igazgatóhelyettesnek 175 jüan, a másiknak 150 jüan a fizetése.

Az államkapitalista szektor legmagasabb típusára, az állami-magán vegyesvállalatra való áttéréssel gondolkodási időt engednek a realitások iránt kellő érzékkel rendelkező tőkéseknek. Lehetőséget kapnak arra, hogy beletörődjenek a megváltoztathatatlanba, és elfogadják a szocialista átalakításra irányuló intézkedéseket. Meggyőződhetnek arról, hogy maguk és gyermekeik becsületes munkával kizsákmányolóból dolgozóvá, teljesjogú állampolgárrá válhatnak. Mint ilyenek, hozzájárulhatnak Kína soha nem remélt nemzeti felvirágoztatásának nagy ügyéhez.

Hogy ezt jobban és könnyebben megértsék, Hangcsouban és másutt is rendszeresen folyik az átnevelésük – előadásokon, vitákon, tanfolyamokon. Emellett – ha ezek a módszerek egyes esetekben nem használnak – természetesen igénybe veszik az államhatalom büntető szerveinek legszigorúbb nevelési eszközeit is. A súlyos büntetésből nemcsak az elítélt tőkések, hanem értelmesebb, más kárán okuló társaik is tanulnak.

A tőkéseknek ez a Hangcsouban alkalmazott kártalanítása és átnevelése nem a Nyugati-tó meseszép környezetében született ábránd, nem is politikai egzotikum. Ez Kína sajátos viszonyaiból fakadó, komoly eredménnyel járó politika.

„*Üdvözöljük* azokat a kapitalistákat – mondja a kommunista párt –, akik kedvezően fogadják a szocialista átalakításra irányuló intézkedéseket; *nevelőmunkát* végzünk az ingadozó kapitalisták között, s várakozási álláspontra helyezkedünk velük szemben; *harcot* hirdetünk az ellenálló kapitalistákkal szemben."

Nem kérdeztem meg Csen elvtársnőt, hogy a hangcsoui selyemszövőgyár két volt tulajdonosa melyik fenti kategóriába sorolható. Nem tudom, hogy az október 1-i nemzeti ünnepen felvonultak-e az „Igyekszünk kizsákmányolókból dolgozókká válni" feliratú táblák alatt és ennek tanúbizonyságaként éppen készülnek-e lemondani a munka nélkül, csupán tőkéjük után élvezett járadékról.

Fontosabbnak, lényegesebbnek tartottam az üzem 1954-es „vegyesítése" utáni fejlődésről, az államkapitalista rendszer életerejéről érdeklődni.

Csen elvtársnő adatokkal szemlélteti az üzem fejlődését: 1956-ban új, korszerű épületeket húztak fel. 1945-höz viszonyítva, a 30 kézi meghajtású szövőgép helyett 1958-ban 451 korszerű, motorikus meghajtású gép dolgozott az új műhelyekben. A gyár munkásainak és alkalmazottainak a létszáma 130-ról 1800-ra emelkedett. A színes selyemszövésű hangcsoui tájképek mellett az üzem áttért a ruhaanyagok, kendők, takarók, nyakkendők és számos más textiláru gyártására is. Az üzem termelése a következőképpen alakult:

1950	50 000 méter
1954	500 000 méter
1958	3 600 000 méter

A „Sárkánykút" teát – mely közben egészen kihűlt – még egyszer utánatölti Csen elvtársnő. Felhajtjuk és lemegyünk a műhelyekbe. Itt kétszeresen is látszik az október 1-i nemzeti ünnepre való készülődés. Az egyik műhelyben rajzolják és szövik a kínai párt és kormány, valamint a nemzetközi munkásmozgalom vezetőinek portréit. Az egész gyárban pedig a kollektíva az év végéig előirányzott 3 600 000 métert „nagy ugrással" akarja túlszárnyalni . . .

Igen, „nagy ugrás" kezdődik a „Tu Csin-sen"-ben, az állami-magán vegyesvállalatban is. De ez már nem az 1949-es, sem az 1954-es primitív berendezésű üzem. Az ugrást az államkapitalista szektorrá való átszervezéssel, a „vegyesítéssel" készítették elő. *Enélkül az „ugródeszka" nélkül a „Tu Csin-sen"-ben, Hangcsouban sem lehetne „ta jaocsin" – „nagy ugrás".*

Milyen bölcsességről és bátorságról tanúskodik az államkapitalista szektornak e nagyméretű alkalmazása! A Szovjetunióban, az európai népi demokráciákban az eltérő körülmények folytán a szocialista iparosításnál alig vagy egyáltalában nem került sor erre. Kínában viszont az ország gazdasági elmaradottsága, a szakember-hiány, az 500 milliós parasztság áruellátása *megkövetelte* ezt a türelmes politikát. Az egyértelműen ellenforradalmi európai polgárságtól eltérő, „kettős arculatú" kínai nemzeti burzsoázia sajátos helyzete pedig *lehetővé tette*, hogy az államkapitalista szektoron keresztül a politikai és a gazdasági egységfront a szocialista átalakulás időszakában is fennmaradjon. A kínai szocialista ipar alapját – akárcsak a Szovjetunióban vagy az európai népi demokráciákban – az újonnan épített modern nagyüzemek képezik. A kínai bürokratikus tőke és a külföldi monopóliumok kezéből kártérítés nélkül azonnal állami tulajdonba került régi gyárak pedig szervesen kiegészítik az előbbieket.

Ezek képezik együttesen a kínai ipar 1958-as „ta jaocsin"-jének legfontosabb „ugródeszkáját". A szocialista iparosításnak ez minden országban *általánosan követett* útja.

De Kínában – *a sajátos viszonyok miatt* – járni kell az államkapitalista szektor mellékútján is.

És a mezőgazdaságban? . . .

Ami a mezőgazdaság „nagy ugrását" megelőzte . . .

A kínai mezőgazdaság 1958. évi ugrásszerű fejlődése példa nélkül áll a történelemben.

Lehet ezen csodálkozni és az adatok pontosságában kételkedni. De egyet nem lehet: tagadni a tényeket. René Dumont, a „Le Monde" című francia polgári lap különtudósítója „személyes felelőssége" tudatában jelenti ki: *„Amióta világ a világ, nem volt még olyan szédületes iramú mezőgazdasági fejlődés, mint amilyen most Kínában végbemegy."*

A józanul, reálisan gondolkodó emberek többsége – a legkomolyabb érvek, a tények hatására – ma már jórészt túl van a csodálkozás és a két-

kedés stádiumán. De az oszladozó szkepticizmust a nyomába lépő okkeresés váltja fel.

A magyarázatok meglehetősen tarka képet mutatnak. Vannak, akik a kínai különleges talaj-, csapadék- és éghajlati viszonyokkal indokolják az 1958-as „nagy ugrást". Tagadhatatlan ezen vázlatosan már érintett tényezőknek a jelentősége. Mások az 1958. évben alkalmazott, egészen különleges agrotechnikai, öntözéses és más módszerek szerepét emelik ki. Valóban, ezek hatását sem lehet eléggé hangsúlyozni, a későbbiek során szükséges is még erre részletesebben visszatérni.

Van azonban egy *alapvető tényező*, amely nélkül az előbbi körülmények „nagy ugrás" helyett legfeljebb apró, tipegő lépésekre volnának elégségesek.

Ez a tényező: a szétaprózott kisparaszti parcellákból szervezett szocialista nagyüzemi mezőgazdaság. Ezen az úton a különösen sok sajátossággal rendelkező Kínának éppúgy végig kellett mennie, mint a Szovjetuniónak, vagy bármely szocializmust építő európai népi demokráciának.

A kínai mezőgazdaságnak a *termelésben* elért 1958-as ugrásszerű fejlődését megelőzte a falu *társadalmi, gazdasági viszonyaiban* végbement minőségi változás: 120 millió szétforgácsolt kisparaszti gazdaság szocialista átszervezése.

A két nagy változás szoros összefüggését természetesen még a legtárgyilagosabb oknyomozó polgári lap sem vallhatja be. Hiszen ez egyet jelentene a szocialista rendszer fölényének az elismerésével.

És mindezt olyan területre – a kínai mezőgazdaságra – kellene kimondani, ahol a kommunisták legnagyobb vereségét jósolták.

Amikor 1951–52-ben a kínai párt és kormány hozzáfogott az első szövetkezetek szervezéséhez, szinte kórusban zengte a nyugati sajtó: „a kínai parasztság tengere – magántulajdona védelmében – elsodorja a kommunistákat." A kollektivizálás megkezdésétől nem csupán a mezőgazdaság csődjét, hanem az egész rendszer bukását várták. Azt remélték, hogy amit nem sikerült megvalósítaniok a csatatereken – elvégzi helyettük a kínai parasztság.

Erre az erőre, a parasztságra számított a kínai proletárhatalom is – pontosan ellenkező értelemben.

A párt mindenekelőtt azt vette figyelembe, hogy a kínai parasztság nagy forradalmi tradíciókkal, a közösségi élet, a kollektív munka terén pedig régi, évszázados hagyományokkal rendelkezik. Mindezeket a tapasztalatokat a hosszú polgárháborúban a felszabadított Tanácsterületek parasztsága tovább gazdagította. A Vörös Hadsereg egykori harcosai a kollektivizálás kezdetekor már otthon dolgoztak – falujuk lakosságával együtt – a földreform során kapott kis parcellákon. A Nyugaton mumusként emlegetett kollektivizálás szó körülbelül azt jelentette számukra, hogy „mindent közösen, közös terv alapján kell végezni, mert a közös munka nagyobb haszonnal jár".

Ezen túlmenően a kínai paraszt esetében a föld magántulajdonához való görcsös ragaszkodás, a „birtokos tudat" megközelítőleg sem volt olyan erős, mint mondjuk nyugat-európai társaiknál, vagy nálunk Magyarországon. Ez egyszerűen abból következik, hogy a régi Kína falusi lakosságának 60–70 %-a szegényparasztokból és napszámosokból állott. A súlyos feudális elnyomás következtében – az európai országok jelentős részével szemben – nem alakulhatott ki jómódú kisparaszti réteg. 1945–1949 között a Csang Kaj-sek-rendszer rémuralmának utolsó időszakában a felesbérlő és a földdel rendelkező parasztok is gyorsuló ütemben váltak földnélkülivé a többször behajtott adók, a több száz százalékos uzsora, az 50–80%-os bérleti díjak következtében.

A földreform végrehajtása után a parasztság gazdasági helyzete javult. A falu lakosságának azonban mintegy 70%-a továbbra is kis parcellával, primitív felszereléssel és kevés igásállattal rendelkező szegényparaszt vagy szegényebb középparaszt maradt. Ez annak a következménye, hogy Kína mezőgazdasági körzetei rendkívül sűrűn lakottak, a föld pedig viszonylag kevés. Országos átlagban mindössze három mu (körülbelül ⅓ hold) föld, a déli részeken pedig csupán egy mu föld jut egy főre. Ez a kisparcella pedig – a család gyors növekedése miatt – évről évre tovább aprózódna... A józan gondolkodású kínai paraszt tehát viszonylag könnyen belátta, hogy ez a helyzet – az átmeneti javulás elle-

nére is – távlatokban csak a nyomort állandósítaná. A jómódú életről szőtt álmok sohasem valósulnának meg. Így, amikor a jobb jövő alapjainak megteremtéséről, a szövetkezeti gazdaságokra való áttérésről esett szó, nem volt olyan nehéz búcsút mondani a régebbi életnek.

Mindezen okok következtében, főleg a kínai falusi lakosság nagy többségét alkotó szegényparasztság késznek mutatkozott arra, hogy rálépjen a szövetkezés útjára. Az a párt javasolta ezt neki, amelynek vezetésével már a Tanácsterületeken is emberi körülmények közé jutott, amelynek vezetésével véglegesen lerázta a gyarmatosítók és a földbirtokosok igáját, amely hozzásegítette a földhöz.

A kezdeti kételyeket a közös munka előnyét bizonyító kölcsönös segélycsoportok, majd az első termelőszövetkezetek gyakorlati példái fokozatosan eloszlatták. A kisparcella kilátástalansága és vele szemben a felemelkedés, a jólét perspektíváját nyújtó kollektív munka olyan érvnek bizonyult, amely ellensúlyozta és fokozatosan legyűrte a kínai parasztok különben sem olyan erős földhöz való ragaszkodását.

És a parasztok milliói megindultak a szövetkezetek felé! Nem a kommunistákat – mint Nyugaton jósolták –, hanem a kisparcellák mezsgyekaróit seperték el az útból.

A lassú mennyiségi változás, a szövetkezetek számának gyarapodása bizonyos ponton minőségi változásba ment át. A világ legnagyobb paraszti országában a kisparaszti birtokok helyét szocialista nagyüzemi gazdaság foglalta el. És mindez Kína sajátos viszonyai közepette, a párt helyes vezetésével példa nélkül álló gyorsasággal ment végbe. A terv szerint 1960-ra kellett volna befejezni a kollektivizálást. A valóságban azonban 1956-ra lényegében megoldották ezt a nagyon bonyolult problémát.

Íme, az út:

1951-ben		300	szövetkezet
1953-ban		14 000	«
1954-ben		100 000	«
1955-ben	(június)	650 000	«
1955-ben	(december)	1 900 000	«

1956 decemberében, az egészen kis szövetkezetek egyesítése után, 760 000 volt a szövetkezetek száma.

Így jött létre a mezőgazdaság – terméseredményben is realizálódó – 1958. évi „nagy ugrásának" szilárd társadalmi-gazdasági alapja. A szocialista mezőgazdaság jelenti azt az „ugródeszkát", amely nélkül a múlt évi „ta jaocsin" nem valósulhatott volna meg.

És íme, az eredmény:

1949–1956 között átlagban évi 5%-kal,

1958-ban . . . egy év alatt 100%-kal

növekedett a gabonafélék, a gyapot stb. országos terméshozama.

Kína sok százezer szövetkezetéből csak néhányat láttam. De a Kanton és Hangcsou, Vuhan és Senjang környéki szövetkezeteknek a „ta jaocsin"-hez vezető útjai annyira hasonlatosak, hogy csak jegyzetfüzetem segít a részletekre visszaemlékezni.

Mejcsiau falu „Október" nevű szövetkezetének irodahelyiségében a díszes sárkány-faragású bútorok, a keményfa-ajtók az egész falu felett uralkodó földesúr egykori világára emlékeztetnek . . . A domboldalakat lépcsőzetesre tördelő teaültetvények cserjéiről neki szedték a napszámosok az illatos „Sárkánykút" teát . . . A földreform befejezését már nem várta be, önkezével vetett véget életének. Nem akart számot adni kegyetlenkedéseiért, a japánoknak végzett besúgó tevékenységéért . . . A földosztás a teaföldeket, a lépcsős hegyoldalakat még kisebb csíkokra és táblákra szabdalta . . . Egy mu föld nemigen akart 30 kg-nál több teát adni. Ki gondolt volna arra, hogy a hegyoldalból egymaga szűzföldet hódítson el? Ki mert ugrásszerű fejlődésről ábrándozni?

Kis parcellával – akárcsak az öreg kínai nénikék elnyomorított lábaival – csupán lassan lehetett tipegni.

1955 októberében 228 család – 1917 és 1949 októberének a nevével – új életet kezdett a mejcsiaui dombok között is.

A falu minden dolgozó parasztja a közös utat választotta.

Mejcsiau – szövetkezeti község lett.

Az egész faluban mindössze hat család helyzete volt bizonytalan. Két kisebb földbirtokosról és négy kulákról, valamint hozzátartozóik sorsá-

ról kellett dönteni. Mejcsiau és az egész ország közös problémája volt ez a kollektivizálás befejezése után.

Mi legyen a volt kizsákmányoló osztályok tagjaival, azokkal, akik múltbeli tevékenységükért nem kerültek bíróság elé?

A falu kizsákmányolóinak, *mint osztálynak a felszámolása*, vagyis a termelőeszközöktől, a földtől való megfosztása – a nemzeti burzsoáziához hasonlóan – természetesen Kínában sem jelenti az osztály *egyes tagjainak* a fizikai megsemmisítését. (Kivéve az új rendszer ellen főbenjáró bűnöket elkövetőket.)

Ebből viszont egyenesen következik: valamilyen lehetőséget kell számukra biztosítani, hogy az új társadalomban hasznos és veszélytelen szerepet töltsenek be.

– A „munkával való átnevelés" módszerét alkalmaztuk mi is – magyarázza a mejcsiaui „Október" szövetkezet elnöke.

Először itt is, másutt is folyt a vita: hol és milyen munkát végezzenek a kulákok és a földbirtokosok? Ha lehetetlenné válik, hogy a faluban maradjanak – szétszélednek az országban. Ki ismeri őket esetleg több ezer kilométer távolságban? Senki. Mint „munkások" a távoli építkezéseknél, üzemeknél – ha akarnak – sokat tudnának ártani.

Hamarosan eldőlt a vita: itt maradnak a faluban, ahol mindenki ismeri őket.

1956-ban már a két földbirtokos és a négy kulák is a szövetkezetben dolgozott.

Egészen más volt most a helyzet, mint 1955 nyarán, amikor először merült fel ez a probléma. Akkor országosan is, Mejcsiauban is a parasztoknak mindössze 20–25%-a lépett a közös útra. Ilyen körülmények között a szövetkezetben még sokat tudtak volna belülről ártani. Ezért Mao elnök ebben az időben még nyomatékosan hangsúlyozta: „Azokban a kerületekben, ahol még nem általános a szövetkezeti gazdálkodás, a földbirtokosokat és a kulákokat semmi esetre sem szabad felvenni a szövetkezetbe."

De 1956-ban a harc már végérvényesen eldőlt Mejcsiauban is. Az

egész falut tömörítő szövetkezet megszilárdult. Az új körülményeknek megfelelően kellett dönteni a volt kizsákmányolók sorsáról.

A pártnak az országos vita alapján leszűrt útmutatásait követték Mejcsiauban is a kulákok és földbirtokosok megítélésénél.

Mindenekelőtt *egyéni elbírálás*, a felszabadulás óta eltelt időben tanúsított magatartás alapján döntöttek. Azok a volt kizsákmányolók, akik aránylag rendesen viselkedtek, szövetkezeti tagok lettek. Azok pedig, akik nem ártottak, de nem is használtak az új rendszernek, egyelőre csak „tagjelöltek" lehetnek. A szövetkezetben tisztséget egyelőre egyik kategóriába tartozó sem tölthet be. Munkájukat szigorúan ellenőrzik.

Más elbírálás alá esnek a földbirtokosok és kulákok leszármazottjai. Azok, akik a földreform idején még nem töltötték be 18. életévüket – tehát maguk még nem folytattak kizsákmányoló tevékenységet – dolgozó parasztnak számítanak s mint teljesjogú tagok léphetnek be a szövetkezetbe. Tehát az az elv érvényesül, hogy mindenki csak saját magáért felelős, rokonaiért, családtagjaiért nem.

Ez a bölcs, differenciáló politika Mejcsiauban is meghozta a gyümölcsét.

Ez a politika a szektás túlzásoktól, merevségtől mentesen, nem élezte feleslegesen a faluban az ellentéteket.

Az „osztályharc automatikus megszűnésével" kapcsolatos illúziókat leleplezve pedig kellő éberségre, és ha kellett, a szükséges erélyre intett a volt kizsákmányoló osztályok tagjaival szemben.

A kollektivizálás befejezése után új társadalmi és politikai viszonyok között látott munkához Mejcsiau szövetkezeti község lakossága.

Több száz mu közösen feltört földön vad bozót és erdő helyett gazdagon termő teacserje zöldell, és további 300 mu várja a baltát és az ásót. 20 000 jüanért bevezették a villanyt az egész faluba. Azelőtt egy olajmécses is alig jutott mindenkinek, most három lámpa esik minden családra. Villany mellett válogatják, villany hajtotta gépekkel szeletelik a tealeveleket. A teherautóra már együtt van a pénz. Készülnek a drótkötélpálya építésének a tervei: a villany és a gép erejével akarják a domboldalra

feljuttatni a trágyát és leszállítani a tealeveleket. Hamarosan hozzákezdenek a falu összes lakóházainak át- illetve újjáépítéséhez ...

A felszabadulás előtt úgyszólván teljesen analfabéta faluban ma mindenki tud írni és olvasni. A 23%-os csecsemőhalandóságot 1% alá szorították. Az egy családra jutó átlagos évi jövedelem az 1949. évi 200 jüanról 1957-ben körülbelül 700 jüanra emelkedett. A bőséges választékú üzletházban most azok a parasztok vásárolnak új holmikat, akik pár évvel ezelőtt még apjuktól, sőt nagyapjuktól örökölt pokróccal takaróztak ...

Egyszóval Mejcsiau szövetkezetbe tömörült parasztjai a kollektivizálással megteremtették a további, még gyorsabb fejlődéshez szükséges társadalmi feltételeket.

Mejcsiauban is készen állott az „ugródeszka" ...

IV. JÜ-KUNG ELHORDJA A HEGYEKET

A nyeregszerű fejlődés

A Jü-kung apóról szóló régi mondát gyakran idézik Kínában. Arról van benne szó, hogy az ország északi részében élő öreg bácsinak a házától dél felé vezető utat két nagy hegy: a Tajhangsan és a Vanvusan zárta el. Csak kerülőkkel, nagy nehézségekkel lehetett megközelíteni a jó déli földeket és a Han-folyó tiszta vizét.

Jü-kung fiaival együtt úgy döntött, hogy elhordja ezt a két hegyet. Egy másik falu-véne, Csi-szou – magyarul „bölcs aggastyán" – gúnyosan nevetett Jü-kung – azaz „ostoba apó" hiábavaló fáradozásán:

– Ostobaságot műveltek, hogy tudnátok elhordani ilyen nagy hegyeket?

Jü-kung így felelt: – Ha meghalok, itt maradnak a gyermekeim, ha meghalnak gyermekeim, itt maradnak unokáim, s így váltják majd egymást a nemzedékek végtelen sorban. Ezek a hegyek pedig magasak ugyan, de magasabbak már nem lesznek; amennyit elhordunk, annyival kisebbek lesznek; miért ne tudnánk hát elhordani őket?

És az öreg fiaival együtt kitartóan hordta a hegyet. Ezt látva az ég ura, megkönyörült rajta, leküldött a földre két szellemet, akik azután segítettek elhordani a hegyet.

„. . . . Két nagy hegy nehezedik teljes súlyával a kínai népre: – emlékeztetett Mao Ce-tung a mondabeli Tajhangsanra és Vanvusanra – az egyik az imperializmus, a másik a feudalizmus. A Kínai Kommunista Párt már rég elhatározta, hogy elhordja ezt a két hegyet. Rendületlenül valóra kell váltanunk elhatározásunkat, fáradhatatlanul kell dolgoznunk, s rajtunk is megkönyörül majd az »ég ura« – vagyis maga a kínai nép. S ha az

egész néppel együtt nekigyűrkőzünk, hogy elhordjuk ezeket a hegyeket, fáradozásunkat minden bizonnyal siker fogja koronázni." *(Mao Ce-tung* Válogatott Művei. 4. köt. Szikra 1954. 623. old.)

Mao Ce-tung e szavainak elhangzása – 1945 júniusa, a párt VII. kongresszusa – óta a nép a kommunisták vezetésével már régen elhordta az imperializmus és a feudalizmus leküzdhetetlennek látszó hegyeit.

A szabadság, a függetlenség birtokában megnyílt a „dél felé vezető út". A párt és a kormány vezetésével a nép nem ismert nehézséget, akadályt. 1956-ra lerakják a szocialista nagyipar alapjait, befejeződik a mezőgazdaságban a kollektivizálás. Az államkapitalizmus útjára vezetik a magántőkés ipart és kereskedelmet. Egyszóval bámulatosan rövid idő alatt *a termelési eszközök tulajdona terén lényegében győzelmet arat a szocialista forradalom.*

És *1956-ban* az iparban, a mezőgazdaságban, az élet minden területén megvoltak a szükséges objektív feltételek, készen állott az „ugródeszka" az eddiginél is gyorsabb, ugrásszerű fejlődés számára . . .

A „nagy ugrás" mégiscsak 1958-ban következett be. Sőt az 1957. év eredményei – mind az iparban, mind a mezőgazdaságban – fejlődés helyett stagnálást, sőt egyes területeken visszaesést mutatnak.

A párt VIII. kongresszusának második ülésszakán, 1958 májusában Liu Sao-csi a Központi Bizottság beszámolójában a következőképpen jellemezte a helyzetet: „A fejlődés nyereg formát mutat, vagyis a két végén magas, középen pedig alacsony. A termelés frontján az 1956–1957–1958. években a következő jelenségeket tapasztaltuk: hullámhegy – hullámvölgy – még nagyobb hullámhegy, vagyis: ugrás – maradiság – még nagyobb ugrás." (A Kínai Kommunista Párt VIII. országos kongresszusának második ülésszaka. Kossuth Könyvkiadó 1958. 30. old.)

A termelési adatok, számok, grafikonok mint lázgörbe mutatták 1957-ben, hogy a társadalmi és a gazdasági élet szervezetében nincs minden teljesen rendben. A pártvezetés, mint tapasztalt orvos, az első jelekre már 1956 szeptemberében, a VIII. kongresszus első ülésszakán felfigyelt. Vizsgáló kezét azonnal a pulzusra: a tömegekre helyezte. A diagnózis: a kínai társadalom hegyeket mozgató ereje, a forradalom minden eddigi

győzelmének alapfeltételét jelentő tömegaktivitás és lendület alábbhagyott.

A diagnózist követte a két kórokozó – egyfelől a szubjektivizmusból fakadó elhajlások, másfelől pedig a jobboldali hibák – felfedése és a helyes gyógymód meghatározása.

Ha az 1957-es esztendőben erélyes politikai és ideológiai harcban nem számolta volna fel a párt a hagyományos „tömegvonalat" veszélyeztető, ellenkező előjelű, de végső hatásában azonos következményekkel járó jobb- és baloldali hibákat, úgy az 1958-as esztendő „nagy ugrása" nem következhetett volna be.

Szubjektív óhaj és reális valóság

A Kínai Kommunista Párt történelmi tapasztalatai alapján jól ismeri a jobboldali opportunizmus, a revizionizmus súlyos veszélyét.

Az első forradalmi polgárháború időszakában, 1924–1927 között a párt főtitkára, Cseng Tu-hsziu a legfontosabb stratégiai és taktikai kérdésekben jobboldali opportunista, revizionista álláspontot képviselt. A forradalom legválságosabb időszakában – a revizionizmus útját megjárt elődeihez és utódaihoz hasonlóan – eljutott az osztályáruláshoz. A forradalom ideiglenes veresége idején, 1927 után végleg átment a barikád másik oldalára, és nyíltan csatlakozott az ellenforradalmi táborhoz.

A vert seregek tanulékonyak.

Az árulást, a vereséget követő időszakban a kínai kommunisták megtanulták azt is, hogy a jobboldali opportunizmus betegségét nem lehet szubjektivizmussal, különösen „baloldali" szektás gyógyszerekkel kezelni. Ez a politikai kuruzslás gyógyulás helyett csak tartósítja a betegséget.

A nemzetközi munkásmozgalom nagy hadseregének kevés olyan pártja van, amelynek a Kínai Kommunista Párthoz hasonló súlyos kárt okozott a szubjektivizmus, a szektásság.

Az éveken át érvényesülő „baloldali" opportunista irányvonal következtében 1935-ben súlyos válságba került a párt. Vang Ming, Li Li-szan és

a párt más vezetői a Vörös Tanácsterületeken nem vették figyelembe az osztályok tényleges helyzetét, nem számoltak a forradalom és az ellenforradalom objektív erőviszonyaival, hanem saját *szubjektív elgondolásaik*, óhajaik alapján politikai és katonai tekintetben szélsőséges kalandorpolitikát folytattak. Az ellenség legkönyörtelenebb terrorja alatt élő városokban, a körülményektől függetlenül, súlyos áldozatokkal járó értelmetlen sztrájkokat, felkeléseket szerveztek. A falusi körzetekben pedig a forradalmi támaszpontok fokozatos kiépítése és megerősítése helyett a fiatal és még gyenge csapatoknak szakadatlanul támadniok kellett a megerősített ellenséges nagyvárosokat. A párt belső életében megsértették a pártdemokráciát, veszélyes és káros módszereket honosítottak meg.

És mi lett az eredmény?

Vang Ming, Li Li-szan és más elvtársak hibás vezetése következtében – szándékuktól függetlenül és annak ellenére – a forradalom súlyos vereséget szenvedett. A Vörös Hadseregnek és a forradalmi támaszpontoknak csaknem 90%-a megsemmisült. A Kuomintang kezén levő területeken a pártszervezetek és a párt által vezetett forradalmi szervezetek úgyszólván teljesen szétzüllöttek.

A forradalom ügyének mérhetetlenül súlyos károkat okozott a múltban a szektás, szubjektivista politika. Minden oka megvan tehát a kommunista pártnak arra, hogy a szubjektivizmust, szektásságot se tekintse holmi bocsánatos bűnnek, és minden jelentkezési formája ellen, minden időben azonnal felvegye a harcot.

Ezt tette 1956 őszén a VIII. kongresszus első plénuma.

A reális helyzet felületes és helytelen felméréséből, a tömegtapasztalatok semmibevevéséből származó hibák ugyanis semmivel sem veszélytelenebbek a hatalom birtokában, mint a hatalomért folytatott harc időszakában.

És az 1956-ig terjedő időszak történelmi jelentőségű győzelmei, a nagyszerű eredmények mellett – bizonyos fokig annak következtében – jelentkeztek a párt sikereinek alapjául szolgáló „tömegvonalat" veszélyeztető hibák. Egyes funkcionáriusok, állami hivatalnokok megrésze-

gedtek a győzelmektől, önelégültté váltak. Legszívesebben az íróasztal mellett ültek, az ügyek kivizsgálása helyett frázisokat ismételgettek. Saját szubjektív elképzeléseiket tekintették valóságnak. Nem figyeltek fel a tömegek hangjára, nem látták meg a születő újat, és így nem is támogathatták annak fejlődését.

E káros jelenségek elhatalmasodása esetén nemhogy „ugrásszerű fejlődésről", de a lassú, fokozatos haladás biztosításáról sem lehetett volna szó. A kezdeti stádiumban levő hibák jelentkezését a „nyeregszerű fejlődés" 1957-es hullámvölgye már világosan megmutatja.

A párt tehát – akárcsak a monda Jü-kung apója – a haladás útjában tornyosuló új heggyel találta magát szemben. Feltétlenül el kellett hordani a szubjektivizmus, a szektásság, a sablonos módszerek emelte akadályokat.

Ennek érdekében – az új helyzetben, a konkrét körülményeknek megfelelően – újította fel a párt az 1942. évi *munkastílus-javító mozgalmat.*

Már e mozgalom tapasztalatai is azt mutatták, hogy a szubjektivizmusból fakadó hibák felszámolása csak akkor lehet eredményes, ha alaposan feltárják az *okokat,* amelyek a hibákat szülték, a *helyzetet,* amelyben a hibákat elkövették, és mindezek alapján meghatározzák a hibák kijavításának *módozatait.*

Mivel éppen ez nem történt meg 1935 előtt, Vang Ming, Li Li-szan és más elvtársak hibái többször megismétlődtek.

„Ugyanakkor – hangsúlyozta a tapasztalatok alapján Mao Ce-tung – a csentuhsziuizmus és a liliszanizmus elleni harc során túlzott mértékben hangoztattuk a személyi felelősség jelentőségét, úgy véltük, hogy csak le kell sújtanunk a hibák elkövetőire, s a kérdés máris el van intézve." *(Mao Ce-tung* Válogatott Művei. 4. köt. Szikra 1954. 424. old.)

Azonban a szubjektivizmus, a szektásság sokkal bonyolultabb és mélyebben gyökerező probléma, semhogy a puszta személyes felelősségrevonás önmagában megoldaná felszámolásukat. Vang Ming, Li Li-szan és a „baloldali" vonal más képviselői 1935 után már nem voltak tagjai a Központi Bizottságnak. Mégis hét évvel később, 1942-ben az *egész párt-*

ban meg kellett indítani a munkastílus-javító mozgalmat, hogy e hibák maradványait teljesen felszámolják.

Mindezen történelmi tanulságok és tapasztalatok alapján a Kínai Kommunista Párt 1956 után az új helyzetben is a szubjektivizmusból fakadó hibák okainak és keletkezésük körülményeinek a feltárására helyezi a hangsúlyt.

Ezeknek a hibáknak részben társadalmi, részben ideológiai gyökerei vannak.

Miért a *társadalmi okok* elemzésével kezdi a párt a jobb- és baloldali hibák felszámolását?

Mert a kínai társadalom szerkezetének gondos vizsgálata feltárja azt a talajt, amelyből a hibák sarjadnak. Kína olyan ország, ahol a kispolgárság – ideértve a parasztságot is – rendkívül nagy létszámú. A pártot pedig nemcsak kívülről veszi körül ez a széles társadalmi réteg; a kispolgárságból kikerült elemek ma még a párton belül is többségben vannak. 1957 szeptemberében a pártnak a 2 800 000 tagjelölttel együtt 12 720 000 tagja volt.

Ebből: munkás 1 700 000, paraszt 8 500 000, értelmiségi 1 880 000, egyéb 640 000.

A párt eddigi nagy győzelmei bebizonyították, hogy a nem munkás párttagok is döntő többségükben kommunisták, marxisták–leninisták. Vannak azonban közöttük, akik még nem tették magukévá a proletariátus eszmei álláspontját. Így, ezen az áttételen keresztül bizonyos időben, különösen bonyolultabb körülmények között az egész pártonkívüli kispolgári tenger hangulata, érzelme átmenetileg behatolhat a párt soraiba is.

A kispolgárság életmódja és a belőle fakadó szubjektív, egyoldalú gondolkodásmód, a reális helyzettől független vágy és óhaj, hol balra, hol jobbra való kilengésekben nyer kifejezést.

A forradalmi harcok vereségei idején pesszimista, a győzelmek után pedig szélsőséges, kalandor nézeteket terjeszt. A szocializmus építésének időszakában kistulajdonosi szemléletéből fogva egyszer ellenzi a mezőgazdasági szövetkezetek szervezését, a kollektivizálást, másszor pedig

forrófejű forradalmisággal azonnal be akarja vezetni a kommunizmust.

És ezek a társadalmi forrásból fakadó hibák itt találkoznak az *ideológiai eredetű elhajlásokkal.*

Egyes funkcionáriusok, éppen hiányos elméleti felkészültségük miatt, nem a való, reális helyzetből, hanem a könyvekből kiragadott idézetekből indulnak ki. Ezeket – a marxizmus–leninizmus lényegét elvetve – dogmaként vonatkoztatják Kínára, nem gondolkozva azon, hogy ténylegesen alkalmazhatók-e ezek a tételek a különösen sok egyéni sajátossággal rendelkező kínai helyzetre. Ennek következtében ezek az elméletek elszakadnak a gyakorlattól, a vezetés pedig elszakad a tömegektől.

Mások viszont – éppen ellenkezőleg – nem a könyvekből merített ismeretekből, hanem szegényes, korlátolt gyakorlati tapasztalataikból indulnak ki. Ezeket – a tudományos, elméleti ismereteket megvetve – mindenhatónak, minden helyzetben érvényesnek tekintik. Márpedig ilyen módon lehetetlenség az egyébként rendkívül fontos gyakorlati tapasztalatoknak az általánosítása és helyes elemzése. Ez arra vezet, hogy az illető funkcionárius képtelen megkülönböztetni a lényeget a jelenségtől, képtelen felismerni a mélyebb, bonyolultabb összefüggéseket, a születő újat, a fejlődés irányát.

A két hiba – a gyakorlattól elszakadt dogmatizmus és az elmélettől elszakadt empirizmus – képviselőinek kiindulópontja különböző. Gondolkozásmódjuk azonban lényegileg egyforma. Mindkettő elszakítja a marxizmus–leninizmus elméletét a kínai forradalom, a szocialista építés konkrét gyakorlatától. Eszméik nem az objektív, a sokoldalú valóságot, hanem szubjektív, egyoldalú óhajaikat fejezik ki. Az ilyen embereknél az elmélet elszakad a gyakorlattól, maguk pedig eltávolodnak az élettől, a tömegektől.

Íme, a párt által megállapított diagnózis.

De a betegség és a kórokozók felismerése már fél gyógyulást jelent. Ennek alapján – felületes kezelés helyett – meg lehet állapítani a betegség okát megszüntető leghatásosabb gyógymódot: a két említett kategóriába tartozó emberek fejlődését úgy kell irányítani, hogy megszerezzék azt, aminek híján vannak – a gyakorlati tapasztalatokat, illetve az

elméleti ismereteket –, hogy így a közöttük levő határvonal fokozatosan elmosódjék.

1957 első felében – az új történelmi helyzetben – ismét teljes erővel kibontakozott a munkastílus-javító mozgalom.

De alig kezdték elhordani a szubjektivizmus, a szektásság „hegyét", máris – akárcsak Jü-kung apó esetében – új akadály: a jobboldali, revizionista elemek szervezett támadása zárta el a haladás útját.

Nincs új a nap alatt

A sanghaji Futan Egyetem kis tanári szobájában a fiatal sanghaji történelemtanárral és a pekingi Népi Egyetem idősebb, tapasztalt „jenani harcosával", a kancellária vezetőjével hármasban beszélgettünk.

Érdekes, izgalmas eszmecsere volt. A szavak érzelmeket, emlékeket korbácsoltak fel bennem is, bennük is. Sanghajról volt szó, és Budapestre gondoltam. Én Magyarországról meséltem, és kínai barátaim előtt a sanghaji, a pekingi egyetemi viták szócsatáinak emlékei elevenedtek meg. 1958 szeptemberében voltunk, de a szavak 1956 és 1957 nyarának emlékeit idézték.

Budapestet és Sanghajt, a Dunát és a Jangcét több mint 10 000 kilométer választja el egymástól. A két nyár között 12 hónap követte egymást. Térben és időben jelentős távolság. Magyarország és Kína között nagy a különbség.

De ami a támadó jobboldal *módszereit, jelszavait* illeti, – nincs új a nap alatt. Az ellenforradalmi burzsoázia és revizionista segédcsapatainak kirojtosodott kalózlobogója Sanghajban sem takart a magyarországitól lényegesen eltérő vonásokat.

A sanghaji kollégám által történészi precizitással felidézett események alapján csak erre a következtetésre lehet jutni.

A párt kezdeményezésére megindult munkastílus-javító mozgalmat, valamint az 1956-ban meghirdetett „virágozzék száz virág", és „verseng-

jen száz iskola" jelszavakat a kínai jobboldal teljesen helytelenül értelmezte.

Ezek a jelszavak a konkrét kínai helyzet talaján, a szocialista társadalomban még mindig létező különféle ellentmondások elismerése, egy olyan állam követelményei alapján merültek fel, amelynek életbevágóan szüksége van a szocialista gazdaság és a kultúra gyors fejlődésére.

Ezek a jelszavak és irányelvek – ha helyesen értelmezik őket – előmozdítják a szocialista kultúra, a művészet és a tudomány fejlődését.

De lehet helytelenül is értelmezni a fenti szavakat. A maga módján és a maga érdekeinek megfelelően alkalmazhatja a proletariátus is és a burzsoázia is. Minden osztálynak, minden társadalmi rétegnek megvan a saját elképzelése az illatos virágról és a mérges dudváról.

Hogyan tájékozódjék helyesen a tömeg olyan helyzetben, amikor a jelszavak meghirdetését követően – akárcsak a langyos tavaszi eső után – minden növény: a virág is, a gyom is egyaránt gyors fejlődésnek indul?

Milyen kritériumok alapján lehet helyesen megkülönböztetni a kertek díszét a kártékony élősditől, milyen kritériumok alapján lehet eldönteni a szavak és a tettek viszonylatában, a kritikai megjegyzésekben az igaz és a nem igaz kérdését?

A Kínai Kommunista Párt, a munkastílus-javító mozgalom megindítója és vezetője, a jelszavak meghirdetésével egy időben megfogalmazta azokat a kritériumokat, amelyek nagy segítséget nyújtottak a tömegeknek a tájékozódásban a különféle nézetek burjánzása idején.

Mao Ce-tung 1957. február 27-én, tehát a munkastílus-javító mozgalom előestéjén, „A népen belüli ellentmondások helyes megoldásáról" szóló nagy jelentőségű munkájában a következő hat pontban foglalja össze az iránymutató kritériumokat:

„A szavak és tettek helyesek, ha 1. előmozdítják soknemzetiségű országunk egész népének összekovácsolódását, s nem idéznek elő a népben szakadást; 2. előmozdítják a szocialista átalakításokat és a szocialista építést, nem pedig hátráltatják; 3. előmozdítják a nép demokratikus diktatúrájának megszilárdulását, nem pedig megingatják vagy gyengítik ezt a diktatúrát; 4. előmozdítják a demokratikus centralizmus megszilár-

dulását, nem pedig aláássák vagy gyengítik ezt a rendszert; 5. előmozdítják a kommunista párt irányításának megszilárdulását, nem pedig annak megszünésére vagy gyengülésére vezetnek; 6. előmozdítják, nem pedig hátráltatják a nemzetközi szocialista szolidaritást és valamennyi békeszerető nép nemzetközi szolidaritását. E hat kritérium közül a szocialista út és a pártirányítás a legfontosabb." (*Mao Ce-tung.* A népen belüli ellentmondások helyes megoldásáról. Kossuth Könyvkiadó 1957. 43–44. old.)

Világos, érthető beszéd.

A jobboldal mégis félreértette. Úgy vélte, hogy a Kínai Kommunista Párt leküzdhetetlen nehézségekbe ütközött, és ezért kényszerült a munkastílus-javító mozgalom megindítására és a fenti jelszavak kiadására.

Elhatározta, hogy összeméri erejét a népi hatalommal.

A rohamra induló jobboldal soraiban a különféle burzsoá rétegek mellett jelentősebb értelmiségi csoportok is felvonultak.

Ez abból következett, hogy a munkásosztályból és a parasztságból kikerült új értelmiség viszonylag még gyenge volt. A felszabadulás óta eltelt nagyon rövid idő nem volt elégséges ahhoz, hogy a néhány évvel előbb még úgyszólván teljesen analfabéta munkás- és paraszttömegekből új intelligencia kerüljön ki. Ebben a tekintetben Kínában lényegesen kedvezőtlenebb a helyzet, mint az európai népi demokráciákban, így nálunk Magyarországon.

Kína jelenlegi helyzetében az értelmiség nagy része még burzsoá vagy kispolgári családból származik, műveltségük teljesen burzsoá jellegű. Gondolkodásukra az átmeneti időszak kezdetén még szülő osztályuk gazdasági és politikai helyzete nyomja rá erősen a bélyegét.

Az 1956. évi nagy szocialista átalakítás idején a burzsoázia és a burzsoá értelmiség alapjában már nem mutatott ellenállást. Belátta, hogy gazdasági téren nincs más kiút. A 3 és az 5 „rossz" elleni mozgalmak idején többségük elismerte, hogy kilátástalan a proletariátussal való szembeszállás, és beletörődött a vegyesvállalatok nyújtotta gazdasági és politikai lehetőségekbe.

Mindez azonban még korántsem jelentette a burzsoázia és a burzsoá

értelmiség gondolkodásának átalakulását, átnevelésüket. Éppen csak megkezdődött e tekintetben a differenciálódásuk, három részre szakadásuk. Egy részük *baloldalivá* és a szocializmus őszinte támogatójává lett. A konok *jobboldaliak* továbbra is határozottan nyíltan, vagy kevésbé nyíltan felléptek a szocializmus ellen. Várták a kedvező alkalmat, hogy a burzsoá értelmiség többségét alkotó harmadik réteg, a *középutasok* népes csoportja feléjük hajoljon.

A jobboldaliak 1957 első felében úgy vélték, hogy a magyar események, a „versengve vitatkozzék minden tudományos nézet", a „hosszú ideig egymás mellett élés" politikája, a népen belüli ellentmondások helyes megoldásának propagálása, a párt által megindított munkastílus-javító mozgalom – pontosan ez a „kedvező lehetőség".

„Felrepült a hattyú – megváltozik az idő" – gondolták a jobboldaliak, és ennek megfelelően cselekedtek.

Az akciót Kínában sem frontális támadással kezdték. A kínai jobboldali burzsoázia először – akárcsak nálunk – legmegfelelőbb szövetségeseire, a marxista mezben fellépő revizionistákra támaszkodva, „harc a dogmatizmus ellen", „harc a nemzeti sajátosságok, a szocialista demokratizmus érvényesítéséért" jelszavakkal lépett fel. Ezen nincs mit csodálkozni. Lenin sok évtizeddel ezelőtt már beszélt arról, hogy a marxizmus elméleti, majd gyakorlati győzelme arra kényszeríti ellenségeit, hogy magukra öltsék a marxizmus köntösét és ezzel álcázzák valódi szándékukat. Különösen áll ez egy olyan országra – Kínára –, ahol a Szovjetunió után a marxizmus–leninizmus a legnagyobb győzelmet aratta, ahol 1949 óta egyenletesen és lényegesen emelkedett a nép életszínvonala, ahol a legyőzhetetlen marxi–lenini elvek gyakorlati megvalósítása során összehasonlíthatatlanul kevesebb és kisebb hibát követtek el, mint nálunk.

„Céhenkívüliek ne vezessék a céhbelieket" – emlékezik vissza sanghaji kollégám a történészek ez időben megtartott „szakmai" vitájának jelszavára. Egyes, a nyugati egyetemeken végzett idősebb professzorok kezdetben finoman fogalmaztak: még a fiatal, munkásokból, parasztokból lett kommunista előadókra céloztak – de már a pártvezetésre gondoltak. „Dogmatizmustól mentes, osztályok feletti tudományt" követel-

tek – de valójában a marxizmus–leninizmust akarták száműzni az egyetemekről.

A kínai jobboldal támadásának kibontakozása után, 1957 nyarán, hamarosan megmutatkozott, hogy a „dogmák esküdt ellenségei" tulajdonképpen a marxizmus esküdt ellenségei és a dogmákkal együtt – akárcsak nálunk – a marxizmus sarkalatos tételeit kezdték támadni. A proletárdiktatúrával szemben „abszolút demokráciát" hirdettek. A munkásosztály vezetése helyett a nemzeti burzsoázia, illetve az értelmiség vezetését követelték. Az internacionalista elveken nyugvó szovjet–kínai testvéri szövetséggel szembeállították nacionalista, szovjetellenes tételeiket, a harmadik utas semlegességet.

A jobboldal támadása során a főszerepet a különböző demokratikus pártok jobboldali elemei vitték. Ezek a demokratikus pártok a kínai demokratikus forradalom termékei. A Demokratikus Liga, a Kuomintang Forradalmi Bizottsága, a Demokratikus Munkás-Paraszt Párt és más pártok tagjai közül sokan a szocialista forradalom időszakában baloldaliakká lettek. De nagyobb részük még nem cserélte fel saját burzsoá álláspontját a munkásosztály álláspontjával. Az 1957-es támadás időszakában a demokratikus pártokban átmenetileg a jobboldal volt a hangadó. Azokat a politikai pozíciókat, amelyeket a népi hatalom biztosított számukra, széleskörű legális szervező tevékenység céljaira használták fel. A jobboldali „Csang–Lo" szövetség különösen a diákok, egyetemi hallgatók között próbált tömegbázist teremti. (Csang Po-csün, a Munkás-Paraszt Párt alelnöke, a Központi Népi Kormány akkori közlekedésügyi minisztere, Lo Lung-csi a Demokratikus Liga alelnöke, faipari miniszter volt.)

Egyes professzorok az egyetemek katedráit, a burzsoá sajtó emlőin nevelkedett egyes újságírók, a Ting Ling vezette írócsoport tagjai, bizonyos lapok hasábjait használták fel arra, hogy offenzívájukat kiszélesítsék. Arra számítottak, hogy nézeteiket a Csang Kaj-sek-klikk, a gyarmatosítók aljasságát kevéssé, vagy egyáltalában nem ismerő tapasztalatlan diákokon keresztül más rétegekre is kiterjeszthetik.

A sanghaji Futan Egyetem újságíró-fakultásának vezetője, Vang

Csung azt hirdette, hogy az újság pártszerűsége – „pártbizottsági-titkárszerűség". *Írástudóknak kell irniok a lapokat,* írókból, újságírókból és más értelmiségiekből álló, az országot vezető *politikai tervező intézetet* kell szervezni – harsogtak a követelések a „Venhujpao" című sanghaji lap hasábjain. – Különös anyagból vannak gyúrva a kommunisták? – hangzott a kérdés. A kommunista párt vezetése – szólott a rágalmazó válasz – csak a „pártparadicsom" leplezése.

Történész kollégám sanghaji lapokból idézett – és én Budapestre emlékeztem. Mintha a Petőfi-köri vita felszólalásait hallgattam volna, mintha az „Irodalmi Újság" vezércikkeit olvastam volna ismét . . .

Gondolataim messze kalandoztak, a tolmács fordítása sem jutott el néhány percig tudatomig, amikor kínai szóra, a „sunjali"-ra (magyar) figyeltem fel ismét:

– A Futan Egyetemen, Sanghajban is voltak jószándékú emberek – fordította tolmácsom –, akik a burzsoázia támadásának első időszakában azt mondották, hogy „a jobboldal veszélytelen, mert az csak vitatkozik". De alig múlt el néhány hét a munkastílus megjavításáért indított küzdelem kezdetétől, amikor Vuhan városában kirobbant a „kisméretű magyar esemény" . . .

Vuhanban, a „kisméretű magyar esemény" színhelyén

Vuhant a Jangce és mellékfolyója három részre, az egyenként is több százezer lakosú Vucsangra, Hankoura és Hanjangra osztja.

A Jangce-parti, több mint 2 millió lakosú Vuhan, hamisítatlan kínai stílusú utcáival, gyakran volt a múltban is hősi forradalmi harcok és gyilkos ellenforradalmi megmozdulások színhelye. 1927-ben az árulóvá lett, Nankingban székelő jobboldali Kuomintang-kormánnyal szemben Vuhan a kommunistákkal együttműködő baloldali Kuomintang-kormány székhelye. De néhány hónappal később a vuhani Kuomintang is Nanking útjára lép és a kommunisták elleni gyilkos terrorral gazdagítja a vá-

ros történetét. A japán agresszió idején bátor ellenállási mozgalmak és kegyetlen megtorló akciók váltják egymást.

A felszabadulás után Vuhan gyors fejlődésnek indul, környékén Közép-Kína legnagyobb ipari központjainak alapját rakják le. 1957 nyarán – a történelemben először – több mint 1,5 kilométer hosszúságú, a meder fenekétől számítva 20 emelet magas, kétrészes híd íveli át az addig megzabolázatlan vízóriást. Az építészeti remekmű – a Jangce mellékfolyóján épült társával együtt – most már valóban egy várossá fűzi össze Vucsangot, Hankout és Hanjangot.

Az ország minden részéből jött önkéntes munkások lelkes csapata, a szovjet specialisták éjjel-nappal végzik az utolsó simításokat, hogy több mint egy évvel a kitűzött határidő előtt, 1957 októberére átadják a forgalomnak a Jangce első hídját, amikor . . .

. . . amikor június 12-én Hanjangból valamiféle zavargásról érkeznek hírek a hídépítőkhöz. Csak később tudták meg, hogy a jobboldali erők ismét gazdagítani akarták Vuhan ellenforradalmi történetének lapjait.

Az ellenforradalom Vuhanban már nem elégedett meg a kritikával, a vitával. Mindez csak a tömegek előkészítéséhez kellett, hogy azután az utcára vitt, megtévesztett emberek segítségével a kritika fegyverét a népi hatalom ellen irányuló fegyverek kritikájával váltsa fel. Először Vuhanban, azután az egész országban . . .

A „kisméretű magyar események" városában szemtanút, hiteles krónikást kerestem. Nem tudom, hogy Li elvtársnál találhattam volna-e alkalmasabbat. Li elvtárs 1957 júniusában az ostromlott hanjangi járási pártbizottság szervezési osztályának a vezetője volt. Az események óta pedig annak az I. számú középiskolának az igazgatója, ahonnan az akció elindult.

Átadom a szót Li elvtársnak. Kérem, először talán mutassa be a *szereplőket:*

Han iskolaigazgató. Régi pártmunkás, akit bürokratikus munkamódszere, szubjektivizmusa miatt felmentettek előző párttisztsége alól. A bírálat nem sokat használt. Szektás magatartásával taszította magától becsületes tanártársait és fiatal hallgatóit. Nem vette észre a barátot, és fi-

gyelmen kívül hagyta a szeme előtt szervezkedő ellenforradalmi elemeket, elsősorban helyettesét,

Vang Csien-kót, aki a szektás, bürokratikus vezetés miatt duzzogó, elégedetlenkedő diákok és tanárok között hátulról mozgatta a szálakat. A kulák származású tanár ellenforradalmi mozgalmi múltját a Kuomintang ifjúsági szervezetében kezdte. A közvetlen szervezési munkát

Csung Jo-ven nyelvtanárra, volt spionra bízta. Már a Kuomintangban is együtt dolgoztak. Apját a földreform idején a parasztok követelésére kivégezték. Nagybátyja ezt nem várta be, öngyilkos lett. Csung Jovent a népi hatalom nem tette felelőssé apja bűneiért, lehetőséget kapott a becsületes munkára, akárcsak felső kapcsolata,

Jang Hu-jen, a járási tanács kultúrfelelőse. Őt sem vonták kérdőre régebbi bírói tevékenységéért. Feltételezték, hogy a Demokratikus Ligába való átlépése a Kuomintanggal való szakítást jelentette.

Íme, a főszereplők.

A június 12-i eseményeket a június 2-i *nyitány* előzte meg. Szín: a Vang irányította csoport illegális összejövetele. A munkastílus-javító mozgalom felszabadult légkörében elérkezettnek vélik az időt a minimális program megvalósítására. A közvetlen cél: Vangnak a minden oldalról bírált szektás Han igazgató helyére juttatása, majd a felsőbb állami szervek lejáratásába átmenő kritika megindítása.

Hogyan lehet mindehhez tömegbázist, a diákok támogatását biztosítani? Sem közvetlen politikai jelszavakkal, sem Vang igazgatói kinevezésének nyílt követelésével nem lehet előállni. Ez túlságosan átlátszó lenne még a fiatalok előtt is. De itt van a hanjangi járás többségében falusi középiskolás diákjait közvetlenül érintő probléma: milyen arányban tanulhatnak tovább a falusi és a városi diákok az egyetemeken, a főiskolákon?

A cél szentesíti az eszközt – és máris meghamisított döntésről informálják a diákokat: „a hanjangi járás parasztfiataljaiból csak öt százalék tanulhat tovább."

A felháborodott diákok előtt Jang, mint az iskola felettes szerve, a járási tanács kultúrfelelőse „megerősíti" az információ hitelességét. Han

igazgató határozottan megcáfolja azt a diákok küldöttsége előtt és közli, hogy a döntés 27%-ot ír elő. Bár Han tekintélye már megrendült, a fiatalok megnyugszanak.

Jang újból közbelép: az igazgató nem látta az okmányt, ő viszont ott volt a vitán és ismeri a kérdéses szöveget. Kérjék azt el a tanácsnál...

... És itt a szín változik: az események már az iskola falain kívül, *az utcán játszódnak tovább.* A tanácsházán betörnek az első ablakok. Egy letartóztatott egyén fia már követeléseket, ultimátumot nyújt át: 1. A felvétel arányát változtassák meg, faluról több diákot vegyenek fel az egyetemre. 2. Egyforma lehetőséget a falunak és a városnak. 3. A tartományi bizottság tárgyaljon velük.

A járási tanács elnöke és munkatársai tiltakoznak a törvénytelen, agresszív fellépés ellen. A járás katonai parancsnoka erélyesen kiutasítja az ellenforradalmi céllal fellépő küldöttséget.

Újabb olaj a tűzre: – Hallottátok? Ellenforradalmárnak neveznek bennünket! – terjed el a hír az iskolán. Elhangzik Jang felhívása: az egész iskolának a tanács elé kell vonulnia. Most Vang is előtérbe lép. „Aki másnap nem lesz a JB előtt – az áruló!"

Már nem kis delegáció, hanem mintegy 900 diák vonul az utcán. És a tömeg új bátorságot kölcsönöz Jangéknak. Hol vannak már a felvételi arány megváltoztatására vonatkozó előző napi diákkövetelések? Nyílt ellenforradalmi jelszavak foglalják el helyüket a transzparenseken: „Jöjjön vissza a Kuomintang", „A tartományi kormány elnöke menjen vissza parasztnak", „A kommunista párt adja át a vezetést"...

Már nemcsak a jelszavak tolódnak jobbra. A felvonulás is verekedéssé fajul, 29 embert tettlegesen bántalmaznak. Körülfogják a járási pártbizottságot. Támadást kezdenek a katonai parancsnokság, a posta, a rendőrség ellen. Többször – sikertelenül – megostromolják a katonai raktárt. Fegyvert akarnak szerezni. Készül már a győzelmi jelentés és a harcra hívó kiáltvány: „Jelentjük az országnak..."

Íme, a kínai jobboldal kritikája és vitamódszere!

A vuhani jobboldali elemek maroknyi csoportjának tiszavirágéletű kísérlete 48 óráig sem tartott.

Az egész országnak akartak „győzelmi jelentést" készíteni az I. számú középiskola ellenforradalmi uszítói, de már a vuhani II. számú és a III. számú iskolából is kidobták agitátoraikat. A hanjangi járás parasztjait akarták az iskolás gyermekeiket ért állítólagos sérelem miatt a város ellen felvonultatni, de a munkásokkal együtt a parasztok adtak leckét a lázító diákoknak is, tanáraiknak is. Az ellenforradalomnak nem volt sem Vuhanban, sem másutt tömegbázisa.

A vuhani „kisméretű magyar eseményből" nem lett országos kínai esemény . . . Kínában nem repült fel a hattyú, – nem változott meg az idő . . .

– Mi lett a vuhani ellenforradalmi kísérlet szervezőivel és irányítóival? – tettem fel a kérdést Li elvtársnak beszélgetésünk végén.

– Vangot, a helyettes igazgatót, Csung nyelvtanárt és Jangot, a tanács munkatársát a bíróság halálra ítélte, és ki is végezték őket – felelte Li elvtárs, az I. számú iskola új igazgatója. – További 16 aktív résztvevőt súlyos börtönbüntetésre ítéltek.

A jobboldal támadásának tapasztalatai Kínában is ismételten bizonyították, hogy az egész átmeneti időszak folyamán, a szocialista társadalom fölépítéséig, a szocialista és a kapitalista út közötti harc marad végig az országon belüli fő ellentmondás. Ez pedig bizonyos területeken, bizonyos időben – miként Vuhanban – elkeseredett élethalálharc formájában is jelentkezik.

A kemény ítéletek arra figyelmeztetnek, hogy a népi hatalom elleni támadás esetén nincs és nem lehet helye könyörületnek. Az ellenség a jövőben is, ha szelet vet – vihart arat.

És amilyen magától értetődőnek tekintette Li elvtárs a javíthatatlannak bizonyult ellenforradalmárok elítélését, ugyanolyan természetesnek vette a megtévesztett diákokkal szemben alkalmazott nevelő, felvilágosító módszereket.

A hanjangi járási pártbizottság már az utcai tüntetések alatt nagy erőfeszítéseket tett annak megakadályozására, hogy a munkások és parasztok jogos felháborodásukban a diákokkal szemben is a fizikai fenyítés eszközét alkalmazzák. Meg kellett értetni a gyakorlatban, hogy itt valóban kétféle ellentmondásról van szó. A munkások, parasztok és fiaik közötti családon belüli konfliktus esetén nem lehet a nép és az ellenség közötti ellentmondás kiküszöbölését szolgáló szankciókat alkalmazni.

A párt hangsúlyozta, hogy a diákok esetében olyan módszerrel kell megoldani a problémát, amely „türelmes mint az őszi eső és gyengéd, mint a hangcsoui szellő".

A türelmes, felvilágosító szó meghozta a gyümölcsét. Egyfelől nyilvánosságra hozták a továbbtanulásra vonatkozó határozatot. Leleplezték az ellenforradalmi szervezők hamisító módszereit és igazi céljait. Másfelől pedig kiadták az „emlékezzünk a múltra" jelszót, melynek értelmében minden diáknak össze kellett hasonlítania múltbeli és jelenlegi helyzetét. Ennek következtében a diákok több mint 90%-a belátta hibáját és fogadalmat tett, hogy harcol a hasonló jelenségek ellen. Az elítélt 19 ellenforradalmár között mindössze egy diák volt. Egészen minimális volt azoknak a száma, akik ellen magatartásuk miatt fegyelmi büntetéseket kellett hozni.

Az ellenséggel szembeni keménység és büntetés, valamint a megtévesztettekkel szembeni türelem és nevelés rég bevált módszerét alkalmazták Vuhanban is.

Az eseményektől 1958 szeptemberéig egy év telt el. Másodszor iratkoztak be a diákok az I. számú középiskolába. Egy évvel előbb az iskola becsületén esett folt miatt sokan szégyenükben más iskolába iratkoztak. – Most, 1958-ban – jegyzi meg szerényen Li elvtárs – ezek közül a legtöbben visszajöttek. Helyreállt az I. számú középiskola becsülete . . .

A vuhani „kisméretű magyar eseményt" lényegében 48 óra alatt felszámolták. A hatalmas Kína más városaiban még hasonló méretű eseményre sem került sor.

Teljesen reménytelennek tűnt a jobboldalnak arra számítani, hogy a népi hatalom megdöntésére, a burzsoá demokrácia, a kapitalista gazda-

ság visszaállítására tömegbázist tud biztosítani. De a szocialista rend fölényét tagadó, a gyorsabb, ugrásszerű fejlődést lehetetlennek tartó nézet, a mezőgazdaság csődjéről, az ipar „túlfeszítettségéről", az ország „tragikus túlnépesedéséről" terjesztett pesszimista szemlélet bizonyos körökben tagadhatatlanul átmeneti ingadozást, csüggedést idézett elő. Mindezek a nézetek végső soron a kommunista párt vezetése ellen irányultak.

Ahhoz, hogy a kínai mezőgazdaság és az ipar kiemelkedjen a „nyeregszerű" fejlődés 1957-es hullámvölgyéből, hogy a tömegeket ismét lendületbe lehessen hozni – hosszantartó ideológiai és politikai harcban szét kellett zúzni a jobboldali, revizionista nézeteket.

A „tacepaó"-kon, a nagybetűs faliújságokon a bürokratizmust, a szektás módszereket, a helytelen munkastílust bíráló cikkek mellett megjelennek a jobboldali, revizionista nézeteket határozottan visszautasító írások.

A munkastílus-javító mozgalom nagy nevelő iskolájának gyümölcsei most értek be. Nemcsak a párttagok, hanem a pártonkívüli munkások, parasztok, értelmiségiek milliói vettek részt a vitában. A demokratikus pártokban, egyetemeken és más értelmiségi intézményekben, gyűléseken, összejöveteleken hetekig folytak a heves szócsaták. A politikailag érett tömegek felismerték: a reakciós jobboldali elemeknek az az állítása, hogy ők a „száz szocialista virág" közül valók – puszta szemfényvesztés. Egy ideig szabadon nőhettek a mérges dudvák, hogy népellenességük így napfényre kerüljön és a nép összehasonlítás útján, a negatív példák alapján, világosan felismerje igazi lényegüket, azért, hogy felháborodásában kitépje ezeket a mérges gyomokat.

Utána pedig a harc, a tömeges gyomirtás tág teret biztosított a „száz szocialista virág" teljes nyílásának.

A nemzeti burzsoázia és az értelmiség soraiban a konok jobboldali elemek elszigetelődtek. A forradalom ügye mellett végig szilárdan kitartó csoportok pedig felfogásukban még jobban megerősödtek. A közbülső, ingadozó rétegek fokozatosan ismét a párt felé fordultak. Sokan őszintén és nyíltan feltárták tévedésüket és hibáik következményeinek felszámolására törekedtek. Szen Cö-jüan ismert kínai filozófus például

„Igazságtalanul támadtam a Kínai Kommunista Pártot" című cikkében beismerte felelősségét.

A jobboldal támadása következtében leginkább megingott értelmiségi rétegekben mély visszhangra talált az „adjuk szívünket a pártnak" jelszó. Más szóval, tárjuk fel őszintén a kimondott vagy kimondatlan hibás nézeteket, hogy tiszta lelkiismerettel vehessünk részt az új erővel kibontakozó szocialista építőmunkában.

A jobboldal támadása ellenére a munkastílus-javító mozgalom nem torpant meg, a „száz szocialista virág" nem hervadt el...

Ellenkezőleg, a Kínai Kommunista Párt vezetésével és irányításával 1958-ban még bátrabban, még határozottabban haladtak tovább a megkezdett úton.

A munkastílus-javító mozgalmat a kommunista párt után megkezdték a demokratikus pártok is, az üzemek, a gyárak után az egyetemek és más értelmiségi intézmények is.

A mozgalom országos méretűvé, általános jellegűvé lett...

A titkári kísérleti parcella és az üzemi filozófia

– A titkár elvtárs jelenleg vidéken van.

– A pártfőiskolán ez évben szünetel a tanítás.

– Az egyetem hallgatói és tanárai még a víztároló építésén dolgoznak.

Gyakran kaptam ilyen és ehhez hasonló választ, amikor ősszel egy-egy pártfunkcionáriust vagy egyetemi tanszékvezetőt kerestem.

Már régebben napvilágot látott a párt határozata:

„Következetesen életbe kell léptetni azt a rendszert, hogy a központ, a tartományok, a városok és az autonóm területek vezető funkcionáriusai az évnek legalább egyharmadát mindig az alsóbb rétegekben, a tömegek körében töltsék."

E határozat következetes végrehajtása – jegyezték meg gyakran a kínai elvtársak – a munkastílus-javító mozgalom egyik komoly ered-

ménye. Enélkül az 1957-es „nyereg" hullámvölgyéből nemigen lehetett volna kiemelkedni és a „nagy ugrást" megvalósítani.

Első pillanatra talán jelentéktelen apróságnak látszik, hogy a magasabb beosztásban levő vezető heteken át kosarakban vagy talicskákban hordja a földet, mondjuk a „13 Ming-sír"-nál épült nagy víztároló építkezésénél. Nem tűnik nagyobb dolognak, mint amikor a polgárháborúban a harcosok vizet hordtak a lakosságnak, vagy a parancsnokok pokrócokkal be-betakarták az alvó katonákat.

Ám a valóságban a jelentéktelen apróságnak tűnő dolgok jelentőségét a múltban is, a jelenben is nehéz felbecsülni.

Teljesen hibás volna a kínai funkcionáriusok, hivatalnokok, értelmiségiek fizikai munkájában csupán a munkaerőhiányt, a termelőeszközök alacsony színvonalát ellensúlyozó akciót látni. Ezt Kínában nem átmeneti kampánynak, hanem a helyes munkastílus szerves részét képező állandó rendszernek, a bürokratizmus elburjánzása miatt átmenetileg félbeszakadt, bevált gyakorlat folytatásának tekintik.

Ennek a „tömegvonalnak" az érvényesítése éreztette a múltban is a tömegekkel, hogy a kommunisták egész lelkükkel velük vannak, hogy készek önzetlen, áldozatos kommunista munkát végezni, hogy valóban tettekkel tudnak összeforrni velük. Ennek eredményeként olyan kölcsönös kapcsolat alakul ki, amikor a tömegek lelkesedése ösztönzően hat a funkcionáriusokra, a funkcionáriusok példája viszont ösztönzően hat a tömegekre. Így szereznek új, sokoldalú ismereteket azok, akik eddig nagyrészt csak könyvekből tanultak.

Pontosan nem mondták meg, hogy az egyik, többször emlegetett megyei titkár esetében a kölcsönhatásnak melyik oldala érvényesült erősebben. Tény az, hogy amikor tavasszal határozatban szögezték le: „a párt függetlenített funkcionáriusainak kísérleti parcellákon kell dolgozniok" – a várható mezőgazdasági eredményeket illetően a titkár elvtárs észrevehető kétkedésének adott kifejezést. De eljött az október. Learatták a rizstermést. Nem emlékszem az adatra, de sokszorta több volt mint a régebbi legmagasabb rekord.

És a titkár elvtárs ezután minden beszámolóját az alkalmazott ap-

rólékos agrotechnikai módszerek még aprólékosabb ismertetésével kezdte. Ma már senki sem tudná megmondani, hogy „ki, kit győzött meg" – a titkár a parasztokat, vagy a parasztok a titkárt? Valószínűbb, hogy a gyakorlat végezte el munkáját mindkét irányban.

Van azonban Kínában is olyan funkcionárius, akinél nem a gyakorlattal, hanem – éppen ellenkezőleg – az elmélettel, az ideológiai képzéssel van a baj. Nem kell kétszer sem mondani – és máris örömest rohan a kísérleti parcellára, vagy a népi kohóhoz. De nehezebben ül le a könyv mellé tanulni. „Az ideológiai munka – mondják ezek – nem teremthet sem gabonát, sem vasat, sem szenet."

De az ilyen, az elméletet lebecsülő nézeteket mind nehezebb hangosan kimondani. Nemcsak a párt, de egyre inkább a tömegek miatt is.

A kulturális élet „nagy ugrása", a párt szervező munkája következtében állandóan növekszik a tömegek elméleti érdeklődése. Jobban, mélyebb összefüggésben akarnak megérteni dolgokat. Látni akarják a fákon túl az erdőt is.

– Összefüggés, kölcsönhatás, ellentmondás – önmagukban, első hallásra elvont filozófiai fogalmak . . .

A pekingi I. sz. gépgyárban a munkások közül sokan még az ajtóban hallgatják az előadást. De a Népi Egyetem fiatal előadója, aki napközben hallgatóival együtt fizikai munkát végez az üzemben, a gyár életéből vett példákkal illusztrálja mondanivalóját, az élenjáró és az elmaradott munkás viszonyáról, ellentétes érdekeiről beszél.

Ezt más szóval ellentmondásnak is lehet nevezni? Meg is lehet oldani ezeket a műhelyen belüli ellentmondásokat? Ez nem is olyan felfoghatatlan. Az előadássorozat első 20 hallgatóját most már az üzem egyharmada követi.

A következő előadásra már azok is bejönnek, akik a múltkor még az ajtót támogatták, sőt füzetet is hoztak jegyezni. Nyoma sincs itt akadémikus filozofálgatásnak. Egyszerű, világos a magyarázat. Az egyes, a konkrét, az üzem életéből jól ismert problémából, a tulajdonviszonyok változásából indul ki az előadó. Hogyan lett a pekingi I. sz. gépgyár tőkés

üzemből állami-magán vegyesvállalattá és miként lesz a munkások tulajdonává?

És az egyesből, a konkrét esetből jutnak el az elvi megállapítás szintjére, a filozófiai általánosítás fokára. A logikai út onnan ismét visszavezet az üzembe, az élet, a gyakorlat által felvetett és megoldásra váró problémákhoz. A tanulás régi sorrendje: „elmélet-gyakorlat", most megfordul. A tanulás a gyakorlatból indul ki, eljut az elmélethez, majd ismét visszatér az üzembe, hogy ott a gyakorlatban alkalmazzák az elméleti tanulás során szerzett új ismereteket.

És a munkások kölcsönhatásokat elemeznek, ellentmondásokat bogoznak. Összefüggésekben – dialektikusan kezdenek gondolkodni.

Nemcsak a pekingi I. sz. gépgyárban van ez így. Jártunk Tiencsinben, az „Ember Javát Szolgáló Textilkombinát"-ban. Kétezer munkás közül 576, az egész városban 100 000 ember vesz részt a filozófiai oktatásban.

A filozófia – mint Marx jósolta – Sanghajban, Kantonban, a falvakban is leszáll a mennyből a földre, s evilágivá válik.

Egyesek még kétségbe vonják, de mégis anyagi erővé, géppé, búzává, acéllá lesz . . .

Verebet – csak dobbal lehet fogni

„Dobbal nem lehet verebet fogni" – tartja a magyar közmondás. Így igaz, ha egy vagy néhány ember csap fel madarásznak. Kínában viszont azt mondják, hogy „verebet csakis dobbal lehet fogni". És így csinálja millió meg millió ember, felnőtt és gyermek. Két-három napon át mindenütt szólnak a sípok és a dobok, konganak a rossz fazekak.

Az első hallásra vagy látásra lehet ezen mosolyogni, vagy kételkedni hatásában. De a kínaiak tudják, miért kergetik dobbal a verebet. Amikor a fülsiketítő zajtól megriasztott, csupán rövid távon repülő verebek milliószámra aléltan zuhannak a földre – már a külföldi is megérti a kínai „stratégiai" elgondolás lényegét. Különösen, ha ezen túlmenően veszi a fáradságot, hogy az első pillanatban gyerekesnek tűnő akció cél-

járól is érdeklődjék. Bármelyik úttörőtől bőséges felvilágosítást kaphat. Mind arról beszélnek, hogy milyen anyagi kárt okoz a mezőgazdaságban, milyen betegségeket terjeszt a haszontalan veréb.

Mivel ezt pontosan tudja minden kínai felnőtt és gyerek, halálosan komolyan veszi az akciót, mint ahogy komolyan vesznek minden olyan mozgalmat, amely meggyőződésük szerint igényüket, érdeküket fejezi ki. Ezért válnak – és csak ezért válhatnak – ezek a mozgalmak és jelszavak a tömegek önkéntes, tudatos tevékenységévé.

Ezt csak részletnek, a példák illusztrálására említettem meg. Mindez csak kicsiny kép a nagy egészből.

A Kínai Kommunista Párt vezetésének művészete éppen abban rejlik, hogy a kínai fejlődés követelményeinek megfelelően mindenkor helyes jelszavakat, mozgalmakat tud kiadni, megfogalmazni.

Ha ez a két tényező: a tömegek akarata és cselekvőereje, valamint a párt helyes vezetése biztosítva van – nincs leküzdhetetlen akadály. Ebben az esetben a kínai nép, akárcsak a régi monda Jü-kung apója, képes az utat elzáró helytelen munkastílus hegyét is elhordani.

Láttam ennek a hegynek megmozgatott köveit, szikladarabjait. Ott voltak a „tacepaó"-n, a nagybetűs faliújságon a vuhani nehézgépgyár szerelőcsarnokában, a Szun Jat-szen nevét viselő kantoni egyetem parkjában, a pekingi kórház folyosóin, városokban, falvakban. Mindenütt ismétlődő jelszó: „Bátran bírálni, bátran véleményt mondani, bátran alkotni." Itt csomagolópapírra, másutt a „Zsenminzsibao" régi számára festették araszos betűkkel az akadályozó „hegy" darabjait. Vuhanban a nehéz-szerszámgépgyár forgácsoló üzemében az egyik „tacepao" az anyagellátás biztosítását követeli. A másikon a főrajzolót éri bírálat, amiért a fiatal munkásokból lett rajzolók munkáját nem ellenőrizte, és – ha a szovjet tanácsadó nem veszi észre – hibás lett volna az egész széria. A kantoni egyetem parkjában az előadásokban, a jegyzetekben elhangzott jobboldali nézeteket veszik célba. A senjangi gépgyárban az egyik ifjúmunkást szedik elő társai ez évben harmadik késése miatt. Nem hiányzik – az érdemek elismerése mellett – a különcködő, beképzelt szektás vezető hibáinak alapos elemzése és a javító szándékú baráti tanács sem.

Az esetek jelentős részében a bírálat mellett ott van az érintett önbírálata, sőt köszönete is az őszinte, segítő szándékú figyelmeztetésért.

Nem egy helyen a párt- és állami vezetők, előzetes kritika nélkül is, bátran, őszintén feltárják munkájuk fogyatékosságait és kérik kijavításukhoz a dolgozók segítségét. Ez a példa – számos reagálás mutatja – nagy hatással van az egyszerű párton kívüli tömegekre, bátorítólag hat rájuk.

Ha a párt csak saját sorain belül indította volna el ezt a mozgalmat, ha az elkerülhetetlen túlzásoktól, az ellenséges elemek várható támadásától való félelmében nem ment volna a tömegek közé – sok millió őszinte, javító szándékú észrevétellel, javaslattal, megszívlelendő bírálattal lett volna szegényebb.

Maga a tömeg pedig nem ment volna át a nagy ideológiai-politikai vizsgán, és sokkal kisebb mértékben lett volna felkészülve a jobboldali, revizionista elemek támadására.

A kettős ideológiai és politikai harc jelentőségét Liu Sao-csi a párt VIII. kongresszusának második ülésszakán a következőképpen fogalmazta meg:

„A párt munkastílus-javító mozgalma és a jobboldali elemek elleni harc az egész nép körében megindította a munka megjavítására való törekvést, s ez az országos méretű mozgalom még jobban fellendítette a termelést és az építést Kínában.

A munkastílus-javító mozgalom és a jobboldali elemek elleni harc országunk ideológiai és politikai fronton vívott szocialista forradalma."

Nem kétséges, hogy e kettős győzelem nyitotta meg a minden eddiginél gyorsabb haladás útját.

Ha egykoron Jü-kung apó és utódai az „egek urának" segítségével nem hordták volna el a Tajhangsan és a Vanvusan hegyeket – nem érhették volna el a sík vidék jó földjeit és a Han-folyó tiszta, édes vizét.

Ha 1957-ben a kommunisták a kínai népre támaszkodva nem távolították volna el a szubjektivizmus, a bürokratizmus emelte akadályokat, ha nem verték volna szét a jobboldal támadását – 1958-ban nem következett volna be a hullámvölgyet felváltó „nagy ugrás", a „ta jaocsin".

V. NAGY UGRÁS A MEZŐGAZDASÁGBAN

100 %-os növekedés – egy év alatt

A Peking Szálló halljában október 1-e körül valóságos nemzetközi hírbörze volt. A nemzeti ünnepre a külföldi delegációk tagjai mind visszaérkeztek a fővárosba, befejezték vidéki kirándulásaikat. Beszélgetés közben röpködtek az adatok, a csillagászati számok. A Délről érkező delegációk túl akarták licitálni az Északról, Mandzsúriából visszatérő küldöttségeket. Tévedés ne essék, nem tőzsdeárfolyamról, nem részvényekről volt szó. Egyszerűen a kínai mezőgazdaság kimagasló, rekord eredményeire vonatkozó legfrissebb adataikat cserélték ki egymással a külföldi vendégek.

Latin-amerikai jogász-ismerősöm – aki közben már teljesen megfeledkezett arról, hogy Moszkvából jövet a „Tu 104"-ben még hihetetlennek, sajtóhibának tartotta a kínai lapok adatait – most tréfásan újfajta társasjátékot javasolt az afrikai diákküldöttség tagjainak. – Az nyer – mondotta –, aki a legnagyobb rizstermés adatát közli. De a játékszabályokat – tette hozzá – szigorúan be kell tartani. Csak fényképpel, méghozzá saját géppel készült felvétellel és legalább három szemtanúval kell igazolni az adat hitelességét. Egymásután kerültek elő a képek, köztük olyan is, amelyen az érett rizskalászokon két-három gyerek ugrál – és olyan is, ahol csak egy parasztasszony üldögél a sűrű rizstábla tetején.

A hitetlenkedésnek, a kételyeknek már nyoma sem volt a Peking Szálló halljában. Olyan külföldiek cserélték ki adataikat, akik saját szemükkel látták, hogy a csillagászati adatok nem a csapongó fantázia szüleményei, hanem a valóságot fejezik ki. De a vita mégis tovább folyt a

szállóban, a Tien An-Men-nél, az október 1-i felvonulás tribünjein is. Két kérdésben csaptak össze az ellentétes nézetek.

Az első kérdést körülbelül így lehetne megfogalmazni: mi is tulajdonképpen a kínai mezőgazdaság „nagy ugrása": az állami gazdaságok, a népi kommunák kísérleti parcelláinak világrekordjai, vagy pedig a kínai mezőgazdaság egészének egy év alatti fejlődése? Az 1958-as országos terméseredmények végleges adatai eldöntötték az első vitatott kérdést.

Kína 1958-as gabonatermése – az 1957. évi 185 millió tonnával szemben – 375 millió tonna. A gyapottermés ugyanezen idő alatt 1,64 millió tonnáról körülbelül 3,35 millió tonnára növekedett. Hasonló arányban emelkedett a burgonya és a kukorica hozama is.

A 375 millió tonna gabona kétszerese a múlt évi kínai termésnek, és több mint kétszerese az Egyesült Államok, a kapitalista világ legnagyobb gabonatermelő országa tavalyi termésének. Kína 1958-as összgabonatermése annyi, amennyit 1956-ban az egész észak-amerikai kontinens, Közép-Amerika, Nyugat-Európa, Ausztrália és Afrika együttvéve termelt.

A „Le Monde" – amikor a második rizsaratás eredményét még nem ismerték pontosan – hosszú cikkében többek között a következőket írta: „A termés 60–90%-os növekedése egyetlen év leforgása alatt egy »kontinensen« – hiszen Kína csaknem ennek tekinthető – olyan tény, amelynek kétségkívül *nincs párja a világ földművelésének történetében.*"

Így van ez? Mit mutatnak a tények?

Egyes kapitalista országok, Nyugat-Európa mezőgazdasága is mutatott fel a múltban, a századforduló idején jelentős termésnövekedést.

Az Egyesült Államok mezőgazdasági termelése leggyorsabb fejlődési szakaszában, 1940-től 1944-ig körülbelül 40%-kal, a második világháborút követő tíz évben pedig összesen 30%-kal növekedett. Mindezt úgy érték el, hogy felhasználták az addig szándékosan parlagon hagyott földeket, üzembehelyezték a kevéssé kihasznált traktorokat, műtrágyagyárakat. Az egész világ mezőgazdasági termelésének növekedése – a

A GABONAFÉLÉK TERMÉSHOZAMÁNAK EMELKEDÉSE (MILLIÓ TONNÁBAN)

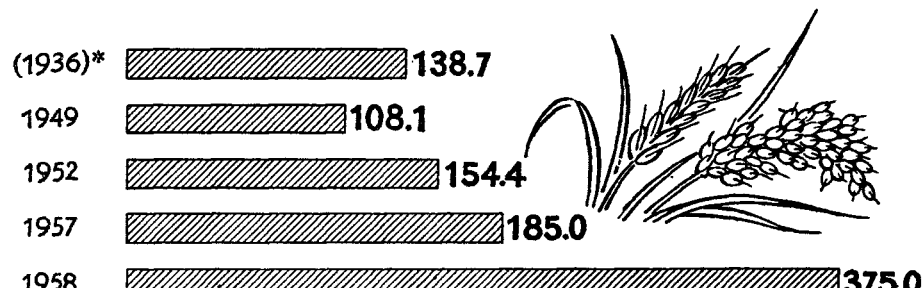

* *A felszabadulás előtti legmagasabb szinvonal.*

A GYAPOT TERMÉSHOZAMÁNAK EMELKEDÉSE (EZER TONNÁBAN)

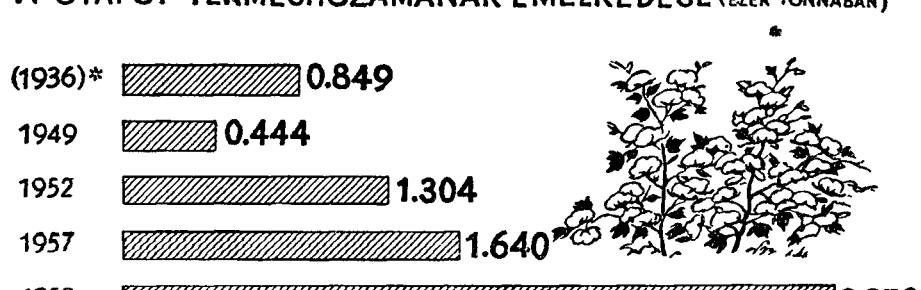

* *A felszabadulás előtti legmagasabb szinvonal*

FAO hivatalos adatai szerint – az utolsó évtizedek átlagát véve, körülbelül évi két százalék.

Ezzel szemben Kínában a végleges adatok szerint egyetlen év alatt, 1958-ban, 100%-kal emelkedett a mezőgazdaság terméshozama.

Valóban olyan világrekord ez, amely példa nélkül áll a történelemben. A kínai mezőgazdaság egyetlen év alatt megtett „nagy ugrása" a világ országai közel félévszázados fejlődésének felel meg.

Az első vitatott kérdésre tehát az 1958-as év végleges eredményei megadták a választ: a kínai mezőgazdaságban a „ta jaocsin"-t a terméshozam országos emelkedése jelenti. Az egyes kísérleti parcellák csillagászati számokkal kifejezett rekordjai – ha az átlagos eredmények nem

A GYAPOTTERMÉS KINÁBAN ÉS AZ EGYESÜLT ÁLLAMOKBAN 1933-1958 KÖZÖTT
(EZER TONNÁBAN)

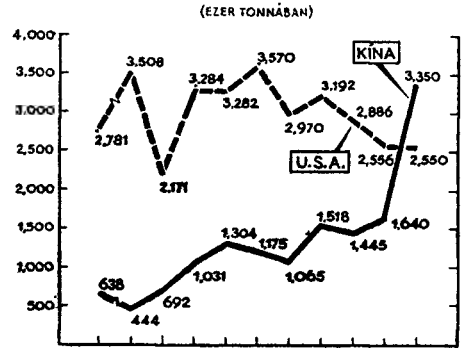

nőttek volna – puszta érdekességnél nem jelentettek volna sokkal többet.

Egészen természetes, hogy az első vitatott kérdésre adott választ – tehát azt, hogy a kínai mezőgazdaság „nagy ugrását" az országos átlag egy év alatti 100%-os növekedésében kell látni – azonnal nyomon követi a második kérdés:

Hogyan lehetett ezt a történelemben páratlan ugrásszerű fejlődést egyetlen év alatt elérni?

A Nyugat-Európából, csakúgy, mint az elmaradott ázsiai-afrikai, latin-amerikai országokból jött polgári beállítottságú látogatók véle-

ménye is nagyjából megegyezett abban, hogy ezt az eredményt csakis a nagyüzemi mezőgazdaság körülményei között lehet megvalósítani. A szétaprózott kisparaszti parcellán mindez elképzelhetetlen lenne. Kétségkívül ez a siker legfőbb oka.

De ez önmagában mégsem válasz arra, hogy miért és hogyan követte a gabonatermés 1949 és 1956 közötti évi átlagos 5%-os, nem jelentéktelen növekedését – az 1957-es stagnálás, sőt visszaesés után – 1958-ban 100%-os ugrás?

„Majd ősszel számolunk el..."

Ilyen arányú fejlődést nem lehet a kedvező időjárással magyarázni. A jó és rossz termések váltakozása 1950 és 1957 között sohasem okozott 5–6%-nál nagyobb csökkenést vagy emelkedést. Különben is a monszunnak Kínában nincsen olyan nagy hatása, mint például Indiában, ahol a rendszertelen esőzés kihat csaknem az egész országra, és így jóval jelentősebb az össztermésben mutatkozó eltérés.

Tudott dolog az is, hogy egyetlen esztendő alatt a mezőgazdaság gépesítése, az istállótrágya mennyisége, a műtrágyagyártás sem emelkedhet olyan mértékben, hogy a világ legnagyobb paraszti országában 100%-os növekedést idézzen elő.

Talán a szűzföldek feltörésében és termővé tételében kell keresni a magyarázatot? Emellett szól látszólag az a körülmény is, hogy a 680 milliós lakosságból mintegy 600 millió az ország területének 35–40%-án, ennek is közel fele a Jangce völgyében él. Ez a körülmény azonban nemcsak indokolja, hanem – az ez esetben szükséges nagyarányú átköltöztetés miatt – azonnal kétségbe is vonja e megoldás helyességét. Nem is beszélve arról, hogy a nyugati hegyvidék, a Góbi-, a Takla-Makán sivatagokkal határos terület csapadékban, vízben nagyon szegény. Ezért a párt és a kormány sem a múltban, sem a jelenben nem tekinti a szűzföldek feltörését a mezőgazdasági terméshozam-növelés fő eszközének. A felszabadulás óta eltelt időben mindössze 3,5–4%-kal növekedett ily módon a szántóterület. Egészen természetes, hogy ennek következtében az

1958-as „nagy ugrás" okainak keresésénél ez a tényező sem szolgáltathat magyarázatot.

Kína Kommunista Pártja kezdettől fogva a meglevő szántóföldek átlagos hozamának nagyarányú növekedésében látta a mezőgazdaság gyors fejlődésének legjárhatóbb útját.

És az egyes termékfajták átlaga – a mezőgazdaság rendkívüli elmaradottsága miatt – még 1957-ben is nagyon alacsony volt:

Búza 9, rizs 24, kukorica 14, burgonya 20, gyapot 3 mázsa hektáronként.

Ilyen körülmények között a malthusiánusok, a „csökkenő földhozamról" szóló nézetek képviselői, sötét jóslatokkal álltak elő. Arról beszéltek, hogy Kína képtelen megoldani élelmiszer problémáit, mert a „számtani sor szerint növekvő élelmiszer termelése nem tud lépést tartani a mértani sor szerint növekvő lakossággal". Ez az állítás már 1955 előtt sem állta ki a tények kritikáját. A lakosság 2%-os növekedésével szemben az élelmiszertermelés akkor is 5%-kal növekedett.

Tagadhatatlan azonban, hogy ez az 5%-os emelkedés az ipar sokkal gyorsabb fejlődése, a városi lakosság számának rohamos növekedése, a fokozódó igények következtében mind kevesebbnek bizonyult.

Ezen ellentmondások kiküszöbölése, a mezőgazdasági termelés nagyarányú fellendítése érdekében a Központi Bizottság 1956 januárjában kidolgozta a *mezőgazdaság fejlesztésének 1956–1967. évi országos programját.*

A negyven pontból álló program olyan agrotechnikai útmutatásokat tartalmaz, amelyek az adott kínai viszonyokat, az alacsony termésátlagokat, a termelőeszközök elmaradottságát figyelembe véve is lehetővé teszik a gyorsabb fejlődést.

A párt mezőgazdasági programját 1956 elején az egész országban vitára bocsátották. És a szót tett, azt pedig a várt fellendülés első eredménye követte. Az 1956-ban országszerte pusztító komoly elemi csapások ellenére is, Kína 7,5 millió tonnával több gabonát takarított be, mint az 1955-ös jó mezőgazdasági évben. Egyes termények, így a gabona, a

gyapot, az olajmagvak termése pedig ott, ahol a természeti feltételek jobbak voltak, több mint 10%-kal volt nagyobb, mint 1955-ben.

Bizonyos személyek azonban 1957-ben, a jobboldal támadásának kibontakozásával párhuzamosan, „vaktában való előreszaladásnak" minősítették az első sikereket. Kétségeket tápláltak a párt „többet, gyorsabban, jobban, gazdaságosabban" irányvonalával, a mezőgazdaság-fejlesztési programmal szemben. Ennek eredményeként a tömegek kezdeti aktivitása észrevehetően alábbhagyott.

Íme az 1957-es mezőgazdasági „nyereg" néhány mutatója:

	1956	1957
Az új öntözött terület	14 mill. kat. hold	– 4 mill. kat. hold
Az összegyűjtött trágyaféleségek	2,5 milliárd tonna	– 2 milliárd tonna
A gabonával bevetett föld csökkenése	1956-hoz viszonyítva 5,9 millió kat. hold.	

Helytelen és káros volt, mondják a kínai elvtársak, hogy a fejlődés így haladt: magasról alacsonyra, majd ismét magasra. Másfelől azonban ez a kár is haszonnal járt. Serkentőleg hatott a funkcionáriusokra és a népre azzal, hogy anyagot, negatív példákat adott az összehasonlításra.

1957 szeptemberében, a Központi Bizottság harmadik teljes ülése után, a munkastílus megjavítására irányuló mozgalom, a jobboldaliak elleni harc elsöpörte a mezőgazdaság gyors fejlődésének lehetőségét tagadó nézeteket és azok képviselőit.

1957 őszén minden eddigit felülmúló mozgalom bontakozott ki a falvakban a párt agrárprogramjának megvalósítása érdekében.

Ez a vita tulajdonképpen arról folyt, hogy *a két út: a szocialista és a kapitalista út* közül melyiket válassza a kínai parasztság.

A jobboldal azt állította, hogy az 1957-es visszaesés a kisparaszti birtokok felszámolása, a kollektivizálás miatt következett be. A párt ezzel szemben azt magyarázta, hogy a nagyüzem nyújtotta előnyök tel-

jes kihasználásával, a jobboldal kishitűséget terjesztő támadásának visszaverésével, a parasztok lelkesedésének fokozásával a mezőgazdaság fejlődését nagymértékben meg lehet gyorsítani.

A kínai parasztság ezúttal is a párt mutatta utat választotta.

1957 őszén és telén a falvakban – a munkastílus-javító mozgalom részeként – a parasztok szerte az országban vitatkoztak és cselekedtek. Vitatták a párt által javasolt agrotechnikai rendszabályok megvalósításának legjobb módozatait. Törték a fejüket, hogyan lehet a rendelkezésre álló eszközökből, helyi erővel új mezőgazdasági szerszámokat készíteni.

És mire 1958-ban kitavaszodott, a parasztok százezrei és milliói újult lelkesedéssel építették az öntözőcsatornákat, a víztárolókat. Ezrével születtek mindenütt az újítások, a kisebb-nagyobb találmányok, amelyek a falusi kovács- és bognárműhelyekben új szerszámokban öltöttek testet.

1958 tavasza egyben a mezőgazdaság „technikai forradalmának" is a rügyfakadása volt.

Még maradtak kétkedők, akik szalmalángnak hitték az új fellendülést.

– Majd ősszel számolunk el... – mondották.

– Hát jó, számolhatunk ősszel is – válaszolta a párt –, de nem vitás, hogy ki fogja elszámolni magát...

Négy feltétel

Egy negyven pontból álló programot, amely negyvenféle útmutatást tartalmaz, még annak is nehéz teljesen magáévá tenni, aki jól ért a mezőgazdasághoz. De a párt programjának a mezőgazdaság fejlesztését szolgáló négy legfontosabb tételét minden kínai gyerek és az agrotechnikához keveset konyító magamfajta külföldi is könnyen megtanulhatja.

Plakátok és újságok, szobrok és filmek *magyarázzák* mindenütt a mélyszántás, a nemesített vetőmag, a trágyázás és az öntözés jelentősé-

gét. Vidéken, a földeken pedig a gyakorlat, az eredmények már *bizonyítják* a jelszavakba öntött útmutatások helyességét.

Ismét ugyanaz a helyzet, mint a veréb- vagy légyirtással. Szükséges a földet mélyen forgatni? Jobb a nemesített vetőmag? Kell a földnek a trágya? Hasznos-e a rendszeres öntözés? És a termésnövekedésből van-e haszna magának a parasztnak? Minden falusi ember határozott igennel válaszol e kérdésekre.

De sem a parasztnak, sem a kormányzatnak nem elegendő a helyeslés. Válasz, magyarázat, útmutatás kell arra is, hogy mindezeket a helyes agrotechnikai elveket hogyan lehet Kína *mai* fejlettségi fokán biztosítani.

Mélyszántás! Hogy lehetséges ez? A faekével legfeljebb 10–15 centiméterre lehet kaparni a földet. De ez távolról sem mélyszántás. Mit kell tenni? Traktort még keveset lehet látni, szerepük országos viszonylatban még nem számottevő. De nagyon sok helyen lehet látni a parasztoknál maguk készítette csörlőberendezéseket. Egyelőre traktor helyett ezzel végzik a mélyszántást. És ahol ez sincs? Ott kézi erővel, ásóval 40–50–60 centiméterre is megforgatják a földet.

– Csatornát ásnak? – kérdeztem egy alkalommal.

– Nem – válaszolta kísérőm. – Az őszi vetésre készítik elő a talajt. Ez volt az első alapvető feltétele a mostani gazdag aratásnak.

– Az így előkészített talajba – folytatta tréfásan a kínai elvtárs – kell a második feltételt, a *nemesített vetőmagot* vetni. A kísérleti gazdaságok, az állami birtokok az 1958-as évben már a központi készletekből is nagy mennyiségben juttattak a parasztoknak nemesített magokat. De a szövetkezetek, a kommunák maguk is fokozottabban törekszenek arra, hogy a sokféle rizsfajtából a talajnak, a vidék klímájának legjobban megfelelő magokat vessék el.

Ez azonban még csak két feltétel. Ez önmagában is nagy változás az előző évekhez képest. De nem elégséges. A termőtalaj Kínában, a régi gazdálkodás következtében, meglehetősen kiszípolyozott. Ezért különösen fontos a rendszeres *trágyázás.*

A műtrágyagyárak a szükségletnek még csak kis részét tudják ki-

elégíteni. A viszonylag kis állatállomány következtében az istállótrágyából is kevés jut a földekre.

Mi a teendő?

1958 elején, a téli hónapokban nagy mozgalom indult meg az összes létező trágyaféleségek gyűjtése, a talajerő visszanyerése érdekében.

A festői Nyugati-tó környékén, a hangcsoui selyemszövőgyárban diákok, munkások, parasztok zsíros fekete földet terítettek szét. Illetve csak én hittem földnek. Valójában *iszap* volt. Tavakban, folyók partján, mocsarak mentén mindenütt ezrével lehet látni embereket, amint kézi erővel merik a tápanyagban gazdag, dús üledéket. Ez azután a fekáliával, a ház körül összegyűjtött növényi hulladékkal, a zöldtrágyával, az erdő avarjával, a lovak és öszvérek farka alá kötött zsákban, „pelenkában" gyűjtött trágyával együtt került ki 1958-ban a földekre. És nem is kevés: tízszer annyi, mint a megelőző évben. Ez azt jelentette, hogy az elmúlt évben minden mu szántóföldre körülbelül 10 tonna trágyaféleség jutott.

De ezenkívül minden növénynek, a rizsnek pedig különösen *sok víz kell.* Ezt a negyedik feltételt – hangsúlyozta a párt – rövidesen az egész országban biztosítani lehet. Sokan kételkedtek ebben a városokban, hiszen a felszabadulás előtt a megművelt földnek mindössze 16%-át öntözték.

És mi történt a falvakban?

A párt felhívására a parasztok milliói fogtak hozzá tavasszal a csatorna és öntözőművek, a víztárolók építéséhez, hogy megvalósítsák az új jelszót: „Tegyük öntözhetővé az egész szántóterületet".

Láttam egészen kisméretű öntözőműveket, csatornarendszereket, amelyeket szövetkezetek, kommunák néhány ezer dolgozója épített.

És láttam Pekingtől 30 km-re a „13 Ming sír"-nál épült óriási víztárolót, amely 400 000 ember kezemunkája nyomán létesült. Nem messze a Ming-dinasztia hamvait őrző síroktól most hatalmas völgyzárógát, a hegyek között kéklő, több százezer munyi földet öntöző mesterséges tó állít a szocializmust építő kínai nép természetátalakító munkájának márványnál, bronznál maradandóbb emléket.

Peking egyszerű lakói, munkások és diákok, művészek és írók, katonák és funkcionáriusok, a párt és a kormány vezetői, Mao Ce-tunggal, Csou En-lajjal az élükön, a baráti országok diplomatái kosárral, lapáttal, talicskával több mint 8 700 000 munkanapot dolgoztak itt. 1958. január 21-én kezdték el a munkálatokat, és június 30-án már ünnepélyesen átadták rendeltetésének a víztárolót.

Október elején érkeztem a híd szerepét is betöltő, kandeláberekkel övezett völgyzárógát felüljárójához. Fent, a bejáratnál tarajos sörényű márvány oroszlánok álltak őrt – akárcsak néhány kilométerrel arrébb a „13 Ming sír"-nál.

Lent pedig a völgyzárógát vízáteresztőjén két keskeny patakocskában csörgedezett az éltető víz a száraz földek őszi vetéseire . . .

És minden egyes új víztároló, öntözőcsatorna erősíti a kínai parasztban a meggyőződést, hogy mind bátrabban „bosszanthatja az esők sárkánykirályát", hogy képes legyőzni a természetet.

A mezőgazdaság ugrásszerű fejlődését szolgáló négy legfontosabb feltétel közül kétségkívül az öntözőberendezések létesítésével érték el Kínában a legnagyobb sikereket. 1957 októberétől 1958 júniusáig az ország öntözött területei csaknem 45 millió holddal, azaz hazánk szántóterületének közel kilencszeresével gyarapodtak. Ez kétszer annyi, mint a felszabadulás utáni nyolc év alatt, és 78%-kal több, mint a felszabadulás előtti több évezred folyamán elért összes növekedés együttvéve. Több mint kétszerese annak a területnek, amelyet az Egyesült Államokban egy évszázad alatt tettek öntözhetővé, a jelenlegi Kínához viszonyítva sokkal komolyabb gépi felszereléssel.

Ma a világ egész öntözött területének egyharmada Kínában van. Az ország egész szántóföldjének már 60%-át öntözik.

Holnap, azaz két-három éven belül pedig nem lesz olyan rizstábla vagy kukoricaföld, amely nélkülözné a vizet. Akkor az aszályt egyszer s mindenkorra száműzik Kínából . . .

Íme, a négy feltétel: a mélyszántás, a trágyázás, a nemesített vetőmagvak és az öntözés. 1958 elején még plakátok, újságok propagálták,

oktató filmek magyarázták jelentőségüket. És 1958 végén gabonában, gyapotban testet öltött valóság lett, mert a négy feltétel biztosításával meg lehetett valósítani *az ötödik feltételt: a sűrű vetést.*

AZ ÖT FELTÉTEL

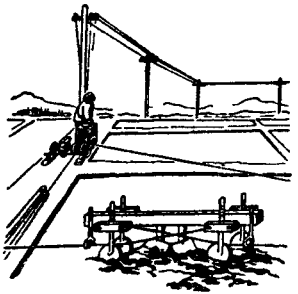

mélyszántás

trágyázás

nemesített vetőmag

öntözés

sűrű vetés

Az ősi „13 Ming-sír" és . . .

. . . az új víztároló Peking mellett

A folyó medréből kiszedett iszappal javítják a termő talajt

A mélyen szántott földbe sűrűn hull a nemesített vetőmag

Az öntöző csatornák az aszály idején is biztosítják a nedvességet

A „Tien Pej" szövetkezet kísérleti rizsparcellája a felnőtteket is elbírja

. . . a rize,
. a gyapot,

. . . és az édes burgonya

Az első négy feltételt viszonylag nem volt nehéz elfogadtatni a nem kevéssé konzervatív kínai parasztokkal. Még az öntözés sem volt újdonság, hiszen ősidők, évezredek óta alkalmazták már.

De az ötödik feltétel, a sűrű, méghozzá *kétszeresen* sűrű vetés – az egészen más.

– A falura zúdítjátok a föld szellemének haragját – kiáltotta tavasszal az egyik Vuhan-környéki paraszt a szövetkezet elnökének. – Azt képzelitek – folytatta felháborodottan –, hogy kétszer annyi magot fog táplálni a föld? Majd semmi sem fog teremni.

Szó ami szó, nemcsak a parasztok konzervativizmusával volt baj. Eleinte egyes funkcionáriusok maguk is kételkedtek a sűrű vetés sikerében. Pedig így, kellő meggyőződés nélkül, pusztán brosúrák, határozatok útmutatásai alapján nehéz másokat meggyőzni a módszer helyességéről.

Ezért a párt 1958 májusában megtartott kongresszusa már előírta, hogy „a párt függetlenített funkcionáriusainak a kísérleti parcellákon kell dolgozniok". Tévedés ne essék, nemcsak az állami gazdaságok vagy a kísérleti tangazdaságok parcelláiról van szó. A cél az, hogy a hatalmas ország minden járásában, minden nagyobb szövetkezetben, később pedig lehetőleg minden nagyobb kommunában létesüljön ilyen kísérleti tábla.

1958 májusában–júniusában az első rizsaratás eredményei már a tények erejével bizonyítják, hogy a „föld szelleme" nem haragudott meg. Azokon a földeken – nemcsak kísérleti parcellákon –, ahol a sűrű vetést a négy másik feltétel maximális biztosítása alapján végezték, az első termés már 25–40%-kal magasabb volt, mint a megelőző év hasonló időszakában. 1958 májusában ennek alapján a párt úgy látta, hogy országos átlagban a gabonatermelés évi növekedése elérheti a 10–20%-ot. Közben az öt feltételt újabbakkal egészítették ki, és a gyakorlati tapasztalatok alapján a párt javaslatára az ún. „nyolc szóból álló alkotmányba" foglalták: mélyszántás, trágyázás, talajjavítás, nemesített vetőmag, sűrű vetés, öntözés, növényápolás és jó szerszámok alkalmazása.

Ennek alapján hozzáláttak a második rizsaratás előkészítéséhez. A kétkedők száma csökkent – a kísérleti parcellák száma növekedett, a módszerek még bátrabbakká váltak.

Hol volt már a kétszeres sűrűség? Négy-öt, sőt a kísérleti parcellákon tíz mu terület rizspalántáit – rengeteg munkával – egy munyi földre ültették át.

– Olyan sűrűn kell vetni – terjedt el a jelszó –, hogy a gyerek ne essen le a lábon álló tábláról (lásd képet), hogy a kalászok olyan szorosan álljanak egymás mellett, mint azelőtt az összekötött kéve.

És elérkezett a második, az őszi aratás ideje. Most már nem arról kellett meggyőzni az emberek többségét, hogy lehet sűrűn vetni – ezt a tapasztalatok alapján már elhitték –, hanem arról, hogy lehet olyan fantasztikusnak tűnő mennyiséget aratni, amilyenről az újságok naponta hírt adnak.

800 q, 1000 q, 1800 q egy hektáron – olvasta naponta az újságokban tolmácsunk, kísérőnk, Liu elvtárs.

– Jescso raz – kértük minden alkalommal a számoknál az ismétlést. Leirattuk és számoltuk a nullákat. Ellenőriztük, hogy muról vagy hektárról van-e szó.

Egy napon Liu barátunk – legnagyobb meglepetésünkre – már magyarul mondta az adatokat: „Ket ezer tóna". Nem mérgében – ezt a nyugodt, fáradtságot nem ismerő, kedves fiúról fel sem lehetett tételezni –, hanem figyelmességből, segítőszándékból tanulta meg néhány hét alatt a magyar számolást.

Ezzel azonban még csak az adatok pontosságát ellenőriztük. Az alkalmazott módszerek megértéséhez, és – mondjuk ki nyíltan – a tényleges eredmények elfogadásához a sajtó információja önmagában nemcsak Budapesten, de Pekingben is kevés.

Az öt feltétel megteremtését, bármerre jártunk az országban, a Délkínai-tengernél vagy a Jangcénál, Pekingben vagy Északkelet-Kínában, mindenütt láttuk, jelentőségét megértettük, és ennek alapján az átlagos termésnövekedést már elfogadtuk. De a rizstáblán ülő gyermekről október elsejének előestéjén még mi is csak hallottunk, amikor a Peking

Szálló nagytermében Csou En-lajnak a külföldi vendégek tiszteletére adott fogadásán kínai barátainkkal, magyar újságírókkal beszélgettünk.

– Nagyon örülök, hogy magyar beszédet hallok – szólt át a szomszéd asztaltól egy kínai elvtárs. Majd indiai vendégeitől bocsánatot kérve, rövid időre hozzánk csatlakozott.

A bemutatkozás után tudtuk meg, hogy új ismerősünk Jang Hszientung elvtárs, a kínai földművelésügyi miniszter helyettese, aki csak néhány nappal előbb tért vissza Magyarországról – nagy élményekkel, mély benyomásokkal gazdagodva. A beszélgetés, talán mondanom sem kell, a mezőgazdasági szakember társaságában – a rekord-eredményekre terelődött. A rövid beszélgetés után Jang elvtárs, mielőtt visszatért volna indiai vendégeihez, ismételten kettős örömének adott kifejezést: hogy magyarokkal találkozott – ami mindig öröm számára –, és hogy a beszélgetés ebben az időszakban, Kínában történt...

– Így – tette hozzá búcsúzás előtt Jang elvtárs –, remélem önök is, saját tapasztalataik alapján megerősítik a kínai mezőgazdaság eredményeit, amelyeket magyarországi tartózkodásom alatt még bizonyos kételyekkel fogadtak egyes magyar elvtársak...

Mi pedig abbeli reményünknek adtunk kifejezést, hogy a szóbeli információk mellett alkalmunk lesz saját szemünkkel is megtekinteni a „szputnyik-parcellákat".

Tiencsin környékén az egyik kommunában sor került erre is. A kísérleti parcelláról – néhány mu volt mindössze – messziről nem lehetett megállapítani, hogy már levágott kazalt vagy még lábon álló táblát hord a hátán.

Kaszára várt még a rizs. Egy munyi területen nem kétszeres, hanem negyvenszeres sűrűséggel ültették át a rizspalántákat. Az átlagos 14–15 000 helyett 600 000 növény szorongott – a szó „szoros" értelmében. Ahhoz, hogy ilyen körülmények között beérjen a tábla, természetesen már korántsem volt elegendő a négy másik feltétel szokásos alkalmazása. A mélyszántást két-háromszor végezték el, a nemesített vetőmag alá több rétegben különféle trágyát teritettek szét. A vizet különleges csőrös kannákkal juttatták el a palántákhoz.

De mindezen túlmenően – rengeteg munkaráfordítással – bambuszpálcákkal mozgatták a kalászokat, hogy levegőt kapjanak. A szükséges fénymennyiséget gyakran reflektorokkal kellett pótolni.

A „szputnyik-parcellák" Tiencsin környékén is ilyen előzmények után adtak első hallásra valóban hihetetlennek tűnő mennyiséget. Itt, Tiencsin környékén egy hektárra átszámítva 1000, 1200, 1800, sőt több mint 2000 mázsa rizs is termett.

Ha ezek az eredmények csak néhány kísérleti parcellán születnének meg és hatásuk nem terjedne túl az illető gazdaság határán, kuriózumnál, hírlapi szenzációnál nem jelentenének többet.

Senki sem gondolja, hogy a fenti módszereket tömegesen, millió hektárokon is lehetne alkalmazni. A 680 milliós ország *átlageredményére* pedig úgyszólván semmi hatása sem lenne akár hektáronkénti 6000 mázsás termésnek sem.

De a kísérleti parcellák ezreinek szerte az országban éppen az a hivatásuk, hogy a példa erejével bizonyítsák: ha a négy feltételt következetesen és mind fokozottabban alkalmazzák, akkor az *ötödik feltételt: a sűrű vetést* – ha nem is negyvenszeresen, de jóval több mint kétszeresen – ezer holdakon is lehet alkalmazni.

És ez történt 1958-ban, különösen a második aratás előkészítésekor. A „szputnyik-parcellák" igazi eredményei a 100 000 és millió hektárokon értek be, ahol példájuk hatására nem negyvenszeresére, hanem „csak" 50, 100, 200%-kal növekedett a termés.

De ez már az 1958-as esztendőben országos átlagban 100%-os „nagy ugrást" eredményezett.

Így volt ez Tacsin faluban is.

Tacsin, egy a sok ezer falu közül

Északkelet-Kína, az egykori Mandzsúria Tacsin községének nincs semmi különösebb nevezetessége. Nem dicsekszik kimagasló termés-eredményekkel. Itt már nincsenek narancs- és banánligetek. A dombok oldalát nem tördelik lépcsőzetesre a teaültetvények teraszai. A rizs, a

búza és a kukorica is csak egyszer érik be évente. A hűvös októberi reggeleken a füvet már dér fedi. A fák – akárcsak nálunk ilyen időtájt – hullatják sárguló levelüket.

A táj, a növényzet, az éghajlat egészen más, mint a Délkínai-tenger mentén vagy a Jangce völgyében, ahol előzőleg jártam. És mégis, amikor az elnöki irodában Liu elvtárs a falu fejlődéséről mesélt – csak megismételte azt, amit több ezer kilométerrel délebbre Vuhan vagy Kanton környékén hallottam. Az elnök szavai mellbevágják az embert. A felszabadulás, 1948 előtt a lakosság felének sohasem volt egész évre elegendő élelme. Su Csing elvtárs, aki most brigádvezető a kommunában, 1948 tavaszán temette el feleségét és három gyermekét. Az éhségtől pusztultak el, mint oly sokan mások az országban. A földreform után nagyot javult a helyzet. Megszűnt az éhínség. De ez még messze volt a jóléttől, sőt a jóllakástól is. Az első szövetkezetben a közös munka már sok olyan nehézségen segítette át a tagokat, amelyeket az egyéni parcellákon nem lehetett leküzdeni. A legjobb népnevelő, a példa hatására, 1956 végére, akárcsak az ország nagy részében, már a falu egész lakossága közösen gazdálkodott, – összesen kilenc szövetkezet működött.

Az elnök, Liu elvtárs itt már nem bízik emlékezőtehetségében, hiszen kilenc szövetkezet adatait kell visszaidéznie. Vastag füzeteit kezdi lapozgatni. Azt vártam, hogy most a rizs, a búza, a kukorica terméshozamának százalékos emelkedését bizonyítja majd adatokkal, számokkal. Erről is szó volt, de nem ez volt érvelésének a lényege.

Azt érzékeltette, hogy a legjobb, a legrégibb szövetkezet sem tudott 1957-ben egy katasztrális holdnak megfelelő területről 15 mázsa kukoricánál és 16 mázsa száraz rizsnél többet learatni. De az aszállyal, a szárazsággal nem tudtak megbirkózni, öntözött rizs termesztéséről pedig álmodni sem mertek. A kis szövetkezetek képtelenek voltak öntözőműveket, csatornákat építeni. Évről évre tétlenül nézték, hogy a Csin-patak tavaszi áradáskor oly bőséges vize hogyan száguld haszontalanul tova.

1958 január–februárjának hosszú téli estéin mindenütt az országban, így Tacsinban is folyt a vita a párt agrárprogramjáról. És a viták tavaszra elhatározást érleltek. Gyerekek, felnőttek hozzáláttak minden

fellelhető trágyaféleség összegyűjtéséhez. Márciusban már vagonszámra hordták ki a talajjavító anyagokat a földekre. Alig olvadt el a hó, a jég, a falu kilenc szövetkezete, apraja-nagyja együtt kezdte a csatornák, a víztárolók építését. A diákok maguk négy kilométer hosszúságú öntözőművet létesítettek.

Az eredményt már kint a földeken mutatja az elnök. A kis patak és a víztároló 1958-ban már a földeket átszelő csatornákat árasztotta el az éltető vízzel. A csatornák pedig a soha ilyen gazdagon nem fizető kalászokat, kukoricacsöveket, gyermekfej nagyságú édesburgonyát táplálták. Harminc éve nem sújtotta ezt a vidéket az 1958-ashoz hasonló szárazság. És mégis, öntözött rizsből – amely eddig ismeretlen volt ezen a vidéken – körülbelül 50 mázsát, kukoricából 70 mázsát takarítottak be átlagosan egy holdnyi területről. A száraz rizsből 30 mázsa termett, kétszer annyi, mint az előző években. A kaoliang, a szója hozama az 1949 előtti holdankénti 12,5 mázsával szemben mintegy 30 mázsa lett.

Ezeket az eredményeket nem kísérleti parcellákon, hanem több száz, sőt több ezer holdnyi területen érték el. Az öntözött rizs területe (azelőtt nem termelték) 45 963 mu (kb. 4500 hold), a száraz rizsé 5982 mu, a kukoricáé 58 967 mu.

Voltam a Jangce mellett Közép-Kínában, Hupej tartomány Fangho községében. Itt a „szputnyik-parcellákon" alkalmazott különleges módszerek nélkül, csupán az öt feltétel következetes alkalmazásával 64 579 mu (kb. 6400 hold) területen takarítottak be rizst, sok ezer holdon gyapotot és búzát.

	gyapot	rizs	búza
1952-ben	3 q	25 q	8 q
1957-ben	7 «	35 «	12,5 «
1958-ban	50 «	100 «	17,5 «

A búza erre már nem főtermék. Annál inkább a gyapot és a rizs. Kínában is, másutt is láttam gyapotcserjéket. De itt Fangho határában a Pobjedával hosszú kilométereket utaztam valóságos gyapotligetben. A cserjék jól megtermett kollégámnál is magasabbak voltak, ágaikat jókora labda nagyságú fehér gyapotpamacsok húzták le.

Ugorjunk 1200 kilométert még délebbre, Kanton környékére, Tasa faluba. A természeti, éghajlati viszonyok itt egészen mások, mint Északkelet-Kínában, vagy akárcsak a Jangce mentén is. Ennek megfelelően mások a terméseredmények is.

A falu kísérleti parcelláján itt rizsből holdra átszámítva 500 mázsát takarítottak be. Ennek tapasztalatai alapján az 1070 holdas – nem kísérleti – rizsföldek átlaga a következőképpen alakult: korai rizs 30 mázsa, késői rizs 150 mázsa holdanként.

Három faluról beszéltem. Legtöbbet szándékosan az északkelet-kínai Tacsin faluval foglalkoztam. Itt a termésnövekedés körülbelül megegyezik az 1958-as országos átlaggal, vagyis a 100%-os emelkedéssel. Tacsin egy a sok ezer hasonló kínai község közül. Egészen nyilvánvaló, hogy sok olyan falu van, amelyik 1958-ban még nem tudta megkétszerezni a termését. De számos faluban, mint a Jangce parti Fanghóban vagy a Délkínai-tenger melletti Tasában már a múlt évben is túljutottak a 100%-os emelkedésen.

Az egész országban, a 680 milliós Kína mezőgazdaságában így valósult meg a „nagy ugrás", a „ta jaocsin".

A Kínai Népköztársaság az 1958-as mezőgazdasági eredmények következtében a *búzatermelésben* maga mögött hagyta az Egyesült Államokat, jóllehet 1949-ben még e legnagyobb tőkés búzatermelő ország készletének 44%-át is alig érte el. Az 1958. évben betakarított 3,35 millió tonna gyapottal ugyancsak megelőzte Kína az Egyesült Államokat, és ezzel a világ legnagyobb gyapottermő országává lett.

Kína az egyes termékek 1958-as átlagát tekintve is sok fejlett tőkésország nyomába szegődött.

	1957	1958
	(mázsában, hektáronként)	
Búza	9	17
Rizs	24	45
Gyapot	3	6,7
Burgonya	20	50
Kukorica	14	30

Ez a fejlődés azt jelenti, hogy a szemestermények hozama megfelel a hollandiai és a dániai termésátlagnak. Kína 30 mázsás kukorica-termésátlaga pedig felülmúlja az Egyesült Államok 25–27 mázsás hektáronkénti átlagát. 1956-ban a kínai rizs átlaghozama alig egyharmada volt a japán mezőgazdaság hozamának, 1958-ban már lényegében megegyezett azzal.

Ezeket az eredményeket azonban a kínai elvtársak csupán kezdetnek tekintik. A Délkínai-tenger melletti Tasa községet Északkelet-Kína Tacsin falujától mintegy 3000 kilométer választja el, de itt is, ott is szinte szóról szóra ugyanazt a véleményt fejezték ki a falvak vezetői, parasztjai:

– Az 1958. év eredményei végérvényesen bebizonyították, hogy a kínai mezőgazdasági termés növekedésének az útja a meglevő földek átlagának állandó növelése.

De az elmúlt év sikerei nemcsak bizonyítottak, hanem cáfoltak is . . .

15 millió száj – 30 millió kéz

A kínai mezőgazdaság 1958-as „nagy ugrása" megcáfolta azokat a tudós professzorokat, akik nagy tekintélyükre és bölcs könyvekre hivatkozva kimutatták, hogy az ország mezőgazdasága csak lassan fejlődhet. Sőt akadtak olyanok is, akik azt állították, hogy a mezőgazdaság növekedésének üteme nem tart lépést a népesség növekedésének ütemével. Így születtek a jövőt illető pesszimista következtetések.

Ezen elméletek képviselői az emberben csak a fogyasztót látták és úgy vélekedtek, hogy ha sok az ember, a fogyasztás is nagy. Az emberben nem a termelőt látták elsősorban, és így nem is számoltak azzal, hogy ha sok az ember, akkor még nagyobb arányokban lehet termelni.

Az 1958-as 100%-os „nagy ugrás", a 375 millió tonna gabona véglegesen megcáfolta ezeket a felújított malthusiánus nézeteket. A 375 millió tonna egy főre átszámítva azt jelenti, hogy a 680 milliós ország minden lakosára körülbelül 500 kg szemestermény jut. 500 kg abban az or-

ságban, ahol nem is olyan régen évente az emberek százezrei haltak éhen, ahol napi egy csésze rizs merész álomnak tűnt, ahol az „éhínség" szó majdnem azonos fogalom volt a „Kína" szóval!

De azóta sokminden változott, a fogalmak is más értelmet nyertek.

A kínai nyelvben eddig a lélekszám, a lakosság fogalmát a „zsenko", azaz magyarul az „emberi száj" fogalmával fejezték ki. A párt egyik vezetője egy alkalommal megjegyezte, hogy helyesebb volna ezután a „zsen-so", azaz „emberi kéz" fogalmat használni a lélekszám kifejezésére. Ugyanis Kína lakossága évi 15 millió szájjal, de ugyanakkor 30 millió kézzel gyarapszik. Márpedig a 30 millió kéz – ami a fejlődést illeti – többet tud termelni, mint amennyit a 15 millió száj elfogyaszt.

A párt Központi Bizottságának az az álláspontja, hogy az 1958-as, egy főre jutó szemesterményt egyáltalában nem lehet végleges eredménynek tekinteni. A cél az, hogy három éven belül elérjék a minden főre jutó 750 kg-os gabona-, 50 kg-os sertéshús-, 10 kg-os olaj- vagy zsiradék-, 10 kg-os gyapotmennyiséget.

Ezt a célt több tartományban már 1958-ban, másokban az idén, és a fennmaradókban jövőre fogják elérni. Ez tehát azt jelenti, hogy a kínai nép életszínvonala, életkörülményei gyorsan fognak javulni.

Mindebből azonban hiba volna azt a következtetést levonni, hogy Kínában ma már Kánaán, paradicsom van. A több évtizedes gyarmati uralom, a feudalizmus maradványainak eltüntetéséhez hosszú-hosszú évek szükségesek.

A gabonaprobléma mellett meg kell oldani a bőséges hús-, zsiradék-, tejtermék és gyümölcsellátást is. Ez hosszabb időt vesz igénybe, mint a lényegében megoldott kenyérkérdés. A hároméves célkitűzésből, mondjuk az egy főre tervezett 10 kg-os zsiradékból is látható – még ha ezt teljes egészében el is fogyasztaná a lakosság –, hogy az átlagos európai színvonal eléréséhez sok munkára, nagyon sok nehézség leküzdésére van még szükség. És hol marad még a 680 milliós ország lakáskérdésének a megoldása?!

Természetesen a kínai nép, a kínai parasztok életkörülményei jelen-

tősen elmaradnak az európai népi demokráciák, így Magyarország lakosságának életszínvonalától is.

De a kínai paraszt életszínvonalának emelkedését nem a Zala megyei parasztéhoz, hanem saját felszabadulás előtti körülményeihez hasonlítja.

Vajon létezik-e olyan statisztika, olyan grafikon, amely kellően tudná érzékeltetni a Tacsin faluban éhenhalt feleségét és három gyermekét gyászoló Su Csing elvtárs és a sok millió Su Csing életkörülményeinek a változását – az éhezéstől a jóllakásig?

A kínai parasztság forradalmi optimizmusát az táplálja, hogy saját tapasztalatai alapján nagyon világosan le tudja mérni: minden lépése, különösen pedig „nagy ugrása" messze viszi szörnyű múltjától.

De a mezőgazdaság következő „ta jaocsin"-je már vasat, acélt, gépet követel.

Ezért a kínai falu – mint annyiszor a múltban – 1958-ban is vágtára készteti a várost, az ipart.

A falu több vasat és acélt követel

A mezőgazdaság ugrásszerű fejlődése következtében még kirívóbb lett a kínai falu vas- és acéléhsége. Egy 1957 márciusi becslés szerint fele annyi ekevas volt használatban, mint amennyire valóban szükség lett volna. De 1958-ban már nemcsak ekevasra, hanem a mélyszántáshoz csörlőberendezésekre, az öntözéshez vízátemelő szerkezetekre, legalább primitív kereken gördülő szállítóeszközökre van szükség.

Nem néhány százezer, hanem 540 millió paraszt, 120 millió parasztgazdaság vas- és acélszükségletét kell kielégíteni.

Hogyan biztosítsák ezt a roppant fémmennyiséget?

Ansan, Vuhan, Paoto és a többi modern kohászati kombinát termelése gyorsan, hónapról hónapra emelkedett. De a mezőgazdaság sokkal gyorsabb ütemben növekvő igényeinek kielégítésére mindez kevés.

A parasztság kérésének visszautasítása azonban nemcsak a falut és a várost egyaránt érintő gazdasági, hanem az alapvető politikai problémát, a parasztsággal való szövetség kérdését is felszínre veti. Ez pedig a forradalom időszakához hasonlóan az építés idején is döntő jelentőséggel bír olyan országban, ahol a lakosság túlnyomó többségét a falusi lakosság alkotja.

Mi hát a megoldás?

A párt VIII. kongresszusának 1958 májusban megtartott második ülésszaka az iparban is a szocialista építés általános irányvonala, a „többet, gyorsabban, jobban és gazdaságosabban" jelszó megvalósításában jelölte meg a kivezető utat. *„Az építés ütemének kérdése* – hangsúlyozta Liu Sao-csi – a legfontosabb kérdés, amely a szocialista forradalom győ-

zelme után fölmerült. *Forradalmunk célja tulajdonképpen az, hogy a lehető leggyorsabb ütemben fejlesszük a társadalom termelőerőit.*" (A Kínai Kommunista Párt VIII. országos kongresszusának második ülésszaka. Kossuth Könyvkiadó 1958. 34. old.)

Miközben a párt a termelőerők fejlesztési ütemének gyorsításáról beszélt, egyesek – akárcsak a mezőgazdaság esetében, az 1956-ban előforduló hibákat felhasználva – az óvatosságról, a lassúbb haladásról gyártottak elméleteket, mondván, hogy az építés ütemének fokozása ismét „túlfeszítettségre" vezet.

Ezek az emberek a csuklástól való félelmükben az evésről, a feszültségtől való rettegésükben az elmaradottság gyorsabb felszámolásáról akartak lemondani.

A párt ez esetben is a tömegekre bízta annak végleges megválaszolását, hogy mi jelenti a tényleges „túlfeszítettséget": a gyorsabb haladással, az iparban kibontakozó tömegmozgalommal járó elkerülhetetlen hiányosságok, a nem várt nehézségek – vagy pedig a szegénység, a kultúrálatlanság, az elemi csapásokkal szembeni tehetetlenség, a mezőgazdaság rendkívül alacsony színvonala, a faeke, a falu vas- és acéléhsége, a város élelem- és nyersanyagellátásának akadozása.

És a párt a társadalom termelőerőinek gyorsabb fejlesztését is az egész társadalomra bízta. Az iparosításról szóló, minden országra nézve általános érvényű marxi–lenini tanokat a konkrét kínai viszonyokra alkalmazta: „Központosított vezetéssel, mindenre kiterjedő tervezéssel, megfelelő munkamegosztással és összehangolással fejlesszük párhuzamosan az országos és a helyi ipart, a nagy-, a közép- és a kisüzemeket."

Ez a felfogás azon az általános érvényű törvényen alapul, hogy továbbra is a legmodernebb technikájú nagyüzemeké az elsőbbség. Így Kínában is a vas- és acélgyártásban változatlanul mindenekelőtt a legkorszerűbb kohászati bázisokat: Ansant, Vuhant, Paotót és a megkezdett Csungkingot kell továbbfejleszteni.

Ugyanakkor azonban Kína elmaradottsága szükségessé, páratlan természeti gazdagsága egyben lehetővé teszi a helyi ipar, a kis- és kö-

zépipar egyidejű fejlesztését az ország minden részén, a falusi körzetekben is.

Ennek az elvnek a gyakorlati alkalmazásával lehet az ipar és a mezőgazdaság egyidejű fejlesztését, valamint a termelőerők gyors növekedésének alapjául szolgáló nehézipar elsőbbségét is biztosítani.

Álljunk az iparban is mindkét lábunkra – hangzott a párt felhívása –, gyors ütemben fejlesszük Vuhant, Ansant, Paotót és ezzel egy időben építsünk szerte az országban ezerszámra kisméretű vas- és acélkohókat. Ha a társadalom termelőerői ennek alapján rohamosan fognak fejlődni – úgy Kína 15 éven belül az acél, a vas és más ipari termékek volumene tekintetében túlszárnyalja Angliát.

„Érjük utol 15 éven belül Angliát."

E jelszó önmagában is vért pezsdít, szívet dobogtat Kínában: legyőzni a termelésben is azt az Angliát, amely az ópiumháborútól kezdve egy évszázadon át annyi szenvedést zúdított az országra.

– A múltban tudtuk, hogyan kell fegyverrel harcolni ellenük – mondták a kínai munkások és parasztok. – Saját puskájukkal kergettük ki őket és zsoldosaikat. Gyapjúért jöttek – és megnyírva tértek haza.

– De hogyan lehet ugyanezt megtenni az acél, a szén és más ipari anyagok termelésének a frontján? – hangzott a kérdés. – Hiszen Anglia kohóit, üzemeit nem tudjuk és nem is akarjuk elvenni.

– Mindenünk megvan ahhoz, hogy a termelés frontján is legyőzzük Angliát – válaszolta a párt. – Az ország 2000 megyéje közül 1500-ban kiváló minőségű szén van. 27 tartományból 24-ben könnyen tudunk vasércet termelni. Ilyen kivételes helyzettel, ilyen páratlan természeti gazdagsággal a világon kevés ország rendelkezik. Építsünk olyan kis kohókat, amelyekben őseink évszázadokon át olvasztották a vasat és az acélt.

Mint a népi szólás tartja – „mindenki hordja a fát, hogy a tűz nagy lángra gyúljon . . ."

Amikor szeptemberben, októberben Kínában jártam, már magasra csaptak a népi kohók lángjai.

Forrt, pezsgett minden, akárcsak ősszel a must. *A népi kohó mozgalom fejlődésének első szakaszát élte.*

Mi volt a jellemző, mi volt a cél az első szakaszban?

Társadalmi üggyé tenni, tömegmozgalommá szélesíteni a vas- és acélolvasztást, az 1957. év termelésének megkétszerezését, a 10 700 000 tonnás célkitűzés megvalósítását.

De ehhez szítani kellett a nagy többség lelkesedését, ugyanakkor pedig el kellett oszlatni a kisebbség félelmét, kételyeit, kishitűségét.

Mert még lelkes emberekben, sőt funkcionáriusokban is felmerült a kétség: vajon lehet-e ilyen primitív módszerekkel a célhoz közelebb jutni? Az írásos, rajzos, szóbeli propaganda és népszerűsítés sokat használt, de – akárcsak a kísérleti parcellák szervezésénél – ez esetben sem volt elegendő. A tények, a gyakorlat bizonyító erejére volt itt is szükség.

A pártszervezeteknek kellett példát mutatniok, kezdeményezniök. A párttitkárok munkahelyükön voltak felelősek a népi kohók, vagy ahogyan gyakran hallottam, a „titkári kohók" szervezéséért, építéséért, üzemeltetéséért.

És épültek a kohók.

Iskolákban és az Írószövetség kertjében, a „Peking Review" szerkesztősége és a kereskedelmi vállalatok udvarain. Az októberben megrendezett „acélvasárnapra" lázasan készült az egész főváros. E napokban Pekingben, ha ismerősök találkoztak, az üdvözlés után – a hagyományos kínai udvariasságot megsértve – nem a szokásos „hogy van?" kérdést tették fel egymásnak, hanem aziránt érdeklődtek, „hogyan és mennyi vasat termelnek?"

Láttam a Van-fu-csin – a pekingi Váci utca – üzletházának az udvarán és a Magyar Népköztársaság nagykövetsége előtti utcában ilyen „acélvasárnapra" készült vasolvasztót.

Lehet mosolyogni a gyerekesnek tűnő építményen, lehet fölényes

kézlegyintéssel elintézni az akciót, és a kohókról készült fényképet a mai „kínai titkokat" őrző albumba helyezni. De a módszer lényegén, célján komolyan el kell gondolkozni.

A személyes meggyőződés, az első folyékony vas izzó benyomása hatott azoknak a parasztoknak és munkásoknak, diákoknak és idősebb embereknek, újságíróknak és áruházi elárusítóknak a tudatáig, akik eddig még hitetlenkedtek, kételkedtek. Íme, vasat nemcsak Angliában, és nemcsak Ansanban, hanem az országban mindenütt lehet olvasztani.

Ami a fővárosi udvarokban készült néhány száz tonnányi vas mennyiségét illeti, ez *gazdaságilag* egyáltalában nem jelentős. De azzal, hogy ezek az „acélvasárnapra" épített ideiglenes kohók újabb ezrekben hamvasztották el a Nyugat iránti babonás tiszteletet és lobbantották fel a saját erejükbe vetett hit lángját – erkölcsi, politikai jelentőségük, nevelő szerepük felbecsülhetetlenné növekedett.

Ugyanez mondható el a vidéki városokban és a falvakban épült népi kohók ezreiről is. Az országossá terebélyesedett mozgalom a vas- és acélöntés legegyszerűbb fogásait sem ismerő paraszti tömegekben és más dolgozó rétegekben szüntette meg a kohászat misztikumát. A népi kohók ebben az értelemben ugyanolyan oktató, magyarázó, nevelő, pedagógiai szerepet töltöttek be, mint a mezőgazdaságban a maradi, konzervatív gondolkodású parasztokat felvilágosító „szputnyik-parcellák" rekorderedményei.

Mindkét mozgalomnak tudatot formáló, a gondolkodásmódot felszabadító hatása volt.

Szeptember, október a népi kohó mozgalom fejlődésének első szakasza, a kis helyi jellegű olvasztók fejlesztésének és az eredmények népszerűsítésének a kísérleti ideje.

Amikor Pekingbe érkeztem, szeptember közepén 240 000 kohó működött. Október 1-én az ünnepi cikkek már 400 000-ről írtak. November elején a tartományi párttitkárok értekezlete – a mozgalom tetőpontján – egymillióra becsülte az egész országban létesített vas- és acélolvasztók számát. Mintegy 60 millió ember, a munkások mellett főleg parasztok indultak harcba a 10 700 000 tonnáért.

Felejthetetlen látványt nyújtott a vidék.

A peking–kantoni gyorsvonat ablakából nézem a tájat. A vasúti töltés mentén tucatjával épülnek a kis népi kohók, kokszolók, törpe szénbányák. Elkezdem őket számolni. De hamarosan abbahagyom. Ki győzi a számolást több mint 2000 kilométeres úton! Magával a látvánnyal nem lehet betelni. Emberek tízezrei olvasztják, mondhatnám főzik a kis kohókban a vasat, az acélt, akárcsak nálunk ősszel a szilvalekvárt. A sötétben robogó vonat ablakából az éjszakába világító, kicsapódó lángok ünnepi felvonulásra emlékeztetik az utazót.

Reggel van. A vonat megállt, nyilván hosszabb időre. Abból is lehet erre következtetni, hogy a kalauz ismét hozzálát a vagon külsejének mosásához, törülgetéséhez. Csengcsouban, Honan tartomány fővárosának pályaudvarán állunk. Mindenütt hatalmas táblák, plakátok. Közlik a vas- és acéltermelés állását. A helyi lap kimutatást, összehasonlító adatokat ismertet. Honan tartomány – amelynek 48 millió lakosa van – 1957-ben mindössze 3000 tonna nyersvasat termelt. Szeptemberben mintegy ötmillió embert mozgósítottak a vas- és acélcsatára. Amikor a pályaudvaron a szeptember 16-i adatokat olvasgattuk, napi 40 000 tonnánál tartottak, szeptember 29-én – október elseje tiszteletére – elérték a 90 000 tonnát. Honanban 1958 egyetlen napján harmincszor annyit termeltek, mint az egész 1957-es esztendőben.

Mindez csak újságból, pályaudvari falitábláról vett adat, vagy vonatablakból szemlélt távoli kép.

De mit mutatnak ezek a népi alkotások, nem a kantoni gyorsvonat üvegén keresztül, hanem közvetlen közelből?

A „Hszü-kuang", azaz „Hajnali Fény" nevű népi kommuna kohóit Hupej tartományban, ősztájban nem könnyű megközelíteni. Nem a távolság miatt, hiszen alig 100 kilométerre van Vuhantól. De a vetést hizlaló langyos eső a jobb utakat is megviseli, hát még azokat a frissen taposott ösvényeket, amelyek a velük egyidős törpe szénbányákhoz és vasolvasztókhoz futnak.

A Pobjedában Kej An-tung elvtárs, a kommuna helyettes elnöke mesél:

– Régebben is tudtuk, hogy a környéken van vasérc és sok a szén. De ki gondolt volna arra, hogy a faluban parasztok vasolvasztással foglalkozzanak? Jött a VIII. kongresszus. Elhangzottak az új jelszavak. Megindultak a nagy viták – ténylegesen utolérhetjük-e Angliát? Szükségünk van-e erre a vasolvasztó népi mozgalomra?

– A vasra, az acélra biztos, hogy szükségünk van – válaszolták a tagok –, akárcsak az őszi esőre.

Töprengtünk. Tudtuk, hogy az ansani kohók 1958-ban egymaguk több mint négy millió tonna acélt fognak adni. Itt a szomszédban már épült tartományunk büszkesége, a Vuhani Kombinát.

– Miért akarunk mi itt Vuhannal versenyezni?

– Vuhan feleslegessé teszi az ilyen kisipari módszereket – hangzottak az ellenérvek. És itt Kej An-tung, a pártonkívüli alelnök hozzáteszi: még egyes párttagok is meginogtak, kételkedtek.

– De számoljunk egy kicsit, elvtársak – szólt közbe a párttitkár. – Hány Vuhanja van ma az országnak? Ansannal és Paotóval együtt három. És hány millió parasztot kell ellátni vassal, acéllal? 540 milliót. És a hadsereg? És az ipar? Jelenleg tehát nincs más út számunkra.

– Jó, de honnan vegyünk pénzt, anyagot? – pattogtak az újabb kérdések.

Sokan tettekkel válaszoltak. A fiatalok egyik csoportja 2000 jüant gyűjtött. Egy eladó lány megtakarított 100 jüanját, a falu idős asztalosa pedig a koporsójára félretett pénzét ajánlotta fel. – A szocializmusban – mondotta – még sokáig akarok élni.

– Dicsekedni, azt tudtok, de megcsinálni a kohókat nem olyan könnyű – akarta ismét lehűteni a kedélyeket az egyik volt középparaszt.

De azt már nem lehetett.

Szó szót követett az akkori vitán. Kilométer kilométert ért most a sáros úton. És megérkeztünk a kohókhoz, mint annak idején a Hszükuangi vita végén.

A vöröslő hegyoldal tövében három kohó áll csapolásra készen. Az agyagtéglából készült vasolvasztó magassága nem több hat-hét méternél. Kapacitása körülbelül napi egy tonna. Százával nyüzsögnek az emberek,

fiatalok, öregek, nők, férfiak. Nagy kupacokban a helyben kitermelt vasércdarabok. Bambuszrúd végén csüngő két gyékénykosárban két-három kilométerről érkezik a szurokfekete, csillogó szén. Szén? Inkább antracit.

Az utolsó vasérc- és szénadagot már öntik be felülről a kohóba. Még kissé várni kell a csapolásra. Nincs baj, legalább térdig feltűrt nedves nadrágom a kohó közelében száradni kezd.

Telnek a percek. Li Ju-san népi „olvasztár" beosztottjait szólítja. Két- és négyhetes tanfolyamokat végeztek a városi gépgyárban. Szakavatott kézzel ütik ki a folyékony nyersvas útját elzáró dugót. A vörösen izzó folyam, akárcsak 100 km-rel messzebb, Vuhanban – kényelmesen cammog homokból készített medrében.

És a kohók mellett felhalmozott, kihűlt szürke vastömb halmaz újabb tonnákkal gyarapszik . . .

A falu technikai forradalmának rügyfakadása

– És mi lesz ebből a nyersvasból? Mire lehet ezt használni? – kérdeztem Kej An-tung elvtársat.

– Az egyik olvasztóban – amolyan kis Bessemer-kohó-félében – finomítjuk, és így elég tűrhető, kovácsolásra alkalmas vasat, kis túlzással acélt nyerünk.

Nem vagyok szakértő, semmiféle vegyelemzésnek nem vetettem alá az előző napokban már felhalmozott nyersvasat és acélt. Anélkül is tudtam, hogy – ami a minőséget illeti – nem azonos értékű a vuhanival. Tudtam, hogy ebből sem traktoralkatrészeket, sem modern esztergapadot nem lehet készíteni. De láttam, hogy a faluban, a kommuna központjában a kovács- és a lakatosműhelyekben a népi kohókban olvasztott, kovácsolásra is alkalmas vasból nagyon jó kocsitengelyt, vasekét, ásót és egyéb olyan szerszámot lehet készíteni, ami a mezőgazdaságban 540 millió paraszt számára nélkülözhetetlen.

A „Hajnali Fény" mezőgazdasági termékeket feldolgozó üzemében az összes gépeket teljes egészében maguk készítették. 1378 tagja van már

a kommunának, akik különböző ipari munkákhoz értenek. Több százan olyanok, akik több szakmát kitanultak, köztük a golyóscsapágy-gyártást is, és elnyerték az „ezermester" címet.

Golyóscsapágy-gyártás – népi kommunában, kézi erővel? Első hallásra hihetetlennek tűnik ez is, de így van. Az öt-tíz milliméteres, gyárilag készített lágyított acélhuzalból a golyók átmérőjének megfelelő darabokat szabdalnak le. Ez az üllőn félgömb formára kiképzett mélyedés és a hasonló módon homorúra kidolgozott, nyéllel ellátott szerszám közé kerül. És két markos kovács kalapácsainak pörölycsapásai alatt a lágy acéldarab lassan gömbalakúra formálódik. Néhány reszelővel végzett simítás – és a golyó mehet is edzésre.

A csapágy-gyűrűt laposvasból hajlítják, vagy csőből szúrják le. Csupán a golyók ágyát esztergályozzák a korszerű városi műhelyből kimustrált, ócska esztergapadon. Tolómérce, mikrométer nélkül, szabad szemmel is jól látható, hogy egy-két tized milliméter ide vagy oda, nem számít.

De a csapágyak nem repülőgépekben, hanem csak targoncákban, talicskákban teljesítenek szolgálatot. Ahhoz pedig jó, nagyon jó. Különösen olyan országban, ahol ma még a szállítás 40%-át emberi erővel bonyolítják le.

– Ezen a rizshántológépen – mondja az elnökhelyettes – minden alkatrészt mi magunk gyártottunk.

.... Folyón haladunk vissza a falu középpontja felé. A parton komoly halászhajó – 1958-ban a negyedik – várja vízrebocsátását.

– A motor kivételével – jegyzi meg Kej An-tung – teljes egészében saját gyártmány.

Ha jól emlékszem erre az adatra – nem tartottam fontosnak leírni –, a rizshántológépen hússzor, a hajón több mint harmincszor annyit dolgoztak, mintha valamelyik mezőgazdasági vagy hajóépítő gépgyárban készült volna. De csak két év múlva, legjobb esetben 1959-ben tudták volna szállítani. A „Hajnali Fény"-nek pedig 1958-ban kellett.

Több mint 50 000 mu földhöz mindössze néhány traktoruk van. A csőrlőberendezések – valami hat különböző megoldást spekuláltak ki –

sokkal kisebb teljesítőképességűek, mint a leggyengébb traktor, amit jövő évben kapnak. De a mélyszántást az idén kell elvégezni.

És a vízátemelő szerkezetek? A műtrágyaüzem, a cserép- és téglaégető felszerelések? A bambuszrudakat felváltó, golyóscsapágyon gördülő talicska? Mindegyikkel ugyanaz a helyzet.

Az 1958-as „nagy ugrást" 1959-ben és 1960-ban is meg akarják ismételni. Ezt már a kézi munkaerő mellett mind több gép felhasználásával óhajtják megvalósítani. A „Hajnali Fény"-ben megindított „ezermestermozgalom" keretében a vasat és acélt öntő parasztok több száz újítással, találmánnyal emelik ki a mezőgazdaságot elmaradottságából.

– Ez – mondják a kínai elvtársak – a falu technikai forradalmának, gépesítésének rügyfakadása.

Gépesítésnek lehet-e nevezni, amit Hupejben és szerte az országban megvalósítanak? Feltétlenül annak.

A kínai mezőgazdaságnak a korszerű gépesítésig jelenleg át kell mennie egy közbülső állomáson, az alacsonyabb fokú, mondhatnám a primitív gépesítés szakaszán. Voltak, akik a „primitív gépesítés" szavak hallatán fölényes mosollyal, ajkbiggyesztéssel fejezték ki véleményüket: – Hol marad teljesítőképességében a talicska – mondották – a traktorvontatta teherkocsitól?

Jelentős-e a különbség a talicska és a traktorvontatta teherkocsi között? Valóban jelentős. Ebben az összehasonlításban a talicska valóban primitív eszköz. De minden összehasonlítás relatív, viszonylagos. Én láttam ugyanezt a talicskát úgy is, mint – és nem félek a nagy szó használatától – forradalmasító eszközt.

Az út mentén tízezrek építették a csatornákat, a víztárolókat. Az első felületes pillantásra egybefolyt előttem minden, egyformán mozgott az egész táj. De amikor huzamosabb ideig figyeltem, és szemem megszokta a tengerre emlékeztető hullámzást – észrevettem azt is, hogy a töltés egyik oldalán kétszer, sőt háromszor olyan gyorsan mélyül az éltető víz medre. Itt – vállon vitt bambuszrúd végén kosarakban, ott pedig – talicskán, még hozzá golyóscsapágyon gördülő talicskán cserélt helyet a föld.

Mi hát ez a talicska, amelynek vasalása, kézi erővel készült golyós-

csapágya nem Vuhanból, hanem a helyi kommuna műhelyéből került ki: primitív szállító eszköz avagy egyszerű, de valóban forradalmasító gép? Ha a traktorvontatta teherkocsihoz hasonlítom – az előbbi. De ha a rizsszalmából font kosarakkal vetem össze, – feltétlenül az utóbbi.

A következő két esztendő ezt fogja bizonyítani. A lenézett talicskák nyomán Kína valamennyi szántóföldjét öntözőcsatornák szelik majd át, és egyetlen hatalmas, intenzíven művelt kertté válik az egész ország.

Irány: a helyi kombinátok

Ősztájban népi kohót sokfelé, sok fajtát lehetett látni Kínában.

A legfurcsábbnak első pillanatban azt tartottam, amellyel a vuhani óriáskohó tőszomszédságában, a kombinát területén találkoztam. Mint Dávid és Góliát állt egymástól pár száz méterre az 1386 köbméteres óriáskohó és a törpe vasolvasztó. Egyikből nyolc olvasztár naponta 2500 tonnát, a másikból több tucat munkás mindössze egy tonna nyersvasat csapolt.

– Nem valamiféle túlzás, nem túlbuzgóság ez? – kérdeztem a kínai elvtársaktól.

– Nem, éppen ellenkezőleg – hangzott a határozott válasz. – Éppen azt a célt szolgálja, hogy itt a kombinát mérnökei, kiváló kohászai kikísérletezzék azt a kis kohótípust, amely a leggazdaságosabb, leghosszabb élettartamú.

– Most, a népi kohó mozgalom első szakaszában – folytatták tovább a kínai elvtársak – határtalan a lelkesedés. Ezt mindenki láthatja. De a hozzánemértés, a tapasztalatlanság, no meg a lelkesedéssel elkerülhetetlenül együttjáró kisebb-nagyobb túlzások következtében sok olyan kohót is építettek, amelyek hat-nyolc csapolás után javításra vagy átépítésre szorultak.

A népi kohó mozgalom következő szakaszában – ami hamarosan be fog következni – a legjobb típusokat akarjuk csak üzemeltetni.

November végén, a mozgalom tetőpontján, a tartományi kommunista pártbizottságok titkárai tíznapos tanácskozást tartottak.

A népi kohóknál dolgozó párt- és állami funkcionáriusok százezreinek, a fémkohászati minisztérium 10 000 mérnökének, az egyetemek és a főiskolák tanárainak, diákjainak – és ami a döntő –, a vasöntő parasztok millióinak tapasztalatai gyűltek már össze.

Mit mutatott az első három hónap gyakorlata? Milyen irányban kell tovább menni? Ezekre a kérdésekre kellett választ adni.

A konferencia egyhangúlag azt a következtetést vonta le, hogy az egész nemzetet magával ragadó mozgalom méreteit, hatását tekintve példa nélkül áll az ipari fejlődés történetében. Az 1958-ra kitűzött 10 700 000 tonnás acélmennyiséget, az előző év termelésének megkétszerezését, tehát az acélipar „nagy ugrását" a népi kohó mozgalom nélkül nehezen lehetett volna megvalósítani. A több mint 11 millió tonna acélból mintegy kétmilliót, a nyersvasból pedig ennél is sokkal többet a népi kohók termeltek.

De a mozgalom jelentősége messze túlmegy a 11 millió tonnás eredményen.

A mozgalom legfőbb jelentősége abban rejlik, hogy megmutatta: Kína megtalálta a maga sajátos viszonyai közepette a helyes útját annak, hogy iparát nagy gyorsasággal fejlessze.

Ezen túlmenően, az egész országra kiterjedő mozgalom azt eredményezte, hogy egyenletesebbé vált az ipar elosztása Kína hatalmas területén. A felszabadulás előtt a vas- és acéltermelés közel 90%-át Északkelet-Kína (Mandzsúria) adta. Ugyanakkor olyan hatalmas tartományokban, mint például a 60 millió lakosú Szecsuanban, vagy a 48 millió lakosú Honanban, úgyszólván alig termeltek vasat és acélt.

A parasztok és az értelmiségiek óriási tömegeinek részvétele a vas- és acélcsatában közelebb hozta a várost és a falut, az ipari és a paraszti, a szellemi és a fizikai munkát.

Mindezek az eredmények azonban csupán a problémák megoldásának a kezdetét jelentik. A 11 millió tonnás mennyiség nem csökkentette, hanem tovább növelte a falu és az egész népgazdaság vas- és acéligényét,

a feszültség ebben a tekintetben nem szűnt meg, hanem tovább fokozódott.

Ez pedig azt jelenti – állapította meg a tartományi párttitkárok konferenciája –, hogy *a népi kohó mozgalomnak új, magasabb* szakaszába kell lépnie.

Az első három hónap – szeptembertől novemberig – a mozgalom első szakasza, a helyi jellegű kemencék fejlesztésének és az eredmények népszerűsítésének a kísérleti ideje volt. A kezdődő új, második szakaszban az a feladat, hogy bizonyos átszervezés segítségével megszilárdítsák az eredményeket, emeljék a munka termelékenységét és kevesebb munkaerővel több, jobb vasat és acélt termeljenek.

A helyzet alapos felmérése és gondos tanulmányozása után döntöttek úgy, hogy 1958 decemberében lebontják a gyenge minőségű, a nyersanyag-lelőhelyektől viszonylag távol eső kohókat.

Ugyanakkor a jól bevált vas- és acélolvasztókat összevonják és a legjobb minőségű vasérc- és szénlelőhelyeken *helyi kombinátokká* fejlesztik. Ezeket – a lehetőséghez képest – mechanizálják, légfúvó berendezésekkel, szállító eszközökkel látják el. Megkezdik a megfelelő hengerdék és különböző feldolgozó üzemek építését. Az első szakaszban legrátermettebbeknek bizonyult paraszt kohászokból állandó olvasztár- és kohászgárdát nevelnek.

Az irány tehát az, hogy a kis, helyi jellegű vas- és acélolvasztó kemencék a kezdetleges fokról a magasabb színvonal felé, a kézi munkától a gépesítés felé haladjanak. Ennek a fejlődésnek a folyamán egyes kohók nagyüzemekké, mások középméretű üzemekké fognak fejlődni, egyesek pedig megmaradnak eredeti színvonalukon.

1958 decemberének, az átcsoportosítás utáni első hónapnak az eredményei már azt mutatják, hogy a novemberinél sokkal kevesebb kohóval, tizedannyi munkaerővel mennyiségileg azonos, minőségileg pedig jobb vasat és acélt termeltek.

A népi kohó mozgalom új vonásai, a további nagy lehetőségek teljesen reálissá teszik azt a célkitűzést, hogy 1959-ben 11 millió tonnáról 18 millió tonnára emeljék a helyi kombinátok és a nagy, modern kohászati

bázisok: Ansan, Vuhan, Paoto és az ez évben már részben dolgozó Csungking együttes acéltermelését.

A népi kohó mozgalom a mezőgazdaság és az alapanyaggyártó iparágak mellett Kína korszerű nagyiparának, a termelőerők fejlődése szempontjából döntő nehézipar minden ágának a haladását, „nagy ugrását" is rendkívül meggyorsítja.

A három „marsall" egyike

Október elsején ott vonultak a Tien An Men előtti tér kövezetén: a motorizált gyalogság, a tüzérség, a páncélosok oszlopai után, a felvonuló tömeg élén jött a három „marsall".

Ezek a „tábornokok" nem a hadsereget, hanem a népgazdaság rohamát vezetik.

A „marsall" kifejezés – akárcsak a teherautókon gördülő búzakévének, acélöntőtégelynek és esztergapadnak a makettje – csak szimbolizálja a gazdasági élet három döntő fontosságú ágát: a mezőgazdaságot, az ipari alapanyag és a termelőeszközök gyártását.

A gabona, valamint a vas, acél és a szén vonalán megtörtént 1958-ban a frontáttörés, a „nagy ugrás".

És mit végzett a szerszámgép-„marsall"? Hogy vezette a harmadik tábornok saját frontszakaszán a rohamot?

A gépgyártási minisztérium adatai szerint 1958. december 14-ig 94 224 szerszámgépet gyártottak. Ez több, mint az első ötéves tervben gyártott gépek együttvéve, háromszor annyi, mint az 1957-ben összesen termelt padok száma. És . . .

. . . és mintegy 10 000-rel múlja felül Anglia 1958-as termelését!

A 94 224-ből a *Vuhani Nehéz-szerszámgépgyár* csupán 200 darabot állított elő.

De micsoda gépóriások ezek! Nagyobbak, mint azok a külföldi padok, amelyeken készültek.

A szerelőcsarnok olyannak tűnik, mint a hirtelen nőtt kamasz ruhája.

Az eredeti tervek szerint csak 1959 végére kellett teljesen felépülnie, de már 1958-ban – akárcsak a kamasz kabátját, nadrágját – át kellett alakítani, a tetőzetet fel kellett emelni. 20–160 tonna súlyú gépek szerelésére készült. De már – a 30 különféle típus között – 20 méter magas, 300 tonna, majd pedig 2000 tonna súlyú gépet, és nem is keveset, 380–400 darabot fognak gyártani. Ez megfelel a hasonló típusú gépek egész angliai termelésének. Ebben nem szerepelnek azok a legnagyobb méretű gépek, amelyeket a Szovjetunión kívül csak az Egyesült Államokban és Nyugat-Németországban gyártanak.

De a Vuhani Nehéz-szerszámgépgyár – akárcsak a többi hasonló üzem – nemcsak gépeket gyárt, hanem új, saját magához hasonló üzemeket is épít. A vuhani gyár mérnökeinek és munkásainak egy csoportja már az ország más részében építi az anyaüzem mását. „A tyúk tojást tojik" – mondják erre a kínaiak. Ezt úgy értik, hogy a moszkvai, leningrádi, szverdlovszki „gép-tojásaiból" kikelő vuhani tyúk újabb tojásokat rak szerte az országban . . .

1958-ban, a „nagy ugrás" évében, az állami szerszámgépgyárak annyi gépet gyártottak, amennyi 100 korszerű gépgyár felszereléséhez elegendő. A senjangi I. számú közép-szerszámgépgyár – amikor október 4-én ott jártam – Liu elvtárs, a gyár igazgatója szerint ehhez 1958-ban egymaga 8000 darabbal járult hozzá. 1958 elején mindössze 4060 volt az előirányzat. A nyolcezres mennyiség éppen a hatodik módosítás és – több száz újítás után született. Az esztergapadok vezérorsói menetvágásánál, a prizmák tusírozásánál, az összeszerelésnél a munkások találékonysága, lelkesedése régi akadályokat hárít el és új tartalékokat tár fel. A hosszú ujjak, a finom vonalú munkáskezek – amelyek az elmúlt években 2000 hieroglifát, népművészeti díszítőelemnek is beillő írásjelet tanultak meg rajzolni – bámulatos érzékkel század-, ezredmilliméternyi pontossággal esztergályoznak, reszelnek, tusíroznak. A futószalagról lekerülő, fényesre lakkozott esztergapadok, marógépek kivitelezése olyan, mintha minden egyes darab a pekingi ipari kiállításra készülne.

A pekingi ipari kiállítás hatalmas csarnokaiban természetesen csak

egy-egy mintadarab fér el az ország 19 nagy- és középméretű szerszámgépgyárának termékeiből.

A szerszámgépgyárak pavilonja, az egész kiállítás azt bizonyítja, hogy a harmadik „marsall" semmiben sem maradt el két másik „tábornok" társától. Mert a kínai szerszámgépgyártás, az ipar szíve és motorja gyors tempót diktált az ipar minden ágának.

A pekingi kiállítás – barát és ellenség egybehangzó véleménye szerint – egy születő ipari nagyhatalom korszerű iparának keresztmetszetét adja. „Nyugati kereskedők egyöntetű véleménye szerint – állapítja meg a „Frankfurter Rundschau" című nyugatnémet polgári lap – a kínai áru minősége részben már ma elsőosztályú, részben pedig állandóan javul. Úgyszintén állandóan bővül a választék is."

A kínai ipar szilárdan, „két lábon áll".

A pekingi kiállításon nincs népi kohó, de ott volt Kína legnagyobb olvasztókemencéjének, az ansani 10. számú kohónak a modellje. Ansanban november 19-én már vasat csapoltak ebből a 69 méter magas, több mint 160, egyenként 13 köbméteres kiskemence kapacitásának megfelelő óriáskohóból. Ezt már teljes egészében kínai mérnökök tervezték, minden alkatrészét, gépeit, műszereit Kína üzemeiben gyártották.

A pekingi ipari kiállításon nincsenek kézi erővel készült golyóscsapágyon gördülő talicskák. De ott láthatók a legkülönbözőbb típusú gépkocsik, személyautók és teherautók egyaránt. A csangcsuni gyár egymaga 1959-ben az eredeti terv többszörösét fogja gyártani. Ebben az autógyárban már elkezdték futószalagon gyártani a kiállításon megcsodált hatszemélyes „Hungcsi" (Vörös Zászló) márkájú személygépkocsikat.

A pekingi ipari kiállításon nem láttam a falu primitív gépesítésének fontos állomását jelentő, a mélyszántásra használt csőrlőberendezéseket. De egymás mellett sorakoztak a vidékeknek, a különböző talajoknak, a munkák jellegének legjobban megfelelő, legváltozatosabb típusú traktorok, kombájnok és más modern mezőgazdasági gépek.

Tévedés volna azt hinni, hogy a korszerű kínai nagyipar és a falusi, kezdetleges felszerelésű helyi ipar között csak ilyen áttételes, távoli összefüggés áll fenn. Azzal, hogy a népi kohók a maguk módján segítik

kielégíteni a falu jelenlegi elemi vas- és acélszükségletét, egyben tehermentesítik a korszerű nagyipart e feladat elvégzésétől. Az így felszabadult munkával, nyersanyaggal, gépkapacitással pedig még jobban meggyorsíthatják azon üzemek és iparágak fejlődését, amelyek azután majd a falu magasfokú gépesítését, a kultúrált élet megteremtését biztosítják.

Sokatmondó számok

Kína mezőgazdaságának 1958-as „nagy ugrásához" hasonlóan az ipar is az ugrásszerű fejlődés szakaszába érkezett. „Kína ipari fejlődésének – állapította meg Liu Sao-csi – szembeötlő vonása ebben az évben a *sebesség* – az emberiség egész eddigi történetében ismeretlen fejlődési ütem."

Néhány összehasonlító számadat ezt jól szemlélteti:

Egyetlen év alatt, 1958-ban Kína

acéltermelését	5 350 000 tonnáról	11 000 000 tonnára	
széntermelését	130 000 000 «	270 000 000 «	
villamosenergia-termelését	19 milliárd kWó-ról	27,5 milliárd kWó-ra	növelte

Az 1959-es esztendő még az 1958-asnál is gyorsabb ütemet helyez kilátásba. Az acéltermelés a terv szerint 11 millió tonnáról 18 millió tonnára fog növekedni. Ez a tervelőirányzat reális, sőt bizonyos szempontból óvatos is, hiszen Kína korszerű acélkombinátjainak a kapacitása már az 1959. év elején mintegy 20 millió tonna. Hasonló arányokban, 270 millió tonnáról 380 millió tonnára emelkedik a széntermelés is.

Angliának négy évre volt szüksége, hogy villamosenergia-termelését 19 milliárd kWó-ról 27 milliárd kWó-ra emelje. Acéltermelése 31 év alatt emelkedett 5 110 000 tonnáról 10 200 000 tonnára. Széntermelésének pedig 75 év kellett, hogy 120-ról 200 millió tonnára növekedjék.

Tagadhatatlan, hogy az imperializmus korában a „fiatal ragadozók" – az Egyesült Államok, Japán, Németország – az egyenlőtlen fejlődés törvényének érvényesülése következtében gyorsabb ütemben ha-

ladtak, mint idősebb partnereik, Anglia és Franciaország. De az adatok világosan mutatják, hogy ezen országok fejlődésének üteme is lényegesen elmarad a Kínai Népköztársaságé mögött. Az Egyesült Államoknak 7, Németországnak 8, Japánnak 20 évre volt szüksége, hogy – amit Kína egy év alatt tett meg – acéltermelését 5 millió tonnáról 11 millió tonnára emelje.

Ennek a nagy különbségnek alapvető oka az, hogy Kínában az ugrásszerű fejlődés minőségileg más belső társadalmi és gyökeresen eltérő nemzetközi viszonyok között megy végbe.

Az Egyesült Államok, Japán, Németország iparosítását a legna-

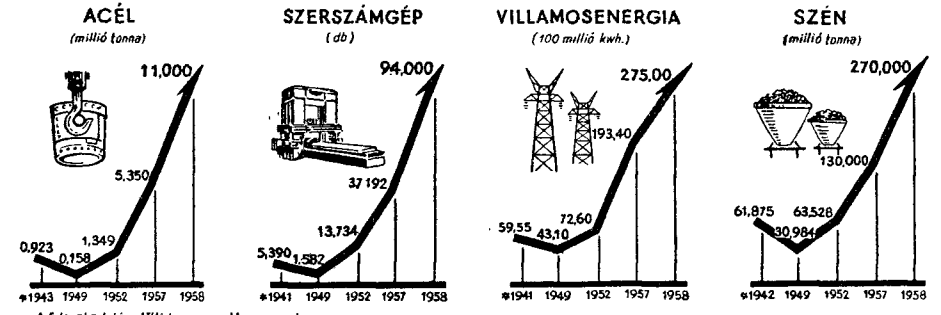

* A felszabadulás előtti legmagasabb szint.

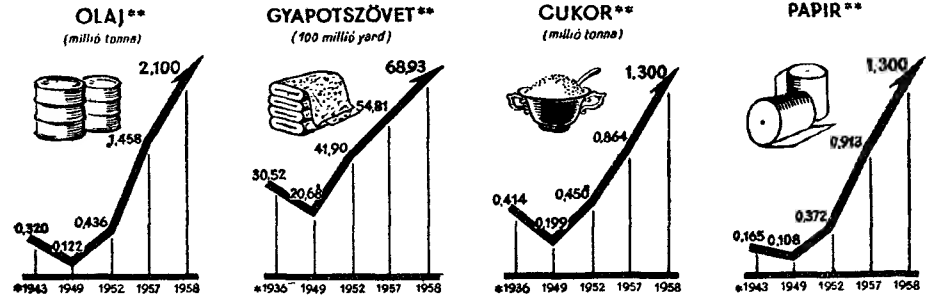

** Az 1958. év harmadik negyedének eredményei alapján.

gyobb fellendülés idején is fékezték a kapitalista rendszerből fakadó kisebb-nagyobb válságok, a társadalmi osztályok ellentéteinek megnyilvánulásaként kirobbanó sztrájkok. Japán és Németország esetében a nyersanyagszegénység kezdettől fogva fékezőleg hatott. Az ipari fellendülést általában a nemzetközi porondon az imperialista érdekellentétek, a piacok, a nyersanyagforrások megszerzéséért folytatott harc, a konkurrencia kiéleződése kísérte.

A Kínai Népköztársaság válságoktól egyszer s mindenkorra megszabadult szocialista társadalmi és gazdasági rendjében ezzel pontosan ellentétes a helyzet. Messzemenően mozgósítani tudja a nemzeti egységben tömörült 680 milliós nép hegyeket mozgató alkotóerejét a kimeríthetetlen természeti kincsekkel rendelkező ország valamennyi erőforrásának felhasználására. A nemzetközi porondon pedig – az imperialista hatalmak agresszív kísérleteitől és blokádpolitikájától mit sem zavartatva magát – támaszkodni tudott a Szovjetunió vezette szocialista tábor legteljesebb gazdasági, műszaki segítségére. Az iparosítást – a hosszú és nagy költséggel járó kísérleti periódusokat átugorva – a legkorszerűbb technika birtokában tudja végrehajtani.

Mindezeken az objektív körülményeken túl a Kínai Kommunista Párt iparosítási politikája sikereinek döntő oka abban keresendő, hogy a nehézipar elsődlegességéről szóló általános érvényű marxi–lenini tanításokat mesterien alkalmazza a 680 milliós lakosságú, elmaradott technikai színvonalú paraszti ország sajátos viszonyai közepette.

A népgazdaságot valóban sikerül „két lábra állítani".

És ez az, ami – sok egyéb mellett – különösen érdekli az elmaradott ázsiai, afrikai, latin-amerikai országokból Kínába érkező küldöttségeket...

„Kína hajrába kezd..."

Az „Érjük utol Angliát" mozgalom első esztendejének eredményei bámulatosak, jóllehet ebben a versenyben Kína az első pillanatban Angliával szemben szinte leküzdhetetlennek tűnő hátrányokkal indult.

A Kínai Népköztársaság szocialista rendszerének fölénye, életereje egyenrangú partner, azonos start esetében mutatkozik meg igazán.

India és Kína, Ázsia két legnagyobb lélekszámú országa, egyenrangú versenytársnak tekinthető.

A két ország éghajlati, természeti viszonyai hasonlóak. India lakossága is igen nagy, közel 400 millió. Kultúrája ősrégi, a kínai néphez hasonló szorgalma, szerénysége, leleményessége közismert.

A múltban, a felszabadulás, tehát 1947–1949 előtt, India és Kína a gazdasági fejlődésnek körülbelül ugyanazon a fokán állott. Iparilag India talán még valamivel fejlettebb is volt, mint Kína. Lényegében azonban mindkét országnak elmaradott ipara volt, s a falvakban tovább éltek a feudális viszonyok.

India 1947-ben, Kína 1949-ben, tehát mindkét ország nagyjából egy időben szabadult fel a gyarmati uralom alól.

A független Indiai Köztársaság megalakulása – a haladó emberiség közös nagy győzelme. Indiának a felszabadulás óta elért eredményei mindenkor örömmel töltik el a szocialista országokat.

Mindez azonban még távol van az indiai dolgozók, a munkások, a parasztok társadalmi felszabadulásától, az ország súlyos gyarmati örökségének, elmaradottságának teljes felszámolásától.

Ha összehasonlítjuk India és Kína egy évtizedes gazdasági fejlődését, úgy azt látjuk, hogy az eredményeket tekintve a *Kínai Népköztársaság egy teljes történelmi korszakkal hagyta maga mögött Indiát.*

	1939		1949		1957		1958	
	Kína*	India**	Kína	India	Kína	India	Kína	India
Acél (millió tonnában)	0,9	0,94	0,15	1,38	5,35	1,75	11	1,82
Szén (millió tonnában)	61,8	25,5	31,0	32,2	130	39,9	270	46,0
Villamosenergia (milliárd kWó-ban)	5,9	2,53	4,31	4,9	19,3	10,8	27,5	12,3

* A felszabadulás előtti legmagasabb színvonal.

** India 1947 előtti egész termelése, beleértve a mai Pakisztánt is.

ACELTERMELÉS

(millió tonnában)

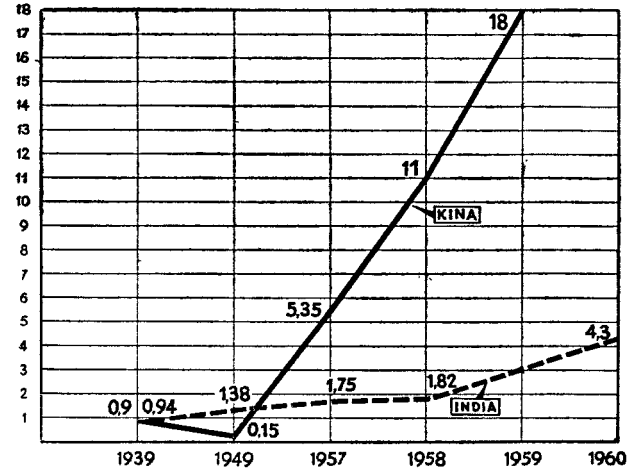

SZÉNTERMELÉS

(millió tonnában)

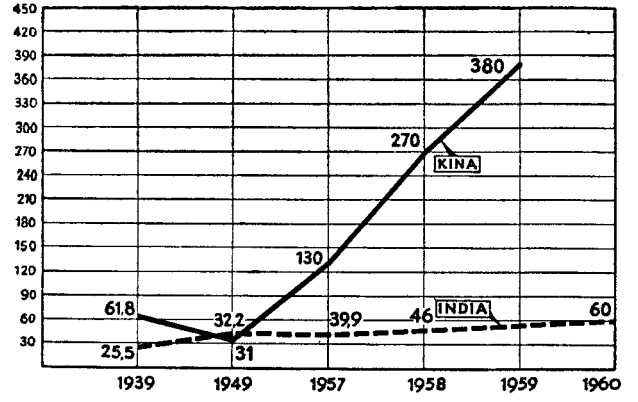

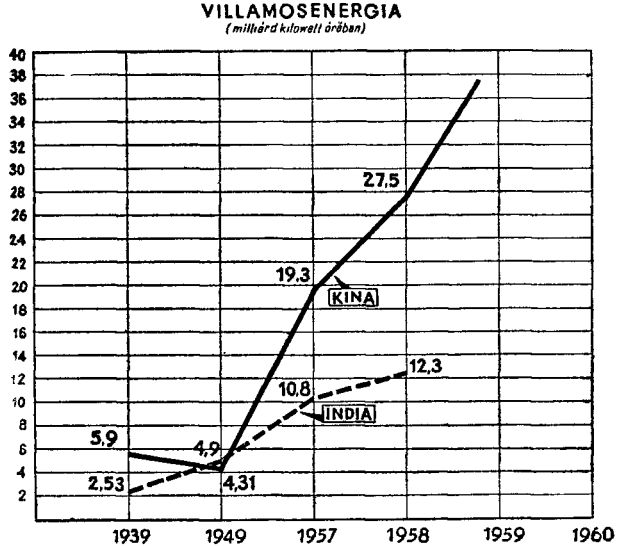

Az indiai kormányzat 1960-ra 4,3 millió tonna acél és 60 millió tonna szén termelését tervezi. A Kínai Népköztársaság kohói viszont már 1959-ben – óvatos előirányzat szerint is – 18 millió tonna acélt és 380 millió tonna szenet fognak adni.

Mint látható, India a felszabadulás utáni időkben jelentős lépésekkel jutott előbbre, de az ugrásszerűen haladó Kínához viszonyítva jóval kisebb sikereket ért el. Ez a tény a „Journal de Genève", az ismert svájci polgári lap Indián át Kínába érkező publicistáját is elgondolkoztatja: „Az első indiai (1951–1956) és a kínai (1953–1957) ötéves tervet összehasonlítva – írja Gilbert Etienne – arra a megállapításra jutottunk, hogy az indiai és a kínai gazdasági fejlődés közötti különbség nem volt olyan jelentős, mint ahogyan azt gyakran hitték. 1957. december 31-én még semmi sem bizonyította, hogy a kommunista tervgazdálkodás messzemenően jobb eredményeket biztosít, mint az indiai. Ezzel szemben a

Az „acélvasárnapra" készült vasolvasztó a Van Fu-csin, a pekingi „Váci utca" egyik udvarán

Egy népi kommuna helyi módszerekkel építtett kis kohói csapolás előtt

A népi kombinát kohóinál egyesítik a helyi módszereket és a bizonyos gépesítést igénylő eljárásokat

A „Tunghua Vasmű" — az épülő 24 hasonló, közepes nagyságú modern üzem egyike

全国工業文藝展覧会

A kínai gyárak bemutatják a legújabb típusú traktorokat . . .

. . . és a személygépkocsikat

A teherszállítás fejlődése — a gyékénykosártól a talicskán át a Csangcsung autógyár billenőszekrényes kocsijáig

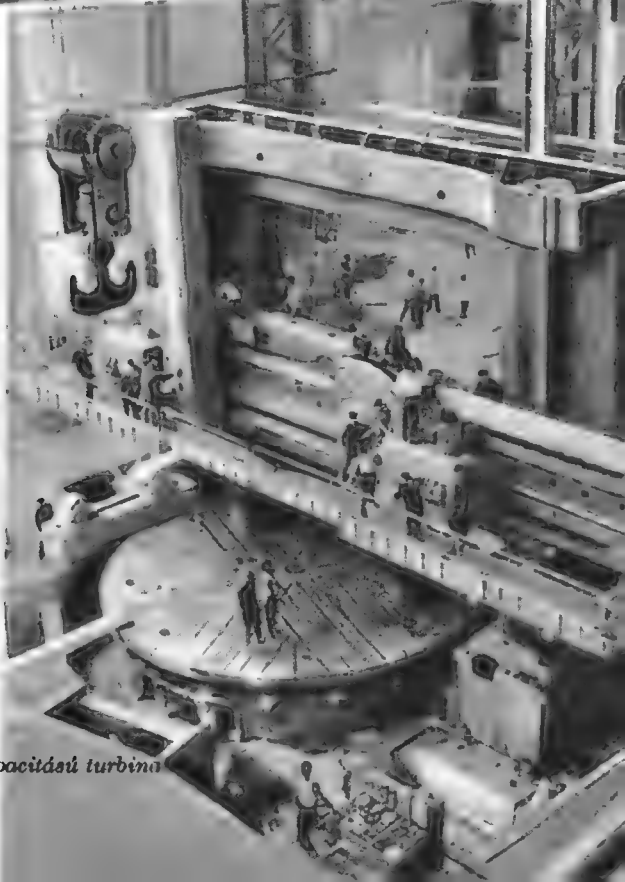

A harbini gépgyárban készül a nagy kapacitású turbina

A Rádió és Televízió új épülete Pekingben

Csomagolás előtti műszaki ellenőrzés a sanghaji rádiókészülék-gyárban

„nagy ugrás" összezavarja a kártyákat: amikor India kimerülőben van, Kína bizonyosfajta mezőgazdasági és ipari hajrába kezd."

Természetesen az indiai és más ázsiai, afrikai, latin-amerikai országok gondolkodó emberei a Gilbert Etienne által helyesen regisztrált tények mögé akarnak nézni.

Választ kívánnak kapni arra, hogy az azonos szintről startoló két nagy ázsiai országban hirdetett „szocialista" építés miért jár az iparban ilyen szembetűnően eltérő eredményekkel. Mi az oka annak, hogy ugyanabban az esztendőben, 1957–58-ban Kínában 100%-kal növekedett a gabonaneműek hozama, Indiában viszont az előző évnél közel hétmillió tonnával kevesebb gabonát takarítottak be és az éhség Damoklész kardja változatlanul ott függ a hatalmas indiai tömegek feje fölött? Hogyan tudják a kínaiak már ma az iskolaköteles gyerekek 90%-át iskolapadba ültetni, holnap pedig, azaz három-öt éven belül teljesen felszámolni az analfabetizmust?

Mindmegannyi magyarázatot igénylő probléma.

És a választ csakis a két ország eltérő társadalmi, gazdasági rendszerében lehet megtalálni.

A társadalmi viszonyok terén a függetlenség kivívása után Indiában alig történt változás. A parasztoknak ma sincs földjük, a föld jelenleg is a feudálisok birtokában van, a munkásokat változatlanul kizsákmányolják a tőkések. A burzsoázia ma is kezében tartja a gyárakat és a bankokat – úgy mint azelőtt.

Indiában tőkés rendszer van, a burzsoázia van hatalmon. A városokban burzsoá viszonyok, a falun pedig feudális viszonyok uralkodnak. Az angol gyarmatosítók kivonulásának leginkább az indiai burzsoázia látja hasznát. Ilyen körülmények között az általa hirdetett „szocializmus" nem egyéb, mint fából vaskarika.

Kínában viszont megszüntették az egyik osztálynak a másik által való kizsákmányolását, a városban és a falun egyaránt szocialista viszonyokat teremtettek.

A kínai nép nemcsak a nemzeti elnyomás, hanem mindennemű társadalmi elnyomás alól is felszabadult. A kivívott nemzeti függetlenség

birtokában a kínai paraszt a föld, a munkás pedig a gyár tulajdonosa lett.

Ez az új Kína bámulatosan gyors fejlődésének a titka.

Ez a magyarázata annak, hogy Kína ilyen csodálatos eredményeket ér el, India pedig viszonylag lassú ütemben fejlődik.

Kínában a szocializmus a legegyszerűbb tömegek számára is kézzelfogható valóság.

A burzsoá és a revizionista ideológusok manapság az Ázsia, Afrika, Latin-Amerika tömegei előtt népszerű „szocializmus" fogalmába próbálják csomagolni a régi kizsákmányoláson alapuló rendszert.

Ez azonban, különösen a Kínai Népköztársaság nagyszerű eredményei, a kínai nép szocialista építő munkájának szemléltető példái következtében, mind nehezebbé válik.

Ezért érthető, hogy az indiai, a nyugati burzsoá lapok és a jugoszláv revizionista sajtó rágalmakkal, elsősorban a népi kommunákról szóló közönséges hamisításokkal próbálja a legkomolyabb érveket – a tényeket ellensúlyozni, ott, ahol a kínai példának a legnagyobb a hatása: Ázsiában, Afrikában, Latin-Amerikában.

A keleti közmondás azonban azt tartja, hogy „tenyérrel nem lehet eltakarni a felkelő napot".

A népi kommuna – új forradalmi társadalmi szervezet Kelet-Ázsia horizontján . . .

VII. ÚJ TÁRSADALMI SZERVEZET KELET-ÁZSIA HORIZONTJÁN

Az „Új Népi Kommuná"-ban

Amikor szeptember végén az „Új Népi Kommuna" központjához érkeztem, a zászlók, a feliratok még a nemrégen lezajlott alakuló ünnepségekre emlékeztettek.

A Kanton környéki „Új Népi Kommuna" – akárcsak az egész kommuna mozgalom – új volt. Augusztus 26, az alakuló közgyűlés óta mindössze néhány hét telt el. A kommuna előtörténete sem sokkal messzebbre nyúlik vissza. Ha azokat az 1958 eleji napokat tekintjük is a születés szűkebb időpontjának, amikor a kis szövetkezetek a közös öntözőművek építését elhatározták – akkor sem mondható az „Új Népi Kommuna" valami régi társadalmi szervezetnek.

Pedig ebben az időben a környék szövetkezeteinek a parasztjai nem is tudták pontosan, hogy a közösen épített csatornákkal egyben új társadalmi szervezet alapjait is kezdték lerakni. Akkor még nem volt semmiféle párthatározat vagy kormányrendelet a kommunákról. Még a kis szövetkezetek nagy egységekbe való összevonásának a gondolata sem volt országosan, általánosan elterjedt.

Egyszerűen csak arról volt szó, hogy a mezőgazdaság gyors fejlesztése a számos agrotechnikai eljárás között is különösen az öntözés maximális biztosítását követelte.

– Hogyan fogjunk ehhez? – töprengtek a mindössze néhány tucat, vagy legfeljebb néhány száz parasztportát tömörítő kis szövetkezetek. – Komoly vízgazdálkodási terveket és létesítményeket csak nagyobb területegységen, összehangoltan lehet megvalósítani.

Az „Új Népi Kommuna" földjének régi tulajdonosa – a felszabadu-

lás után Hongkongba menekült földbirtokos – már sok száz mu földön építtetett csatornarendszert. Ez rabszolgamunkával készült. Cselédeitől való félelmében a csatornahálózatot egészen házáig – a környék egyetlen kőépületéig – vezettette, hogy azt széles vizesárok védelmi gyűrűjével, várszerűen vegye körül.

– Amit meg tudtunk csinálni a földesúrnak, megtehetjük magunknak is – érlelődött az elhatározás.

– Igen ám, de hiába dolgozunk mi a csatorna építésén ugyanannyit mint a lentiek – akadékoskodtak a dombos részen gazdálkodó szövetkezetek egyes tagjai –, nekik mégis több víz és nagyobb jövedelem fog jutni.

– Akkor mondjunk le emiatt a csatornaépítésről? Gondolkozzunk úgy, mint Li Fen, a jómódú középparaszt, mielőtt a szövetkezetbe lépett? – vitatkoztak egymás között is a „fentiek".

A vitát a jobb körülmények között gazdálkodó „lentiek" egyáltalán nem kicsinyeskedő javaslata segített eldönteni:

– Egyesítsük kis szövetkezeteinket, és a közösen végzett munka után, mint egyetlen nagy szövetkezet osszuk szét a jövedelmet. Közös lesz a munka is – gyümölcse is.

Ez a javaslat még a „fentiek" akadékoskodóinak is tetszett...

És a környék kis termelőszövetkezetei 1957 téli és 1958 tavaszi hónapjaiban már együtt készültek a földmunkára. Egységes vezetés, közös erőfeszítés, átgondolt tervek alapján 15 700 család, 61 718 ember óriási dolgokat tud művelni. Csatornák szabdalják már át a több mint 60 000 munyi területet. A víz bőségesen öntözi a zöldség-, a rizsföldeket, a gyümölcsösöket.

Már az első termés betakarítása, az előző évinél *lényegesen magasabb hozamok megmutatták a nagy szövetkezet előnyét.*

A józan ész mellett most már a tények is érveltek, Kanton környékén és az egész országban egyaránt. A nyári hónapokban, amikor az őszi, a második aratást készítették elő, viharosan meggyorsult a kis szövetkezetek összevonása. Mindez önkéntes alapon, a volt szegényparasztok és a középparasztok jelentős része követeléseinek megfelelően.

A külföldi látogató, aki ebben az időben – hozzám hasonlóan – Kínában járt, természetesen csak néhányat ismerhetett meg az ezernyi új kommunából. Túlságosan kevés ez önmagában ahhoz, hogy csupán ennek alapján általánosított véleményt lehessen mondani az országos mozgalom alakulásának minden fázisáról. De éppen az a körülmény, hogy nem akármilyen országban, hanem kontinensnyi területen bontakozott ki ez a mozgalom, kellő objektivitás esetén sok mindenre enged következtetni.

A kommuna mozgalom első fázisát, nevezetesen a kis szövetkezeteknek nagy egységbe való összevonását, annak okait, az egyesítést megelőző vitákat és töprengést szinte szóról szóra azonos módon mondták el Kanton környékén és 3000 kilométerrel északabbra, Senjang vidékén, a Jangce középső folyásánál csakúgy, mint a folyó torkolatánál. Ezt tapasztalta a kínai viszonyokat oly jól ismerő kiváló amerikai írónő, Anna Louise Strong és erről írt a „New Statesman and Nation"-ban Crossman, az angol munkáspárt Kínában járt ismert képviselője. „. . . . A népi kommuna mozgalom – vonja le végső következtetését a munkáspárti politikus – valóban nem a felsőbb hivatali szférából indult ki, hanem a kommunista parasztok puritán elitjéből, akik megszervezték százés százezer társukat szerte az országban."

Alig néhány hónap leforgása alatt a 120 millió parasztgazdaságot tömörítő, 740 000 kis szövetkezet ugyanarra a következtetésre és elhatározásra jutott, mint az általam meglátogatott Kanton környéki „Új Népi Kommuna" parasztjai. Az 1958 nyarán és őszén létrejött 26 000 kommuna szervezése olyan viharos gyorsasággal ment végbe, ami csakis a meggyőződésen alapuló paraszti egyetértéssel és teljes aktivitással történhetett meg.

Ez a mozgalom nem elméleti okoskodás, nem spekuláció terméke. A népi kommuna az élet, a gyakorlat által napirendre tűzött gazdasági és politikai problémák megoldásának útkeresése közben a kínai parasztmegek által megtalált társadalmi forma.

„1958 őszén – szögezi le a Kínai Kommunista Párt Központi Bizottságának december 10-én elfogadott határozata – új társadalmi szerve-

zet jelent meg Kelet-Ázsia széles horizontján, frissen, akár a felkelő nap. Ez az új társadalmi szervezet a nagyszabású népi kommuna országunk mezőgazdasági területein . . . Ez arra vall, hogy a népi kommunák keletkezése *nem a véletlen műve* – országunk gazdasági és politikai fejlődésének eredménye, a párt által irányított munkastílus-javító mozgalom eredménye, megfelel a szocialista építés kérdésében követett általános pártvonalnak, és az 1958. évi »nagy ugrást« jelenti a szocialista építésben."

A kis szövetkezeteknek nagy egységbe való összevonása a népi kommuna mozgalomnak csupán az első fázisát jelentette. A következő lépések nyomon követik az 1958. évi „nagy ugrás" úgyszólván minden fontosabb lépcsőfokát a mezőgazdaságban, az iparban, a kulturális életben egyaránt.

A falu iparosítása felé

A kis szövetkezetek összevonása nemcsak a mezőgazdaság ugrásszerű fejlődését segítette elő. Ezen túlmenően – magának a mezőgazdaság szükségleteinek megfelelően – *meggyorsította az ipari bázis kiszélesítését is.*

A kínai fejlődés megkövetelte – beszéltünk már erről – az ipari alapanyaggyártás, a vas- és acélolvasztás nagyméretű fokozását, a várostól csakúgy, mint a falutól.

A népi kommunák tevékenységének – a mezőgazdaság mellett – ebben az irányban is ki kellett szélesednie. Fordítva pedig – csakis a népi kommuna, mint társadalmi-gazdasági egység vállalkozhatott a falun e feladat megoldására.

Vajon tíz-húsz vagy akár néhány száz családból álló kis szövetkezet képes lenne-e a fő feladat: a mezőgazdasági munka mellett kohókat, vasolvasztókat és más kis üzemeket építeni, azokat vasérccel, szénnel ellátni? Nyilvánvalóan nem. De a népi kommunák, amelyek az átszervezés után több ezer parasztportát egyesítenek, már képesek a munkaerő ésszerű felhasználásával megfelelő számú embert biztosítani a vasérc, a

szén kitermeléséhez, a kohók üzemeltetéséhez, a vas és az acél feldolgozásához.

Vajon kis, gyenge szövetkezetek tudnának-e olyan anyagi és pénzügyi tartalékokat feltárni, amelyek képesek lennének a komolyabb beruházásokat saját forrásaikból fedezni? A válasz erre is csak negatív lehetett.

És még inkább negatív volt, amikor a villamosítás, továbbá a Kína egyik legsúlyosabb problémáját jelentő közlekedés megoldása, a vasúthálózat, az utak építése került szóba.

Így volt ez országosan és így volt a Kanton környéki „Új Népi Kommuná"-ban is.

A kommunába tömörült egykori 44 kis szövetkezet közül egy sem gondolhatott volna arra, hogy egymaga építsen kohót vagy bármilyen más üzemet. Az egyesülés után, közös erővel ezen a téren is lényeges változás következett be. A népi kohó mozgalom első nagy rohamának idején 50 darab, egyenkint 1,5 tonna kapacitású kohót építettek. Ezeket már szervesen kiegészíti a három vasöntöde, ahol mezőgazdasági kisgépek alkatrészeit öntik. A mezőgazdaság 1959. évi új „nagy ugrását" készíti elő a saját erőből épített műtrágyagyár is. Már szeptemberben 800 tonnát termelt. Így ez évben az iszap és más trágyaféleségek mellett mind több műtrágya is jut a sűrűn vetett nemesített magvak alá.

Két cementüzem, két téglaégető-, a fűrésztelep – a gazdasági épületek és a lakóházak gyors építését könnyíti meg. Saját erőből készítenek 10 db Diesel-motoros halászhajót, amelyek az 50 csónakkal együtt valóságos kis halászflottát alkotnak. 1958-ban csupán az ipari üzemek és a halászat termelte érték meghaladja a kilencmillió jüant, tehát a 44 kis szövetkezet egész előző évi mezőgazdaságából származó jövedelem összegét.

A népi kommunák rendszere tehát nagymértékben elősegíti azt, hogy Kína sajátos viszonyai közepette alkotó módon érvényesítsék a gyakorlatban az iparosítás általános érvényű marxi–lenini elveit. Megkönnyíti azt, hogy az iparnak a mezőgazdasághoz viszonyított jelenlegi lemaradását gyorsan leküzdjék.

A kommunák gazdasági tevékenységének e váratlan kiszélesedése új problémát vetett felszínre.

Megmutatkozott, hogy a régi termelőszövetkezetek szervezetének és működésének szűk, korlátozott mezőgazdasági profilja nem tudja kielégíteni a népi kohó-mozgalom fejlődésével kapcsolatos szállítási, kereskedelmi-pénzügyi jellegű munkaszervezési és igazgatási igényeket.

Így a kis mezőgazdasági szövetkezeteknek nagy egységekbe való összevonása, a helyi ipar gyorsütemű fejlődése, a népi kommunák keretén belül új kérdésre követelt választ: *milyen legyen a viszony az adott terület gazdasági szerve: a népi kommuna, valamint a terület államhatalmi szerve: a népi tanács között?*

Ezt a kérdést is az élet, a gyakorlat válaszolta meg. Bebizonyosodott, hogy a falusi tanács közigazgatási és adminisztratív irányítása, valamint a falusi népi kommuna gazdasági vezetése következtében az intézkedések nemcsak párhuzamosan futnak egymással, de gyakran keresztezik is egymást. Ezzel szemben azokban a kommunákban, ahol először kísérletképpen egyesítették a terület gazdasági és közigazgatási szerveit – a népi tanácsot és a népi kommunát –, a vezetés lényegesen megjavult.

A párt december 10-i határozata már az összesített tapasztalatok alapján leszögezi: *„A népi kommuna hazánk szocialista társadalmi szervezetének alapegysége: egyesíti az ipart, a mezőgazdaságot, a kereskedelmet, a közoktatást, a katonai ügyeket, s ugyanakkor a szocialista államhatalom alapegysége."*

A kommuna legmagasabb igazgatási szerve a kongresszus, amely időnkint megvitatja az összes fontos ügyeket és dönt ezekben. A kongresszus minden termelőegység és minden társadalmi réteg képviselőjét magában foglalja. A kongresszus választja meg az ügyek vitelét intéző igazgató bizottságot és annak elnökét.

A kommunák megalakítása új, forradalmi lépés. S mint minden újjal, forradalmival, ezzel is velejár a formakeresés. Egyes kommunák még csak egyszerűen összevont, nagy termelőszövetkezetek. Mások már a magasabbrendű társulás vonásait is magukon viselik. Van két-háromezer családot magában foglaló kommuna, s vannak olyanok, amelyek

20 000-nél több parasztgazdaságot egyesítenek. A gyakorlat fogja véglegesen eldönteni, hogy milyen keret a legcélszerűbb. Eddigi tapasztalatok szerint az átlagosan ötezer családot számláló kommuna már elég nagy ahhoz, hogy módot adjon a munkaerő jó elosztására, az ésszerű szervezésre, de még nem annyira nagy, hogy vezetése nehézkessé váljék.

A kommunák létrehozása jelentősen megkönnyíti az államigazgatás és az irányítás bonyolult problémáinak megoldását. Egyfelől a kereskedelmi és pénzügyi szerveknek a kommunák hatáskörébe utalása a decentralizálás irányába mutat. Ez az intézkedés az egyszerűsítésen túl, fokozza az önállóságot, a kezdeményezést, serkenti a kereskedelmi életet, a piacra való árutermelést.

Ugyanakkor azonban ez a decentralizáció egyben sajátos módon központosítást is jelent. Régebben a kínai kormány csak az árrendszer útján tudta a szövetkezeteket olyan irányban befolyásolni, hogy ezt vagy azt termeljenek. Most a kommunák szövetsége mint állami szerv útján is – amely gyakorlatilag a járási, illetve a megyei tanács funkcióit végzi – be lehet vonni a mezőgazdaságot az állami tervbe. Így a mezőgazdaság központi tervezése lényegesen intenzívebbé válik.

A decentralizáció és az ésszerű centralizáció következtében az adminisztratív munkaerő és az adminisztratív kiadás nem növekedett, sőt bizonyos mértékben csökkent. Az így felszabadult adminisztratív munkaerőt a közvetlen termelésbe lehet irányítani.

Ez annál is inkább jelentős, mert a munkaerő-probléma mind súlyosabb gondot okoz a faluban.

Munkaerő-feleslegből – munkaerő-hiány

A „nagy ugrás" a kínai gazdasági és társadalmi élet minden területén nagy változásokat idézett elő. Az ugrásszerű fejlődést megelőző évben, 1957-ben még gondot okozott a munkaerő-felesleg. Régi örökség volt ez. A többi nagy népességű, elmaradott ázsiai agrárországhoz hasonlóan, Kína falvai is a munkaerő-felesleg, a lappangó és a nyílt mun-

kanélküliség hatalmas méreteiről voltak nevezetesek. Mit sem segített ezen az, hogy a kínaiak milliói vándoroltak a tengerentúlra. Csak a felszabadulás után, az agrárreform eredményeként javult a helyzet. A csökkenés azonban még nem jelentette a munkanélküliség felszámolását.

A döntő változás 1957 őszével, 1958 tavaszával vette kezdetét. A nagyméretű vízgazdálkodási építkezések, a csatornahálózat kiszélesítése, a talajjavítási munkálatok, majd pedig a mezőgazdasági szerszámok tökéletesítésére irányuló kampányok, a népi kohó mozgalom kibontakozása következtében mind több munkaerőre volt szükség.

Az öntözés maximális biztosítása, a falu üzemeiben készülő vas- és acélszerszámoknak az eddiginél nagyobb arányú alkalmazása, az új agrotechnikai módszerek meghonosítása nagymértékben fokozta magának a mezőgazdasági munkának is az intenzitását.

A mezőgazdasági termelésben a felszíni szántást, a talaj gondatlan megművelését és a „nagy területek kis hozamát" a belterjes gazdálkodás, a „kis területek nagy hozama" váltotta fel. Szinte a kertészek alaposságával fogtak hozzá az 1958-as első sikeres aratás után a rizstáblák, a gabonaföldek megműveléséhez is. Elképzelhető, micsoda munka szükséges csupán ahhoz, hogy négy-öt mu terület rizspalántáit kézi erővel egy munyi területre átültessék, és azután a „szputnyik-parcellákat" és a nem „szputnyik", de az eddiginél lényegesen sűrűbben vetett földeket a vetés után is megműveljék.

Ugyanakkor azonban – a munkaerő-szükséglet fokozódása ellenére – a mezőgazdasági munkában résztvevők száma nem növekedett, hanem csökkent. A népi kohók üzemeltetéséhez, a szén, a vasérc kitermeléséhez, a szállításokhoz ugyanis jelentős számú munkaerőt kellett a földekről ipari munkára irányítani.

A kínai falu hosszú évtizedes súlyos gondja, a munkaerő-felesleg – egy év alatt munkaerő-hiánnyá változott.

Hirtelen következett be ez a helyzet és a továbbhaladás érdekében gyorsan kellett megoldani.

Ez a körülmény a falu vezetőit – mindenütt az országban – rejtett munkaerő-tartalékok feltárására ösztönözte. Itt sem kellett – akárcsak

a kis szövetkezetek összevonása esetében – semmiféle felülről jövő „gombnyomás", párt- és kormányhatározat. Kanton mellett az „Új Népi Kommuna" tagjai csakúgy, mint Északkelet-Kínában a Senjang környéki Tacsin falu parasztjai, szembetalálták magukat ezzel a problémával, és maguk keresték a megoldást.

Erről beszélt Liu elvtárs, Tacsin falu kommunájának elnöke is.

A kommuna – az emberek életének szervezője

– 1958 nyarán már befejeztük a csatornák, víztárolók építését, de máris itt volt a nyakunkon az ipari üzemek építésének gondja.

– Hogyan biztosítsuk a szükséges munkaerőt? A szomszéd kommunákból nem lehet kölcsönkérni, hiszen ott is ugyanezekkel a gondokkal küzdenek, no meg nem idénymunkáról, hanem állandó feladatokról van szó. A problémát minden kommunának magának kellett megoldania. Nekünk is gyorsan kellett döntenünk a nyár végén. Nem volt idő hosszú eszmecserékre, mint a téli estéken. A vitát a közgyűlésen a nők döntötték el. Nem szóval, hanem tettel, azzal, hogy munkát kértek kint a földeken, a baromfifarmon, a halgazdaságban.

– De ennek a feltételét már előzőleg biztosítani kellett: mentesíteni az asszonyokat a legnehezebb házimunka alól.

– Íme, az egyik feltétel – mutat az elnök a kommuna szépen gondozott, most létesített óvodájának épületére.

De sok beszélgetésre itt már nemigen van lehetőség. A pufók arcú, copfos kislányok, hátul lyukas gyorstüzelő nadrágos kisfiúk között a fehérkötényes óvónők sem tudnak már rendet tartani. A csipogó gyereksereg körülfog, kezemet, kabátomat szorongatja. Egészen a kommuna étkezdéjéig kísérnek bennünket.

Késő délutánra jár az idő.

A nap ferdén süt be a nagy konyha üresen tátongó ablakkeretein. A készülő vacsora szagát már messziről érezni. Nemrégen készült el az asszonyok tehermentesítésének második feltétele, a kommuna étkezdéje

és konyhája. Még nem volt idő az üvegezésre. Gyorsan kellett a munkába menő asszonyok válláról levenni a főzés gondját, akárcsak a városokban, a nagyüzemekben.

Tacsinban a kommuna közös étkezdéje, akárcsak másutt, új dolog. Nagy változást jelent az, hogy most a munkacsapat a szegényes parasztház alulról fűtött padkája helyett az étkezdében együttesen, asztal mellett fogyaszthatja el ebédjét, vacsoráját.

A nyugati burzsoá sajtó, amely nem tudja letagadni a kínai ugrásszerű fejlődés világot bámulatba ejtő eredményeit, ezen a ponton kísérletezik támadással. Ismét előszedik a Szovjetunióval kapcsolatban már elkoptatott „közös vályú", „közös csajka" című lemezeket.

És ehhez a kórushoz csatlakoznak a jugoszláv lapok is. A dogmatikusoknál oly szenvedélyesen bírált módszert követve, a kínai újságokból vett, tendenciózusan összeválogatott idézetekkel, a „Borba" például a „szétdúlt otthonokról" beszél. Közben pedig – Kínával kapcsolatban mélyen hallgatnak a maguk esetében oly sokat emlegetett nemzeti sajátosságokról, a speciális viszonyokról. Természetesen az ilyen jellegű „tudósítások" szolgálhatnak bel- és külpolitikai célokat, a cikkíró kormánya irányvonalának, szükségleteinek megfelelően. De a kínai parasztok döntő többségének tudatát, a kommunáról, a közös étkezdéről, óvodáról alkotott véleményüket nem az ilyen rosszindulatú cikkek, hanem saját létük, gazdasági helyzetük alakulása határozza meg.

Tacsin falu lakosainak jelentős része, akiknek 1949 előtt sohasem volt egész évre elegendő kenyerük, sójuk, olajuk, mártásuk, ecetjük, főzelékjük, Su Csing elvtárs, akinek felesége és három gyermeke alig egy évtizeddel ezelőtt halt éhen, az igazi változást nemcsak a közös étkezdében látja. Mindenekelőtt abban, hogy szeptember 1-től bőségesen jóllakhat életben maradt gyermekeivel együtt, – „ehetnek anélkül, hogy fizetniük kellene érte". Tacsin és az ország valamennyi falvának parasztjai még emlékeznek arra az időre, amikor nemcsak az asszony, de a munkanélküli férfi is őrizte a rosszindulatú külföldi tudósítók által most szemforgató módon védelmezett „családi tűzhelyet", a hideg kemencét. És mindezt üres rizses csészék mellett.

Acheson volt amerikai külügyminisztertől Dullesig, 1949 után minden „Kína-szakértő" azzal vigasztalta magát, hogy a népi hatalom is képtelen lesz az élelmezés problémáját megoldani és „az üres rizstálon a kommunisták éppen úgy kudarcot fognak vallani, mint előttük valamennyi kínai reformer".

Ezt a cinikus kárörvendezést most a „szétdúlt otthonokról" szóló, sajnálkozást színlelő szemforgató szólamok váltják fel.

Akkor is – most is a kínai parasztság elégedetlenségére és ellenállására spekuláltak.

Akkor is – most is, a kommunák, a közös étkezdék esetében, hibás volt a számítás.

A parasztság meggyőződése, saját érdekeinek felismerése nélkül nincs az a földi hatalom, amely képes lett volna százmilliókat a kommunák közös étkezdéinek megszervezésére bírni. A kínai parasztok ezeket magukénak, saját kezdeményezésük gyümölcsének tekintik. Olyan eszközt látnak új vívmányukban, amely nemcsak az éhség rémét űzte tova egyszer s mindenkorra a kínai falvakból, hanem a leglényegesebb, a legszilárdabb szociális biztonságot juttatja nekik osztályrészül.

A kínai parasztok számára ez korszakalkotó esemény.

A vacsora már elkészült, amikor Tacsin falu kommunájának konyhájába léptem. A hatalmas fazékban gőzölgött a rizs, mellette malomkerék nagyságú lábasban az olajjal leöntött kínai káposzta. Bőségesen főztek a szakácsok, jóllakhat mindenki. Az étkezésnek a kommunák által nyújtott színvonala – a „nagy ugrás" következtében – mennyiségileg és minőségileg jelentősen felülmúlja az otthoni étkezés színvonalát.

Messze már az az idő Tacsinban is, amikor a paraszt a szó szoros értelmében szemenkint számolta ki – ha volt egyáltalán – a vízben kifőtt napi rizsadagot.

A konyha és az óvoda közötti épületből varrógépek zöreje hallatszik. A legügyesebb asszonyok géppel végzik a varrást, a foltozást, az egész kommuna számára. Távolabb épül már a mosoda és a fürdő is.

Mindezen kommunális szervek létesítését megköveteli a nők termelőmunkába állítása, maga a termelés.

De a termelés nem öncél, hanem eszköz ahhoz, hogy a kommuna minden tagjának állandóan növekvő gazdasági és kulturális szükségleteit kielégítsék. Tacsin falu kommunájának vezetői – a párt útmutatásainak megfelelően – a termelés mögött az embert látják. Tapasztalatból tudják, hogy minél nagyobb gondot fordítanak a tömegek életkörülményeire, annál nagyobb lelkesedéssel fognak dolgozni.

Nyugodtan mennek az asszonyok a földekre, a baromfi-farmra. A kommuna vezetősége a gyerekekhez legjobban értő lányokra, asszonyokra bízza az óvodát, a bölcsődét. Kötelezik őket az állandó továbbképzésre. Szakácsnőknek a „legjobb kanalú" asszonyokat választják.

Külön társadalmi bizottság ellenőrzi, hogy az ételek változatosak és ízletesek legyenek, hogy tartalmazzák a szükséges kalóriát. Gondoskodnak arról, hogy a betegeknek, a terhes és szoptatós anyáknak különleges ételeket is biztosítsanak. Így mind kevesebb a száma azoknak, akik – az általam meglátogatott régi középparaszthoz hasonlóan – a családnak járó élelmiszert otthon főzik meg.

Nem tudtam megállapítani, hogy vendéglátómnál ebben mi játszott közre: a még le nem küzdött régi megszokás, vagy pedig az újonnan épített családi ház új kemencéjéhez való ragaszkodás.

A kommuna statisztikája mindenesetre azt mutatja, hogy a tömegesen épülő új házakkal egyenes arányban növekszik a közös étkezde vendégeinek a száma is. A falu képe hamarosan teljesen megváltozik. A kisebb kórháznak is beillő ambulancia épülete és a már készülő 1500 személyes kultúrház között új utcasor szeli át a falut.

Komoly vita előzte meg az épülő község tervét.

Hová helyezzék a fürdőt, hol legyen az áruház, a mozi, a középületek, az „idősek tiszteletének otthona" – mindmegannyi kérdés, ami az egész falut érdekli. Az új kínai falu, Tacsinban is, másutt is, szakít a régi patriarchális hagyományokkal és oly módon építi a családi házakat, hogy az új társadalmi intézményekkel együtt megkönnyítsék az emberi egyéniség – beleértve a nők – teljes felszabadulását, biztosítsák a gyerekek és felnőttek demokratikus szellemű nevelését.

Hogy lehet az egyéniség felszabadításáról, demokratikus szellemről beszélni – hördültek fel a nyugati lapok – hiszen a kommunákban mindenkit miliciákba szerveznek, „militarizálják" az egész életet.

A Kinai Kommunista Párt nem is titkolja, hogy *a kommunák katonai vonalon szervezkednek, úgy dolgoznak, mintha harcot vívnának és kollektív módon élnének.*

E szavak első hallásra – kellő ismeretek híján – még a jóindulatú embereket is a „katonai drillre", „kaszárnya-szellemre" emlékeztethetik.

De szavak, fogalmak mást és mást jelentenek különböző emberek számára. Szabadságon, demokrácián, egyéni kezdeményezésen nem ugyanazt érti a kínai paraszt és a nyugati nyárspolgár.

A kínai paraszt a *demokráciát* akkor ismerte meg először, amidőn a Vörös Tanácsterületen tagja lett a Vörös Hadseregnek és harcba indulhatott a földbirtokosok és a külföldi gyarmatosítók ellen.

A kínai paraszt *egyéniségének kibontakozását* akkor érezte először, amidőn józan eszével, leleményességével, úgyszólván puszta kezével „Made in U.S." márkájú Westinghouse fegyvert zsákmányolt a csangkajsekista katonáktól, és a partizánhadsereg teljes jogú harcosa lett.

Biztonságérzetéhez évtizedek óta hozzátartozik a fegyver markolása. A hosszú harcok alatt megtanulta, hogy a fegyveres ellenséget – közte azokat is, akik most a milícia szervezése miatt a kínai paraszt „demokráciáját", „egyéni szabadságát" féltik – csak fegyverrel lehet megverni. A kínai forradalom egyik alapvető sajátossága a múltban az volt, hogy harminc éven át a fegyveres forradalom állt szemben a fegyveres ellenforradalommal. A kínai nép a szabadságot, a földet csakis *önmaga* felfegyverzésével szerezhette meg.

Ez a hosszú harc nemcsak az ellenséget – az illúziókat is megsemmisítette. Nincs sok ember a 680 milliós országban, aki elhinné, hogy az imperialisták és ügynökeik megváltoztak. Negatív példákkal maguk az imperialisták óvnak a káros illúzióktól.

A felszabadulás után a fiatalabb korosztályok sok százezer tagja is találkozott az amerikai gyarmatosítókkal, a Jalu tulsó oldalán.

Amikor Koreából jövet a gyors folyású, széles folyó új hídján haladt vonatunk, fiatal kinai útitársam a golyószaggatta hídalkatrészekre mutatott. Tolmács nélkül is értettem, mire gondolt, mit akart mondani.

Szeptember közepén Sanghaj és Kanton között a repülőgép nagy ívben kanyarodott el velünk a tengerpartról Nancsang irányában. A tengerpartot alig néhány száz kilométer választja el Tajvantól. Kantonban a Szun Jat-szen Egyetem diákjai, tanárai, a környék kommuna-tagjai pontosan tudták, hogy miért kell gyorsított ütemben elsajátítaniok a fegyverforgatást.

A „nagy ugrás" megvalósítása, a sűrű vetés, a népi kohók építése idejük nagy részét lekötötte. Kínában kevesebbet írtak és beszéltek Tajvanról, mint a budapesti lapok. De ténylegesen egy percre sem feledkeztek meg a fennálló veszélyről. A népi kommunák szervezése olyan időszakban történt, amikor az ország szerves részét képező Tajvan és a partmenti szigetek még ellenséges megszállás alatt vannak, amikor az amerikai imperializmus és a Csang Kaj-sek-klikk agressziójának a veszélye fennáll. Ezért az élet – különösen a fokozódó őszi imperialista provokációk idején – újabb feladat elé állította a népi kommunákat.

Elsősorban a déli tengerparti részek, Fucsien és más tartományok népi kommunái javasolták, sőt követelték, hogy a népi kormány fegyverezze fel őket.

Hadd legyen velük a földeken gúlába rakva a fegyverük is. Bármely ejtőernyős támadás vagy partraszállás esetén hadd indulhassanak harcba a hadsereggel együtt maguk is.

Így kezdődött el a kommunákon belül *a népi milícia szervezése*, amely néhány hét alatt országos jelleget öltött. A milíciába fiatalembereket, középkorú férfiakat, leszerelt katonákat és – esetenkint – nőket vesznek fel.

A szervezés alig néhány hétig tartott. Fucsien tartományban úgyszólván minden 16–50 év közötti állampolgár tagja lett a milíciának. Honan tartományban 20 millió ember részesül kiképzésben. A vidéki népi

Hosszú éveken át egymillió kuli építette az ötezer kilométer hosszúságú Nagy Falat

1958-ban egyetlen év alatt 373 Nagy Fal hosszának megfelelő földet mozgattak meg a kommunák parasztjai a csatorna- és víztároló-építés során

Soha nem volt még ilyen kaoliangtermés

Jól [illegible] a kommun [illegible]ben készült talicska a gazdag [illegible]

Búcsú a mej-csiau-i népi kommuna óvodásaitól

Új játékok az óvodában

A gúlába rakott fegyverek

Ünnepi ebéd a kommuna étkezdéjében

kommunák milíciáinak lelkesedése a fővárosra is átterjedt. Pekingben október elején már 155 hadosztály 2,2 millió embert tömörített soraiban. Ebből mindenki megértheti, hogy imperialista agresszió esetén, ha kell, az egész kínai nép beáll katonának.

A gyakorlat azt mutatta a kommunákban, hogy a legjobb, ha a termelési egységek, a brigádok, a munkacsapatok azonosak a milícia katonai egységeivel, a századdal, a zászlóaljjal. Igy a hetenkénti határás kiképzés, és ami a döntő, magának a munkának a szervezése is könnyebb.

A kínai elvtársak szóhasználatában a katonai vonalon történő szervezés lényegében azt jelenti, hogy a szervezést gyári mintára hajtják végre. Ez a fegyelem, a szervezettség igen magas fokát követeli meg, s a nagyüzemi mezőgazdaság dolgozóit az ipari hadsereghez hasonló szervezett, fegyelmezett egységgé változtatja. Természetesen nem a burzsoázia által létrehozott, elnyomáson és kizsákmányoláson alapuló katonai tábor, hanem a magasfokú öntudaton és az önkéntességen alapuló szocialista ipari hadsereg a példa.

Az ellenséges nyugati sajtó a kommuna-rendszert ezen a másik ponton próbálja támadni. A „családi otthon szétrombolásával" kapcsolatos előbb említett rágalmakat a „Neue Zürcher Zeitung" és más lapok a *„hadikommunizmus"* bevezetésének meséjével egészítik ki. Ugyanezt teszik az indiai burzsoá újságok és a jugoszláv lapok is.

„A termelőegységek zászlóaljakra, szakaszokra stb. oszlanak és fegyveresen mennek munkára" – írja helyesen a „Borba" tudósítója szeptember 26-án. Majd félreérthetetlen tendenciával hozzáteszi: „Munkaidejük jó részét pedig katonai gyakorlatokkal töltik." Ennél a szándékos, de nagyon is átlátszó torzításnál sem maga a hamisítás az érdekes. Ezt még a gyerek is azonnal észreveszi, és önkéntelenül megkérdezi: ha a kommunák tagjai munkaidejük javarészét katonai gyakorlattal töltik, akkor vajon kik építették egy év alatt a 373 Kínai Nagyfal hosszának megfelelő öntözőcsatorna-rendszert? Akkor talán bizony az amerikai búzaszállítások következtében jutott 1958-ban minden kínaira 500 kg szemestermény?

Az ezekhez hasonló átlátszó hamisításoknál sokkal elgondolkozta-

több, hogy mindezek csak kiegészítik a „koegzisztenciát felrúgó Kínai Népköztársaság agresszív szándékáról" terjesztett rágalmakat. Maga a sajtókampány pedig feltűnően megelőzte Tito elnöknek Indiába, Indonéziába, a Közel- és Közép-Keletre tervezett útját, – azokba az országokba, ahol a kínai nép ragyogó eredményeinek a legnagyobb a hatása.

Természetesen az egyes külföldi lapokban megjelenő torzító cikkek nem tagadhatják a népi kommunák forradalmi szerepét, mert a legfőbb tanú: a gyakorlat ékesen bizonyítja e rendszer életerejét...

A népi kommunákban az öntudaton alapuló fegyelem és a katonai szervezettség párosul a magasfokú demokráciával. Szigorúan különválasztják a milícia, a termelés és a pártpolitikai szervezetek vezető szerveit. A Központi Bizottság 1958 decemberi vuhani határozata nyomatékosan figyelmeztet: „A népi kommuna országunk állami erejének alapvető szervezete, és csak a kommunán belüli demokrácia alapján alakulhat ki az egész országban az a lendületes, élénk politikai helyzet, amelyben érvényesül mind a centralizmus, mind pedig a demokrácia, a fegyelem és a szabadság, az egységes akarat és az egyéni lelkinyugalom."

A rossz értelemben vett katonai módszerek, a mindent elsorvasztó vakfegyelem – demokrácia hiányában – megölné a kommunák parasztjainak alkotó kezdeményezését, határtalan lelkesedését.

E lelkesedés pedig sikereik egyik legfőbb forrása.

Lelkesedés és anyagi érdekeltség

A kínai parasztok lelkesedése, munkakedve, szorgalma őszinte csodálatot kelt minden külföldiben.

„Akárcsak a múltban az ellenséges állást – most is rohammal semmisítjük meg a régi örökség maradványait és az újonnan felbukkanó akadályokat" – hirdeti egy sárkányokkal és pegazusokkal díszített felirat.

És ezt hirdetik a csatornák, országutak, üzemek építésén dolgozó százezrek.

Miből táplálkozik ez a lelkesedés, mi hajtja rohamra az embereket,

hogyan lehet állandóan tovább fokozni a lendületet a permanens, a szakadatlan forradalmi haladás egymást gyorsan váltó szakaszaiban?

Sokan próbáltak választ adni ezekre a kérdésekre, olyanok is, akik régen ismerik Kínát, olyanok is, akik csak a felületes benyomások alapján ítélnek. Ismeretesek jóindulatú és kevésbé jóindulatú, tudományos és tudományellenes magyarázatok.

A jóindulatban nem szűkölködő, tudományos igénnyel fellépő polgári magyarázatok legtöbbször egyoldalúságuk miatt váltak legjobb esetben is féligazsággá.

Vannak elméletek, amelyek a kínai nép gazdasági helyzetéből, – mondjuk ki – az európai ember számára elképzelhetetlen szegénységéből, más lelkialkatából, kulturális színvonalából indulnak ki.

Ezeknek az elméleteknek a képviselői látják a szegénységet és az alacsony kulturális színvonalat. Mindez valóban béklyóként nehezedett a haladásra törekvő kínaiakra. De ugyanakkor ezek a tényezők egy bizonyos ponton túl – lendítő szerepet is játszanak.

Mao Ce-tung azzal, hogy megmutatja e tényezők *kettős hatását*, nagyban hozzásegít a bizonyos szempontból rejtélynek tűnő kérdés megközelítéséhez: „Egyéb sajátosságain kívül 600 milliós népünk egyik nyilvánvaló sajátossága az, hogy szegény és az, hogy tiszta papírlaphoz hasonlatos. Első pillantásra ez rossznak tűnik, holott valójában jó. A szegénység rákényszeríti az embert, hogy változásra törekedjék, cselekedjék s forradalmat vigyen véghez. A tiszta papírlapon nincs semmi, de a legújabb, legszebb szavakat lehet ráírni és a legújabb, legszebb képeket lehet rárajzolni." (Idézve: A Kínai Kommunista Párt VIII. kongresszusának második ülésszakán. Kossuth Könyvkiadó 1958. 53. old.)

A kínai falu, a kínai paraszt *szegénysége* bizonyos ponton, bizonyos haladáson túl még élesebben, még fájóbban jelentkezett, mint azt megelőzően. Amíg egész megyékben csak a faeke volt általános – nem érezték annyira a vas és az acél hiányát, mint a népi kohók acéljából készült szerszámok megjelenése után. Két út között választhattak a kommunák parasztjai. Az egyik: lassítani az ütemet, hogy ezzel csökkenjen

a feszültség. Ez azonban a szegénység, az elmaradottság felszámolásának az elhalasztását jelentené. A másik lehetőség: gyorsítani a tempót, fokozni az elmaradottság, a szegénység megszüntetésére irányuló erőfeszítéseket – vállalva az ezzel járó nehézségeket.

A párt vezetésével a kínai tömegek a szegénység okozta feszültség és a rendkívül gyors fejlődésből származó nehézségek közül az utóbbit választják. Minél hamarabb búcsút akarnak mondani a nyomornak. Ezért határoztak úgy, hogy a második ötéves terv első három évében nagyon keményen fognak dolgozni. „Három évi szívós harccal alapjában változtassuk meg az ország túlnyomó részének képét." „Néhány évi fáradozás – tízezer év boldogság" – és más hasonló jelszavakban nyert kifejezést a tömegek elhatározása.

A „tiszta papírlap", a kínai tömegek kulturális elmaradottsága, az analfabétizmus fékezőleg hat. Ugyanakkor azonban a „tiszta papírlap" azt is jelenti, hogy a kínai népet a kapitalista fejlődés termékeként jelentkező burzsoá individualizmus, cinizmus, a különböző káros ideológiák alig szennyezték be. A kínai munkásmozgalom nem ismerte meg a szociáldemokráciának a „gyarmatok önkéntes imperialista felszabadításáról" szóló lefegyverző, bénító eszméit. A kínai falvak parasztjai között – az elég mélyen gyökerező babonák ellenére – a vallás lényegesen kisebb erkölcsi-ideológiai rombolást okozott, mint sok európai országban. A „tiszta papírlapra" nem vésődött mélyen a szegénységbe való jámbor belenyugvás dogmája.

Ezért tudta a párt a fegyveres harcra buzdító legszebb szavakat ráírni, ezért lehetett a nyomor felszámolásának módját magyarázó képeket rárajzolni.

Így válhatott a szegénység – a szegénység felszámolására irányuló szenvedélyes vágy forrásává.

A kínai tömegek lelkesedésének okaira vonatkozó fenti magyarázat sem volna természetesen mentes az egyoldalúságtól és az idealista szemlélettől, ha a nagyon fontos erkölcsi, eszmei tényezők mellett figyelmen kívül hagyná az *anyagi mozgatórugókat.*

A Kínai Kommunista Párt e két tényező szoros összefüggésének és

kölcsönhatásának jelentőségét a múltban is, a jelenben is messzemenően respektálja.

Különösen nagy fontosságú elméleti és egyben közvetlen gyakorlati kérdéssé vált e tényezők szerepének helyes meghatározása *a népi kommunák jövedelemelosztásánál.*

Hazajövetelem után gyakran hallottam ugyanazt a kérdést, amelyet Kínában magam is többször feltettem a kínai elvtársaknak: a kommunák túlnyomó többségében meghonosított természetbeni, ingyenes élelmiszerellátás nem befolyásolja-e károsan éppen a nélkülözhetetlen anyagi mozgatórugókat, nem jelent-e túlzott előreszaladást?

A kommuna-mozgalom kibontakozásának kezdetén, különösen szeptemberben is folyt erről vita a kínai közgazdászok, egyetemi tanárok között.

A kínai elvtársak érvei és a gyakorlati tapasztalatok arra mutatnak, hogy a népi kommunákban alkalmazott elosztási elv érvényesülése a kínai fejlődésnek éppen olyan sajátos terméke, mint maga a népi kommunamozgalom.

Mindenekelőtt arról van szó, hogy a kínai parasztság egy része számára ez az elosztás nem jelent új dolgot. A Vörös Tanácsterületeken – mint arra már utaltunk (lásd a 2. fejezetben) – a hadikommunizmus kényszerkörülményei idején a katonák és a parasztok, a közkatonák és a tisztek már megvalósították a szűkös rizs- és kölesadagok természetbeni, ingyenes elosztását.

Most, 1958 őszén, a mezőgazdaság „nagy ugrásának" a hadikommunizmus kényszerhelyzetétől egészen eltérő körülményei között, éppen a soha nem remélt termésbőség alapján valósítják meg a termelt javak egy részének ilyen módon történő elosztását. Ez a *jelenlegi helyzetben* nem hat fékezőleg, nem csökkenti az érdekeltséget. Ellenkezőleg. Azzal, hogy a legszilárdabb szociális biztonságot nyújtja a parasztoknak – erre már többször utaltunk, de nem lehet elégszer hangsúlyozni –, fokozza felelősségérzetüket, szorgalmukat, a közösség iránti hűségüket.

Ezzel magyarázható, hogy amíg szeptemberben folyt az elméleti vita az elosztásnak ezt a módját illetően – a kommunák túlnyomó többségé-

ben, a tagok követelésére szerte az országban gyakorlati valóság lett az ingyenes élelmiszerellátás rendszere.

A kommunákban alkalmazott elosztás a végzett munka arányában kifizetésre kerülő munkabéreket kombinálja a mindenki számára egyenlő, ingyenes ellátással. Ilyen értelemben magában hordja a szükségletek szerinti elosztás kommunista elvének *a csíráját.* Ez távolról sem minősíthető a harmincas években megvalósított „hadikommunizmus" szükségmegoldásához való visszatérésnek – de még korántsem jelenti a szocializmus felső foka, a kommunizmus „mindenkinek szükségletei szerint" elosztási elvének érvényesülését. A kommunák túlnyomó többségében ugyanis csak az alapvető élelmiszereket kapják a tagok szükségleteiknek megfelelően. Az egyéb ingyenes juttatások a kivételt jelentik. Továbbá az élelmezésen kívül ingyenes elosztásra kerülő más javak (ruha stb.) mennyisége még a viszonylag kisszámú, jómódú kommunákban is kisebb-nagyobb mértékben korlátozott. Így például a már említett Kanton környéki „Új Népi Kommuná"-ban is – amely az általam meglátogatott kommunák közül a leggazdagabb – az elosztás az ingyenes élelmezés és ruha mellett a végzett munka mennyiségének és minőségének, tehát a szocialista elvnek megfelelően történik. Ez teljesen érthető, hiszen az elosztás kommunista rendszere csak akkor valósítható meg, ha a társadalmi termékek nagy bőségben állnak rendelkezésre. Ez azonban természetszerűleg még a Kanton melletti „Új Népi Kommuná"-ról sem mondható el.

Amennyire indokolt és reális – Kína sajátos történelmi, gazdasági helyzete következtében – az ingyenes élelmiszerellátás rendszerének bevezetése, éppolyan időelőtti, elhamarkodott lépés volna e rendszer túlzott kiszélesítése, az anyagi érdekeltség elvének tagadása, vagy érvényesülésének nagyméretű korlátozása.

Márpedig a tömegek munkakedvét, lelkesedését ezután sem csökkenteni, hanem fokozni kell. A „nagy ugrás" ellenére – s ezt a kínai pártvezetés világosan látja – a termelőerők fejlettségi foka még mindig nagyon alacsony.

Ilyen körülmények között a „mindenkinek munkája szerint" elv ta-

gadása Kínában is az *emberek munkalelkesedésének lankadására vezetne* és lassítaná a termelés fejlődését, a társadalmi termékek gyarapodását, tehát a szocialista rendszer felépítését, a kommunizmus anyagi feltételeinek a tényleges megteremtését.

Természetesnek lehet tekinteni, hogy a kommunák példátlanul gyors szervezésének időszakában az „egekig érő lelkesedés", a rendkívül gazdag aratás, a teli magtárak túlzott illúziók forrásává is lettek. Nem lehet csodálkozni, hogy akadtak egyszerű, jószándékú emberek, akik naivitásuk következtében reális elképzelés helyett ábrándokat szőttek a kommunizmusról. Úgy vélték, hogy a fejlett ipar, a termékbőség megteremtése, a kommunizmus tényleges elérése egyszerű, könnyű dolog. Azt hitték, hogy – a szövetkezeteknek kommunákká való átszervezéséhez hasonlóan – a kollektív tulajdont is egyik napról a másikra össznépi tulajdonná lehet átváltoztatni, és azonnal be lehet vezetni a szükségletek szerinti elosztás kommunista elvét.

Pedig itt három különböző dologról – „három áttérésről" van szó.

Más dolog a szövetkezetek népi kommunákba való összevonása és megint más dolog a kollektív tulajdonról az össznépi tulajdonra való áttérés. Ma már Kína mezőgazdasági vidékein győzött a kommuna rendszer, de még hosszú éveknek el kell telniök, amíg a kollektív tulajdonból minden faluban össznépi tulajdon lesz.

Még kevésbé lehet azonosítani a szövetkezetek összevonását a szocializmusból a kommunizmusba való átmenettel. Ez a harmadik „áttérés" még a tulajdonviszonyokban bekövetkezett változásnál is több időt vesz majd igénybe.

Így a kommunák jellege az össznépi tulajdon jövőbeli megvalósulása után is hosszú ideig még – az állami iparhoz hasonlóan – szocialista marad, és a „mindenki képességei szerint, mindenkinek munkája szerint" elv fog uralkodni.

De természetesen a „három áttérés" között nemcsak különbség, hanem összefüggés is van. A szövetkezetekről a kommunákra való áttérés kedvező feltételeket teremt először a kollektív tulajdonról az össznépi tu-

lajdonra, majd a szocializmusból a kommunizmusba való átmenet számára.

A kommuna-mozgalom forradalmi jelentősége többek között éppen ebben rejlik.

De az irreális, gyors fejlődéssel, az időelőtti áttéréssel kapcsolatos ábrándok, a jövedelemelosztásnál, a tulajdonviszonyok formálásánál megnyilvánuló „baloldali" túlzások az adott szakaszban éppen olyan veszélyesek, mint az egy évvel azelőtti, az ugrásszerű fejlődés lehetőségét tagadó jobboldali nézetek. Végső soron mindkettő a tömegek lelkesedésének lelohasztásával jár együtt.

A Kínai Kommunista Párt időben felfigyelt erre a veszélyre is. A pártvezetés – Mao Ce-tung elvtárstól le egészen a járási, a falusi párttitkárig – a helyszínen figyelte a keletkező, a növekvő újat, a spontán, alulról induló kommuna-mozgalmat. Az országosan összegyűjtött tapasztalatokat a párt gondosan analizálta, hogy azután a Központi Bizottság Vuhanban megtartott ülésszakán hozott határozatban, a párt állásfoglalásaként kerüljön vissza ismét a faluba.

A Kínai Kommunista Párt most is, a népi kommunák szervezésének forradalmi időszakában, követi a helyes pártvezetés, az elmélet és a gyakorlat eleven összekapcsolásának rég bevált, Mao Ce-tung által megfogalmazott elvét: „Összegezzük a tömegek véleményét (sokféle és rendszertelen véleményeit), és aztán adjuk megint vissza a tömegeknek (tanulmányozás alapján általánosítva és rendszerezve), propagáljuk és magyarázzuk őket, tegyük őket maguknak a tömegeknek a véleményévé, hogy a tömegek síkra szálljanak értük és megvalósítsák őket; egyszersmind a tömegek tettein kell ellenőriznünk e véleményeknek a helyességét. Ezután ismét összegeznünk kell a tömegek véleményeit és újra vissza kell adnunk a tömegeknek, hogy síkra szálljanak értük. Ezzel az örök körforgással e vélemények minden alkalommal egyre helyesebbek, egyre gyakorlatiabbak, egyre tartalmasabbak lesznek." (Kína Kommunista Pártjának VIII. kongresszusa. 1956. szeptember 15–27. Kossuth Könyvkiadó 1956. 108. old.)

A párt- és államvezetés bonyolult feladatát az egyenletes fejlődés

periódusában sem lehet másként helyesen megoldani, akkor sem lehet másként elkerülni a nagy hibákat és gyorsan kijavítani a kis hibákat.

Sokszorosan így van ez most, a kommunák szervezésének viharos időszakában, amikor két hónap alatt százmilliós paraszti tömegek változtattak életmódjukon, amikor a rohanó élet, a sajátos kínai viszonyok számos elméleti és gyakorlati problémát vetnek fel.

A Központi Bizottság vuhani határozata éppen ezért a félreértések elkerülése végett határozottan leszögezi: „A népi kommunák tagjainak jövedelmében a munkateljesítmény szerint fizetett rész még hosszú ideig fontos szerepet játszik, sőt egy bizonyos időszakban az első helyen áll. Ha a kommunák serkenteni akarják a kommuna tagjainak munkalelkesedését és meg akarják könnyíteni tagjaik mindennapi szükségleteinek kielégítését, törekedniök kell arra, hogy fokozatosan emeljék a munkabéreket, és az eljövendő években gyorsabb ütemben emeljék azokat, mint az ingyenes természetbeni juttatások értékét."

A népi kommunák így segíthetik elő a termelőerők nagyarányú fejlesztését, az anyagi javak bőségének – vagyis a szocializmusból a kommunizmusba való átmenet anyagi, technikai feltételének – a megteremtését.

A Kínai Kommunista Párt tehát a munkaszerinti elosztás elvét messzemenően érvényesíti a szocialista építés jelenlegi időszakában – éppen annak meggyorsítása érdekében.

Ugyanakkor azonban – tapasztalatom szerint – gondosan ügyel arra, hogy az anyagi ösztönzés eme pozitív, fejlődést előmozdító szerepe egy bizonyos ponton túl ne válhasson negatív hatásúvá, a túlhangsúlyozott anyagi érdekeltség ne fejlessze ki a közösségi érdekeket háttérbe szorító anyagiasságot, a kollektíva iránti felelősséget elnyomó individualizmust. A kínai elvtársak – mint ezt gyakran hangsúlyozzák – nem akarják, hogy az anyagi érdekeltség elvének esetleges túlhangsúlyozásával és egyoldalú érvényesítésével a kínai tömegekben éppen a szocializmus építésének időszakában olyan káros tulajdonságok fejlődjenek ki, amelyeket – az európai népi demokráciáktól eltérő fejlődés folytán – eddig sikerült megakadályozniok.

Ezért a párt és a kormány az anyagi javak fokozott termelését és az emberek kommunista szellemű nevelését egységes, egymástól elválaszthatatlan feladatnak tekinti.

„A szocializmust építjük – mondják a kínai elvtársak –, és a kommunizmus számára neveljük az embereket."

Az ipar, a mezőgazdaság 1958-as ugrásszerű fejlődését nyomon követte a kulturális élet „nagy ugrása" is.

Birkózás a hieroglifákkal

1930 szeptemberében hangos ünnepség keretében új elemi iskolát nyitottak meg Sanghaj egyik kínai kerületében. A helyi angol nyelvű lap képes riportjának felvétele – amelyet egy sanghaji kiállításon láttam – ezt a pillanatot örökítette meg. A képen az ünneplőbe öltözött angol konzul – diplomaták és misszionáriusok kíséretében – Őfensége ajándékának átadásával éppen a Brit Birodalom „civilizációs küldetését" teljesíti: újabb világító mécsest gyújt az évezredes kínai feudalizmus szellemi sötétségében . . .

És a „civilizációs küldetés" befejezésekor, 1949-ben az emberiség ősi kultúrközpontjában, Kínában – a nép 80%-a, a falvak lakosságának pedig 90%-a analfabéta volt! Ma már nehéz lenne kiszámítani, hogy az „Őfensége kegyeiből" épült sanghaji iskola megnyitása után hány ezrelékkel csökkent az írni-olvasni nem tudók aránya.

De azt pontosan meg lehet mondani, hogy a felszabadulás után évről évre hány millióval növekedett Kínában az elemi és középiskolások, az egyetemi hallgatók száma, hány millió paraszt és munkás tanult meg írni és olvasni. Ennek alapján már az elmúlt években azt is látni lehetett, hogy nyolc-tíz éven belül teljesen felszámolható az analfabétizmus. Ez az ütem 1957-ben megfelelt az ország általános fejlődésének. Igen ám, de időközben bekövetkezett a mezőgazdaságban és az iparban a „ta jaocsin", a „nagy ugrás". Így, ami a közoktatásban 1957-ben kielégítő volt, 1958-ban elégtelenné vált, ez évben pedig az eredeti tervek esetén minden bizonnyal komoly akadályt jelentene.

– A kérdés tehát úgy szólt – magyarázta beszélgetésünk során Aj

elvtárs, a népi kormány művelődésügyi minisztériumának főosztályvezetője –, beletörődünk-e abba, hogy a tömegek nem kielégítő kulturális felkészültsége megakadályozza a mezőgazdaság és az ipar jövő évi újabb „nagy ugrását", vagy pedig a kulturális élet minden területén, így a közoktatásban is megvalósítsuk a nagy előreugrást. Ennek eredményeképpen

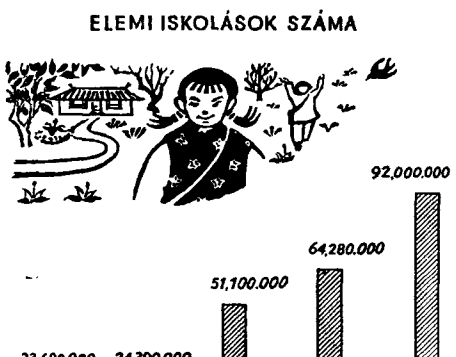

pedig az analfabétizmust nem nyolc-tíz esztendő, hanem három-öt év múlva teljesen felszámoljuk.

A párt és a kormány természetesen az utóbbi megoldást választotta. 1958 szeptemberében és októberében, amikor Kína városait és falvait jártam, az előző évi 64 millióval szemben 92 millió gyerek ült be reggelente az elemi iskola padjaiba. Ez azt jelenti, hogy az idei tanévben az iskolaköteles gyerekek mintegy 94%-a fiatal fejjel kezd el küszködni az egyszerűsítés ellenére is rejtelmes kínai írásjelekkel, a hieroglifákkal.

Esténkint pedig az iskolákban a frissen törölt táblák nem száradnak meg, a padok nem hűlnek ki. A gyerekek helyét idős asszonyok, meglett

férfiak foglalják el. 1958 őszén és telén ismét mintegy 90 millió felnőtt látott neki, hogy pótolja, amit a feudális rendszer és a gyarmatosítók „civilizációs küldetése" idején elmulasztott.

Birkózás ez a hieroglifákkal. Van, amelyik sok karú polipra, a másik mesebeli szörnyetegre emlékeztet. Egyet sem könnyű két vállra fektetni. Hát még azt a légiót, amelynek leküzdése nélkül az analfabétizmus feletti győzelem nem lehet teljes.

1500–2000 írásjel elsajátítása után mondhatja csak büszkén a parasztember, hogy tud írni-olvasni. Ez még messze van a műveltség alapját képező 8000 hieroglifától. De ahhoz már elegendő, hogy elolvassa az újságot, az egyszerű szavakkal fogalmazott, képekkel gazdagon illusztrált ismeretterjesztő füzetecskéket. A szellem napvilágának első sugarai ezek a hosszú időn át sötétségben tartott kínai falvakban.

Jobb volna – és a gyerekek is, az idősebb egyszerű emberek is szívesebben vennék –, ha a sokkal könnyebb 32 betűs latin ábécével lehetne kezdeni. Ez azonban *ma még* széjjelvágná azt az összekötő szálat, amelylyel a hagyományos írásjelek egybekapcsolják a hatalmas ország sok százmilliós lakosságát.

Amikor a „Hajnali Fény" nevű kommuna elemi iskolájának egyik osztályába bekukkantottam, a gyerekek a tanító vezetésével kórusban olvasták a táblán levő írásjeleket. A „zsen" szó hieroglifája alatt itt is, a Jangce mentén és mindenütt az országban az „ember" fogalmát értik. De másként olvassák, másként ejtik ki Kantonban és Pekingben. Ezért Dél-Kínában gyakran volt szükségünk hármas tolmácsolásra. A kantoni nyelvet előbb pekingire kellett áttenni, hogy azután oroszra, illetve magyarra lehessen fordítani. Amikor pedig minden beszéd kevésnek bizonyult – a levegőbe, vagy a papírra rajzolt hieroglifa segített minden fordítási nehézségen.

Ahhoz tehát, hogy a latinbetűs írásra át lehessen térni – előbb általánosan ismertté kell tenni az egész országban a lakosság nagyobbik fele által beszélt köznyelvet, amelynek alapja az északkínai (pekingi) nyelvjárás. Mindaddig, amíg ez a feltétel nincs biztosítva – a hagyományos írás tanításának újjal való felváltása könnyebbség helyett súlyos zava-

rokat idézne elő. Ezért az elemi iskolákban *fokozatosan* vezetik be a kettős írás, és ahol szükséges, a pekingi nyelvjárás oktatását.

Amíg az új írásra való áttérés valamennyi feltétele meglesz – hosszabb idő fog eltelni. Az analfabétizmus felszámolásával azonban nem lehet addig várni. Bármennyire nehéz is ez, és bármilyen sok fáradságot vesz igénybe – az idősebb korosztályoknak is el kell sajátítaniok a régi, hagyományos írásjeleket. Nincs is rá sok idő. Az ipar, a mezőgazdaság „nagy ugrása" sürget. Tanulás, képzés nélkül nem lehetséges új módon dolgozni. De olvasás nélkül hogy lehet rendszeresen, magasabb fokon termelni?

A Kanton környéki „Új Népi Kommuná"-ban megalakulásakor, 1958. augusztus 26-án még 5321 felnőtt analfabéta volt. Esti tanfolyamok kellettek. Az előző évi 7480 helyett 10 312 kisdiák látott hozzá az elemi ismeretek elsajátításához. Új iskolákra van szükség.

Hogyan lehet ilyen gyorsan növekvő szükségleteket – tantermet, tanerőt – biztosítani? Állami erőből, központilag a kínai kormány csak részben képes erre.

A népi kommunák forradalmi szerepe az előző fejezetben elmondottak mellett éppen abban rejlik, hogy áttörik a központi szervek korlátozott lehetőségeinek kereteit ezen a téren is, és a rendelkezésükre álló helyi eszközökkel sokszorosan kiegészítik azokat. Gondoskodnak a szükséges felszerelésről, saját erejükből, társadalmi munkával építenek iskolákat, és az „aki többet tud, tanítja a kevesebb ismerettel rendelkezőket" elv alkalmazásával biztosítják a tanerő szükségletet.

Az iskolát végzett felnőttekkel együtt a felsőbb osztályos diákok tanítják apjukat, anyjukat. Az egyetemisták esti írás-olvasás tanfolyamot vezetnek. Vannak osztályok, ahol valamennyi jó tanuló és jó magaviseletű diák – és ez kitüntetésnek is számít – részt vesz a tanításban. Az iskolai falitábla esténkint, munka után a lombos fa törzsére kerül. Az idős parasztnénik és bácsik kis sámlikon körbe ülnek és hallgatják az előadót, Ju-csaj pajtást...

A kapa-, a szerszámnyélre reggel rákerül az este még el nem sajátított nehezebb írásjel. „A fába vésés segíti a fejbevésést" – mondják a pa-

rasztok és a munkások. És a katonák? A hosszú menetgyakorlatokon az elöl haladó bajtárs hátizsákja elbírja a papírra mázolt napi írásjel-adagot – és „a láb is jobban menetel, ha a fej sem pihen ezalatt".

Kínában semmi szégyellni valót nem találnak ebben. Inkább akkor restelkednek, ha az írástudást ellenőrző úttörő pajtások kérésére valaki-

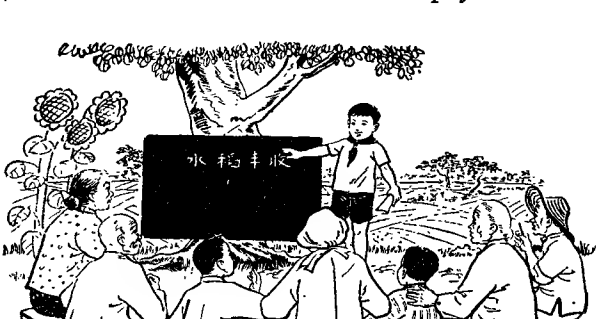

Ju-csaj pajtás a „rizstermés" írásjeleit magyarázza a paraszt bácsiknak és néniknek
(Mi Ken-huan rajza)

nek nem sikerül leírni ennek vagy annak a fogalomnak az írásjelét, és az illedelmes úttörőnek kell azt megmutatnia . . .

De micsoda öröm, amikor az első „tacepaó"-n, a nagybetűs faliújságon az araszny nagyságú jelek már a kínai paraszt véleményét, gondolatát közlik a közösséggel, amikor az újság megvitatásán már nemcsak mint hallgató, hanem mint felolvasó is részt vehet!

Az elmúlt évek erőfeszítéseinek eredményeként Kína 2000 megyéje közül 444-ben lényegében már felszámolták az analfabétizmust. Hasonló a helyzet a városok jelentős részében is.

A kínai utcákon már nem látni az ázsiai és afrikai országok nagyvárosainak jellegzetes figuráit, a külön foglalkozási ágnak számító „írni-olvasni tudó" szakállas öregeket.

Kairóban az El-Tahrir téren, a minisztertanács félkör alakú ultramodern épülete előtt még egy évvel ezelőtt ott láttam őket kis asztalkájuk mögött csoportosan ülni. Várták a faluról feljött írástudatlan fellahot, hogy kérvényét megfogalmazzák és azután néhány piaszterért kézzel vagy géppel papírra vessék beadványát.

A Nílus partján, az emberiség egyik ősrégi kultúrközpontjában – a gizehi piramisok tövében –, ahol már évezredekkel ezelőtt kőbe vésték a gondolatot, ma még ott éktelenkedik a gyarmati uralom e súlyos öröksége.

A Kínai Nagy Faltól délre, Pekingben és Sanghajban, Kantonban és Vuhanban a minden haladást gátló feudális rendszer és a gyarmati uralom súlyos örökségének nyomait bámulatra méltó erőfeszítéssel tünteti el az új kultúra csúcsai felé törő nép apraja-nagyja . . .

A kínaiak ismert sötétkék és szürke zubbonyának felső zsebén majd minden esetben jól látható külön levarrt rész van.

A zsebekből kikandikáló rengeteg töltőtollat és golyóstollat a kínai töltőtollgyártás mennyiségi mutatójának, de sokkal inkább a kínai kultúrforradalom jelképének, szimbólumának lehet tekinteni . . .

Üzemi iskolák

A senjangi szerszámgépgyár segédmunkása, Ja Fu-csin elvtárs kusza kezevonását a „tacepaó"-n még nehezen betűzi tolmácsom: „Ez az én első »nagy ugrásom«. (A papírra vetett írás. – *A szerző.*) De jön a következő. Eddig sepregettem a vasforgácsot. Ezentúl forgácsolni is akarok" – mondja a nyúlfarknyi írás.

Hogy mit jelent ez? Nem is olyan régen a senjangi szerszámgépgyár munkásainak nagy része még analfabéta volt.

Talán csak néhány százalékos eltéréssel, de ugyanerről meséltek az ansani kohóknál és a fusuni nyíltfejtésű szénmedencében.

Régen nem is igen volt szükség írni-olvasni tudó kínai munkásokra.

A senjangi esztergapadok mellett dolgozó szakmunkások legnagyobb

része, a műszakiak mind japánok voltak. A szénlapátolásnál Fusunban nem hiányzott a kínai betűvetés. Az ansani hengerde görgői közül tovasikló izzó rúdvasakat és lemezeket különösebb számtan-tudomány nélkül is elkapta a kínai segédmunkás fogója.

A kínaiak csak a nehéz, piszkos, szaktudást nem igénylő munkákat végezték. A Hunho-patak zavaros vize mellett szomorúan szólt a fusuni bányászok dala: „A lakás csak négy fal – nyáron meleggel, télen hideggel – mindig könnyel van tele." Kinek volt gondja, kedve és főleg lehetősége ilyen körülmények között a tanulásra?

Azóta a dal is változott, s a bányászok ma már a Hunho tisztuló vizéről énekelnek. Ma már az északkelet-kínai gyárakban a szakmunkások is, a műszakiak is kínaiak. Az analfabétizmus a múlté.

De elégséges-e ez a „nagy ugrás" időszakában?

Ja Fu-csin elvtárs „tacepaó"-ja – akárcsak sok-sok ezer társáé is – arról tanúskodik, hogy a munkások ezt csupán első lépcsőfoknak tekintik.

A kínai esztergályosnak, az olvasztárnak, a bányásznak ma már nem elég az írás-olvasás. A csavarmenet-vágáshoz, robbantáshoz és olvasztáshoz komoly számításokra, rajzokra, anyagismeretre is szüksége van.

Az üzemek vezetőire vár a feladat – Senjangben csakúgy mint másutt –, hogy az analfabétizmus felszámolása után biztosítsák a művelt szakmunkás-gárda megteremtéséhez szükséges következő lépcsőfokot is.

Országos jelszó ma Kínában: a központi, az állami szervek létesítményei mellett minden üzemnek, minden kommunának legyenek saját, a szükségleteknek megfelelő iskolái. Vagyis – mondják a kínaiak – *„az egy lábon ugrálás helyett a közoktatásban is két lábon kell járni".*

A senjangi szerszámgépgyár saját erőforrásaiból, saját kádereivel teremtett meg minden iskolatipust – az elemi iskolától a középiskolán át a technikumig.

Ansannak 1945 előtt mindössze egy közép- és öt elemi iskolája volt. Jelenleg 143 elemi, 42 közép-, 4 főiskolán, 8 esti egyetemen és 30 esti középiskolai tagozaton folyik a tanítás.

Fusunban hasonló arányokban növekedett az oktatási intézmények száma. Amikor októberben ott jártam, már négy hónapja nem volt egyet-

len analfabéta sem az egymilliós bányavárosban. Szeptemberben pedig 160 üzemegység indította be saját középiskoláját.

A kérdés ismét teljesen jogos: hogyan tudják biztosítani a szükséges tanerőt?

Kultúrotthonokat – amelyeknek termei alkalmasak az oktatásra – viszonylag könnyen lehet építeni. De a szakképzett közép-, sőt főiskolai pedagógusok biztosítása már sokkal több időt vesz igénybe. Egészen más dolog ez, mint az egyszerű írás-olvasás tanfolyam megszervezése.

Voltak pedagógusok, akik azt tartották, hogy csak az állam által létesített iskolákban, kizárólag szakképzett tanerők által folytatott oktató munka vezethet célhoz.

Ám a valóságban e javaslat alapján belátható időn belül nagyon nehéz volna bevezetni a középiskolai oktatást, és úgyszólván teljesen reménytelen lenne megvalósítani a széleskörű főiskolai oktatást.

Ezért a párt határozottan elutasította ezt az álláspontot, és figyelembe véve Kína sajátos viszonyait: az ország lakosságának nagy számát, alacsony kulturális színvonalát, az ipar és a mezőgazdaság gyors fejlődését, valamint a szocialista rendszer biztosította lehetőségeket – az oktatásban is a tömegekre való támaszkodás politikáját érvényesíti.

A múlt súlyos öröksége és a jelen, valamint a jövő szükségletei diktálják magasabb fokon is az „aki tud – az tanít" elv érvényesítését. Az iparnak és a mezőgazdaságnak a „nagy ugrás" időszakában olyan mértékben növekszik a szakember-szükséglete, hogy a kínai kormány a szokásos képzés elégtelensége miatt kényszerül erre a lépésre.

És munkaidő után a munkások – a tanulók – beülnek a padokba; a mérnökök, technikusok – a tanárok – pedig odaállnak magyarázni a táblához.

Bámulatos akaraterővel, vasszorgalommal, leírhatatlan tudásszomjukkal küzdik le a tanulók és a tanárok a nehézségeket, ellensúlyozzák a szakszerűség hiányát.

Senjangban, Ansanban, Fusunban az üzemek vezetői jogos büszkeséggel beszéltek a „nagy ugrás" termelési eredményeiről. De sehol sem

feledkeztek meg az általános műveltség emelése érdekében tett erőfeszítésekről. Magától értetődőnek és természetesnek vették a kettő szoros összefüggését. A kínai munkás a tanulásban elért eredményét éppen olyan becsületbeli ügynek tekinti, mint a termelésben elért sikereket.

Az emberek nevelése, formálása nélkül lehetetlenség volna előrehaladni. Hát még „nagy ugrást" megvalósítani . . .

A kákán is csomót kereső burzsoá újságírók – akárcsak a népi kohók acéljával kapcsolatban – ez esetben is a minőség, helyesebben a színvonal csomóját próbálják bogozgatni. De a kínai elvtársak a „két lábon

járást", akárcsak az iparban, a közoktatásban is úgy értelmezik, hogy a maximálisan kiszélesített, sokrétű iskolahálózat alapján kell a színvonalat is fokozatosan emelni.

Iskolai üzemek

De miféle színvonal-emelés ez – hangzott az aggályoskodók következő ellenérve –, hiszen nemcsak az üzemi iskolákban, hanem a rendes egyetemeken, sőt a középiskolákban is az elméleti tárgyak *rovására* növekszik a fizikai munkával töltött órák száma. A kínai elvtársak, helyesebben a kínai gyakorlat erre azt válaszolja, hogy a fizikai munka nem az elméleti oktatás rovására, hanem éppen annak *érdekében* történik.

És a „minden gyárnak legyen iskolája" jelszót kiegészítette a „minden iskolának legyen termelőüzeme" követelés.

Láttam a Vuhani Egyetemen – ahogy az egyik diák büszkén nevezte – a „nemzetközi színvonalon álló vegyiüzemet". Beolajoztam a nadrágomat a pekingi Népi Egyetem újságíró-fakultása hallgatóinak nyomdájában. Zsebkendőmön keresztül is csavarta az orromat a világhírű kantoni Szun Jat-szen Egyetem biológusai műtrágyaüzemének fojtó levegője. Izzadtam a senjangi egyetemisták kedves ajándékának, a saját öntésű acélpegazusnak a cipelése közben.

Tévedés ne essék, nem szokványos egyetemi laboratóriumokról vagy úttörőházak barkácsoló műhelyeiről van szó. Kezdetleges felszereléseik ellenére is meghatározott terv szerint, nem lebecsülendő mennyiséget termelő üzemek ezek.

A „8–3–1" elv, azaz 8 hónap tanulás, 3 hónap munka, 1 hónap pihenés megvalósításával biztosítják a folyamatos, szervezett munkát, *s ami a döntő, az általános tanulmányi színvonal emelését.*

Öreg professzorok, akik először maguk is féltek, ma már lelkesednek. Hat rájuk a fiatalok szenvedélye, akik egy-egy esztergapad vagy gyógyszer előállítása előtt fáradságot nem ismerve tanulmányozzák a fel-

lelhető összes külföldi szakirodalmat, hogy ezt követően az éjszakába nyúló vitákon megszülessenek a legjobb tervek.

Természetesen nem minden régi professzornál ez a helyzet. Mint az egyetemeken elmondották – még akadnak olyanok, akik változatlanul ellenzik a fizikai, a termelőmunkát. Ragaszkodnak a „kizárólag könyvből való tanulás" módszeréhez. S mindezt – mint mondják – a „színvonal" érdekében teszik.

A kínai párt és a kormány mindenekelőtt azért veti el ezt a felfogást,

FŐISKOLAI ÉS EGYETEMI HALLGATÓK SZÁMA

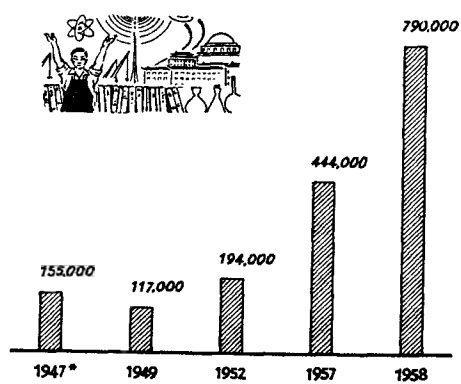

* A felszabadulás előtti legmagasabb szám.

mert a könyvből szerzett tudás önmagában – legyen az bármilyen széleskörű – mégiscsak részleges és nem teljes ismeret. Azok a fiatal értelmiségiek, akik csak könyvből merített tudással rendelkeznek és nem szereztek a gyakorlati munka során is tapasztalatokat – nem mások, mint polgári „mindentudók".

Egyes professzorok tanszékéről kikerült diákok esetében a „polgári" jelszót a szó teljes értelmében kell venni. Kína félgyarmati helyzetéből következően az idősebb tanár generáció jelentős része a Nyugat egyetemein szerezte diplomáját. Így rajtuk keresztül a tudomány tisztelete hosszú időn

át a Nyugat iránti babonás tisztelettel azonosult. És itt nemcsak arról van szó, hogy az évtizedekkel ezelőtt Londonban vagy New Yorkban elsajátított tételek egyike-másika a haladó tudomány új felfedezései következtében régen elavult.

A tapasztalat azt is mutatja, hogy a ma legújabb és legprogresszívebb ismeretek holnap már idejétmúltak, ha *„a gyakorlat tavaszi esője nem termékenyíti meg évről évre"*.

A kantoni Szun Jat-szen Egyetem külön városnak is beillő, tropikus növényzetű parkkal övezett épülettömbjében járkáltunk. A színes fajanszszal fedett épületek előadótermeit, könyvtárait és kollégiumait üzemek és kísérleti parcellák váltogatják.

A mezőgazdászok nyilatkoznak a legkevesebbet. Kísérleti parcelláikról csak kísérőnk árulja el bizalmasan, hogy – hektárra átszámítva – 1000–1100 mázsa rizst akarnak betakarítani.

A szakkönyvekben – amelyekről a „tacepaó"-kon is nagy viták folynak – az áll, hogy a rizs hektáronkénti átlagos hozama világviszonylatban 70–75 mázsa, és a tíztonnás eredmény már rekordnak számít.

De az „Új Népi Kommuna" parasztjai itt a környéken több mint 10 000 munyi területen egy muról átlagban 15 mázsát, azaz hektáronkint körübelül 240 mázsát takarítottak be. Miféle tudományos tétel az, amelyet a parasztok gyakorlata így helyben hagy? Az igazi tudománynak nem a gyakorlat mögött kell kullognia, hanem az új utakat kell megvilágítania.

Vajon a kantoni agrárszakos hallgatók tanulmányi színvonala csökken-e azáltal, hogy évente, megfelelő beosztással, három-négy hónapot kísérleti parcelláik művelésével töltenek? Az eredmények egészen másról beszélnek. És az eredmények közé tartozik a nyugati tudomány iránti babonás tisztelet lerombolása is . . .

A biológia-szakos hallgatók már korántsem olyan titoktartók, mint mezőgazdász kollégáik. Igaz, ők már pontosan tudják, hogy a vegyiüzem különböző egységeinek mennyi a kapacitása. Már hosszabb idő óta folyik a rendes, tervszerinti termelés. A terjengő szagok az Illatos út és a Kén utca környékére emlékeztetnek.

Sö elvtárs, harmadéves biológia-szakos hallgató magyaráz:

– Itt műtrágyát gyártunk a parasztok számára. Naponta 25 nagy ballont és több száz kisebb üveget töltünk meg. Ez összesen mintegy 1500 mura elegendő különféle műtrágya.

– A parasztok – szól közbe egy copfos kislány (koráról nem tudtam megállapítani, hogy diák vagy tanársegéd) – a minőséggel és a két jüan és két maós árral is meg vannak elégedve. Mi viszont a mostani, még elég kezdetleges berendezések tökéletesítésével mindkettőt javítani akarjuk és főleg szélesíteni a különféle talajoknak és növényeknek megfelelő választékot.

A fizikusokkal először a sűrű bambuszligetnél találkoztam. Ritkították a trópusi vidéknek ezt a kincsetérő jellegzetes növényét.

– Nehéz volna hirtelen megválaszolni – jegyzi meg az egyik kínai elvtárs –, hányféle célt szolgál itt nálunk a bambusz.

Valóban, láttam, amint nők, férfiak hátán két gyékénykosár súlya alatt, a lépésnek megfelelően, ritmikusan hajladozott. Ettem a fiatal spárgára emlékeztető bambuszrügyből készült ízletes levest. Megcsodáltam a bambuszháncsból készült pazar mintájú szőnyeget és függönyt. Az egyik kommunában a vízhálózat csöveit készítették az üreges bambusznádból.

Itt, a kantoni fizikus hallgatók – mint néhány száz méterrel arrébb megtudtam – az építkezés állványzatára és az épület tartószerkezetére használták a sárga, görcsös bambuszrudakat.

Csak amikor közel értünk, látszott ki az állványerdőből az épülő vasolvasztó.

Itt már Lu elvtárs, másodéves fizikus veszi át a szót.

– Június végén kezdtünk el építkezni. Napi 30 tonna nyersvas olvasztására méreteztük a kohót. A tervek, a rajzok és a szükséges legfontosabb anyagok itt készültek.

Közben a szomszédos, komoly szerelőcsarnoknak beillő épületrészből is körénk sereglenek a fiatalok. Ők az acélfinomítót és az öntödét építik. Kokszolójuk nem lesz, egy másik kantoni egyetem olyan mennyiségben gyártja a kokszot, ami az ő szükségleteiket is kielégíti.

– Kész termékeink – mondották búcsúzóul a kantoni diákok és előadók – a pekingi kiállításon is ott lesznek . . .

A pekingi Pejhaj parkban, a kínai egyetemek és főiskolák kiállításán, a külföldi újságírókkal együtt már a kész termékeket csodálhattam.

Az egyetemista kiállítás vezetők a legapróbb részletességgel magyarázták a legnagyobb követelményeket is kielégítő produktumaik, készítményeik előállításának történetét.

Mint minden kiállításon – itt is sok a számadat, a grafikon. Nem akarom az olvasót untatni – csak a legjellemzőbbeket írom le.

A 21 122 felső- és középfokú intézmény diákjai az országban 151 608 üzemet szerveztek. Ebből egyedül Pekingben 769 üzem létesült. A diákok 2,5 millió mu szántóföldet művelnek meg. 1958-ban körülbelül 1 500 000 tonna nyersvas és acél termelésére vállaltak kötelezettséget.

Természetesen helytelen volna ezeket az üzemeket, vagy legalábbis döntő többségüket valamiféle modern gyárnak elképzelni. De semmivel sem lenne kisebb tévedés jelentőségüket kezdetleges felszereléseik, a termékekre fordított munkaidő, vagy egyéb tényezők alapján bagatellizálni.

A műegyetemisták termékei között korszerű Norton-szekrényes esztergapad, rádió és televíziós készülék, automata telefonközpont, elektronikus számológép, részecskegyorsító, különböző precíziós és optikai műszerek láthatók. Sőt azóta már kétmotoros személyszállító repülőgép, autó, traktor és kombájn is elkészült az egyetemek üzemeiben.

Ha csak a kiállított tárgyak szorosan vett önköltségét néznénk, valószínű, hogy – legalábbis az esetek jelentős részében – azt kellene mondani: „nem kifizetődő" ez a módszer.

A valóságban azonban azzal, hogy a diák a gyakorlatban ellenőrzi a könyvből, az elméletben tanultakat, illetve fordítva – gyakorlati munkája új megoldások kidolgozására, új elméleti kutatásokra serkenti –, szakmai színvonalának emelése szempontjából ez a módszer felbecsülhetetlen értékűvé válik.

Ez a szisztéma felébreszti a kínai tanárokban és diákokban a Nyugat előtti hajbókolással sokakban eddig elnyomott nemzeti öntudatot, erősíti az önerejükbe vetett hitet. Ugyanakkor épít a kínaiakra oly jellemző *sze-*

rénységre, amely arra inti őket, hogy szenvedélyes kutatásaik, tanulmányaik során vegyék át a baráti szocialista országok, elsősorban a Szovjetunió hasznosítható tapasztalatait, és ne vessék meg azt sem, ami Nyugaton valóban haladó és még a jelenlegi kínai színvonal fölött áll.

Ezért kérik, sőt elvárják a kínaiak a külföldi vendégek, a barátok véleményét, tanácsát.

És a beszélgetéseknél mindig kéznél levő füzetbe gondosan jegyzik az új gondolatokat ébresztő megjegyzéseket. Ez nagyban segíti – hangsúlyozzák – a termelésben csak úgy, mint a tudományos kutatásban a legfejlettebb, a legkorszerűbb külföldi megoldások és a bevált hagyományos kínai, „hazai" módszerek egyesítését.

Amikor a kínai – legyen az egyetemi üzemben dolgozó diák, vagy a művelődésügyi miniszter helyettese – szerényen arra kéri a külföldi vendéget, hogy a látottakkal kapcsolatban mondja el észrevételét, kritikáját – erről van szó, nem pedig konvencionális udvariasságról. Az új Kína polgárainak szerénysége egyáltalában nem azonosítható a hajdanvolt üres, feudális „kínai udvariassággal". Az egyik – mivel hajbókolással párosult – megalázott és lefegyverzett. A másik – mert öntudaton alapszik – mozgósít és új erőforrást biztosít. Kiegészül a szenvedélyes tanulási vággyal és a józan ítélőképességgel: tanulni mindabból, ami hasznosítható Kínában, és óvakodni mindattól, aminek alkalmazása a kínai viszonyok között káros.

Az új értelmiséget, a fiatal káderekét már az egyetemeken ilyen szellemben nevelik.

Ennek az oktatási módszernek a gyümölcse teljesen csak a jövőben, az egyetem, a főiskola elvégzése után érik be. Akkor, amikor a fiatal értelmiségi az elméletet és a gyakorlatot egyaránt ismerő, magasan képzett szakemberként kapcsolódik be a rendszeres termelőmunka folyamatába.

De nem lebecsülendők a közvetlen eredmények sem. Csak néhány példát a kiállítás anyagából.

Két elektromos hullámokat mérő műszert mutattak. Mindkettő az állami szervek által kiírt pályázat alapján készült. Az egyiket egy Ang-

liában végzett professzor konstruálta. A másikat negyedéves diákok kollektívája szerkesztette. Maguk között felosztották a tanulmányozásra váró összes fellelhető kül- és belföldi szakirodalmat. A tervek, a rajzok elkészülte után hozzáláttak a kivitelezéshez. Az előbbi szemmel láthatóan primitív szerkezet benyomását kelti. Az utóbbit – amelyet a megadott 10 000 jüan helyett alig fele költséggel állítottak elő a diákok – a laikus is komoly berendezésnek tartja. A szakemberek véleménye szerint pedig eléri a nemzetközi színvonalat...

A pekingi geológiai főiskola hallgatói gyakorlati munkájuk során 15 milliárd tonna vasérctartalékot fedeztek fel. A műegyetem kohómérnök-szakos hallgatói számos helyi parasztkohászt és olvasztárt képeztek ki, segítenek a leggazdaságosabb kis kohókat felépíteni. Az orvostan- és gyógyszerész hallgatók olyan falvakba járnak gyakorlati munkára, ahol a sivatag felől fújó szelek szállította portól a lakosság legnagyobb része szembetegségben szenvedett. A professzor vezetésével, hosszú hónapok kísérleteinek eredményeként, elkészítették saját gyógyszergyártó üzemükben az öt-kilenc nap alatt teljesen hatásos gyógyszert. Ezenkívül megírták népszerű füzetben – tapasztalataik alapján – a megelőzés leghatásosabb módszereit...

És a kiállítás példáit hosszasan lehetne sorolni. De a számok, a gépleírások, a tanulmányi és a szakmai színvonal emelkedését ábrázoló grafikonok önmagukban – nem tudják érzékeltetni a leglényegesebbet: hogyan válnak a fiatal kínai szakemberek, értelmiségi káderek vörössé?...

Vita Konfuciusszal

A kínai diákok keze alatt az üzemekben formálódik az anyag, a vas, az acél – és közben formálódnak ők maguk is.

A Vuhani Egyetem forgácsolóműhelyében a másodéves fizikusok az első fogásokat tanulják az esztergapadon, a gyalun. A műhelyvezető idősebb szakmunkás a tengelyt esztergályozó diáknak gyorsabb fordulat-

számot, nagyobb vágási sebességet javasol. És mindjárt magyaráz: hogyan függ össze a megmunkálandó tárgy átmérője, az anyag keménysége és az esztergapad fordulata, valamint a kés előrehaladása.

Egy pillanatra leáll a gép. A Norton-szekrény egyik sebességváltó karja jobbra, a másik balra hajol. Csattognak a fogaskerekek és máris újból forog a tengely, halad az esztergakés. Nagyobb sebességgel, gyorsabban formálódik az anyag . . .

A tengely is – a diák is . . .

Magabiztosan veszi ki az „esztergályos" a kész tengelyt és büszkén helyezi a pad mellett már felsorakozó darabok mellé. Nem sokat alakított a gyárilag húzott gömbvason. Csupán egy váll és egy csap került rá. De amikor a befogószerkezetből kivette, az anyag már nem közönséges gömbvas, hanem *megmunkált tengely*, a kukoricamorzsoló tengelye, amelynek fogakkal teletűzdelt hengereit a szomszéd műhelyben öntik szériában a negyed- és ötödéves kollégák . . .

A fiatal fizikus még távolról sem lett szakképzett esztergályos. De ahogyan visszaemlékezik és büszkén idézi a nemrégen náluk járt Mao Ce-tung szavait – érzékelteti, hogy a tengellyel együtt maga is, gondolkodása is változik:

– Kezdünk a bennünket tanító szakmunkásokra hasonlítani – mondotta rólunk néhány nappal ezelőtt Mao elnök.

Kísérőm, az egyik tanszékvezető, magyarázólag mindjárt hozzáteszi:

– Ez a hasonlatosság nemcsak olajos kezükön és ruhájukon, hanem a diákok szilárduló fegyelmében, szorgalmában, fokozódó öntudatában is megnyilvánul. Az országnak, a szocialista, majd később a kommunista társadalomnak nem akármilyen szakemberekre, hanem „vörös szakemberekre" van szüksége.

És a fizikai munka öröme, a fizikai munkás megbecsülése a kínai értelmiség *v ö r ö s s é* formálása szempontjából alapvető fontosságú.

Nem könnyű ezt elérni olyan társadalomban, ahol hosszú évszázadokon át éppen arra nevelték az értelmiséget, hogy minél jobban *különbözzék* a paraszttól, a fizikai dolgozótól. Más legyen öltözködésében és hajviseletében, szokásaiban és főleg gondolkodásában. A szellemi és a

fizikai munka kettéválasztásának elve évezredeken keresztül uralkodott a kínai oktatásban.

Több mint kétezer évvel ezelőtt Konfuciusz elítélte a haladó gondolkodású Fan Csit, aki a „mezőgazdasági munka oktatását" javasolta. Menciusz tételbe foglalta a következő évszázadok kínai gyakorlatát: „Akik az eszükkel dolgoznak, uralkodnak a többség felett, akik a testi erejükkel dolgoznak, azok felett mások uralkodnak. Azok, akik felett uralkodnak, eltartják azokat, akik felettük uralkodnak."

Vitába kellett szállni Konfuciusszal, Menciusszal, csatázni kell nézeteik mai képviselőivel. Enélkül az új Kínában nem lehet előremenni.

A konfuciánus gondolkodás és világszemlélet erősen rányomta bélyegét a kínai feudális társadalomra, és annak egészen sajátos, az európaitól eltérő vonásokat kölcsönzött. Az arisztokratikus jellegű feudális társadalomban a föld, a kincs, a gazdagság csak egyik meghatározója volt a társadalmi helyzetnek. Az arisztokráciához való tartozás másik, nem kevésbé fontos feltétele az írni-olvasni tudás, a szigorú államvizsga alapján elismert műveltség volt. Ez az írástudó arisztokrácia rendszer évszázadokon át olyan válaszfalat emelt a szellemi és a fizikai munka közé, amelyet nem könnyű lerombolni.

A tajpingok felkelése megpróbált rést ütni ezen a falon. Ez azonban éppen olyan sikertelenül végződött, mint a felkelés vezérének, Hung Hsziü-csüannak, az elszegényedett és paraszti sorba süllyedt dzsentrinek az államvizsgái. Tehetsége kevés volt ahhoz, hogy – pénz és protekció nélkül – a harmadik vizsgakísérlete is sikerrel járjon.

A kínai burzsoáziának történelmi színrelépése után – jóllehet szemben állott az arisztokratikus, feudális rendszerrel – eszébe sem jutott a szellemi és fizikai munka közé emelt válaszfalat lerombolni. Ellenkezőleg, osztálykiváltsága megerősítése érdekében új rétegeket igyekezett rakni e falra. Minden kizsákmányoló osztálynak, a tőkésosztályt is beleértve, szüksége van a szellemi és a fizikai munka elválasztására.

Ezt a falat csak az az osztály – a proletariátus – képes végérvényesen ledönteni, amelynek osztályérdeke fűződik ehhez, amely enélkül nem

tudja célját, a kizsákmányolástól és a kiváltságoktól mentes társadalmat megvalósítani.

Amikor a kínai elvtársak e roppant feladat megoldására vállalkoznak – valamennyi szocializmust építő ország azonos problémáin túl –, évezredek során megcsontosodott, különös hagyományokkal találják magukat szemben.

A fizikai munka megvetésének, alacsonyabbrendűségének hangoztatása minden szocializmust építő országban megengedhetetlen. Különösen káros ott, ahol a hosszú félgyarmati-feudális elnyomás miatt a termelőeszközök színvonala meglehetősen alacsony és ennek következtében a kétkezi munkának még hosszabb ideig jelentős szerepe lesz.

A jelenlegi helyzet, a szocialista építés szükséglete parancsolóan megköveteli a Konfuciusszal folytatott vitát és a teljes győzelmet.

A jövő, a kommunizmus pedig feltételezi a szellemi és a fizikai munka összekapcsolásának magasabb szintre emelését.

Vörös és szakképzett

Hazafelé indultunk Mejcsiau falu teatermelő kommunájából. A keskeny bekötő úton szembejövő autóbuszkaraván az árok mellé szorította autónkat. Az autóbusz-sor is megállt.

Fiatal diáksereg lepte el hirtelen a vidéket. Az egyik hangcsoui iskola diákjai érkeztek. Felszerelésük nem sok: egy bambuszháncsból font szőnyegféle fekhelynek, egy pokróc, két rend fehérnemű, mosdószerek és étkezőedény.

Néhány hétre – amíg a parasztoknak a tealevelek betakarításánál segédkeznek – elegendő. A Jangce völgyében még melegen sütött a szeptemberi nap.

Talán csak melegebb ruhával voltak jobban felszerelve azok az egyetemisták, akik Pekingtől északra dolgoztak. A Góbi-sivatag felől itt már hűvös szél fújt. A kopár vidék hegyei és a gerinceket szolgaian követő Nagy Fal mit sem véd. Sem a szelet, sem a szél hátán érkező fi-

nom sivatagi homokszemeket nem tudja felfogni. Hétmillió hektárnyi szántóterületet, több tízmillió állat legelőjét, az utakat és a vasutakat fenyegeti elnyeléssel a szabadon száguldó sivatagi homok. Csupán Belső-Mongólia egyik körzetében több mint egy tucat falut nyelt el az utóbbi félszázad alatt.

Csan elvtársnő, a Felsőoktatási Minisztérium munkatársa, a Nagy Faltól keletre húzódó hegyekre mutat:

– Ezt a területet a minisztériumhoz tartozó pekingi egyetemek és főiskolák diákjai és dolgozói erdősítik.

És a legendás hírű Nagy Fallal párhuzamosan új „Nagy Fal" létesül, ötezer kilométer hosszúságban, másfél kilométer szélességben. Az építőanyaga nem terméskő, hanem a szárazságot jól bíró, aprólevelű sztyeppei cserjék és lombosfák. Az építők – a Nagy Fal alkotóinak, a rabszolga kuliknak szabad leszármazottai: üzemi munkások és kommunákba tömörült parasztok középiskolás és egyetemista fiai, leányai.

Csak felszabadult emberek képesek ilyen feladatra vállalkozni. Az elmúlt évben 100 millió kínai fiatal 30 millió hektárnyi erdősávot telepített. Ez közel háromszorosa az egész első ötéves terv alatt beültetett területnek.

És mindezt emberlakta vidéktől távol, ismétlődő homokviharokban, a természet erőivel folytatott harcban végezték.

Vajon csak Kína elmaradottsága, a termelőeszközök fejletlensége követeli általában és különösen a fiatalok esetében az ilyen és ehhez hasonló jellegű fizikai munka alkalmazását, az oktatás és a termelés összekapcsolását?

Ennek is nagy a szerepe. De a kínai elvtársak hosszú vitákban szálltak szembe azokkal, akik nem értik a termelő, *a fizikai munka nagy nevelő szerepét.* „A nevelés – hangsúlyozta Marx –, amely egy bizonyos koron felül minden gyermeknél össze fogja kapcsolni a termelőmunkát az oktatással és a termeléssel, nemcsak egyik módja annak, hogy fokozzák a termelés hatékonyságát, de egyedüli módja annak, hogy teljesen fejlett emberi lényeket hozzunk létre". Egy más alkalommal kiegészíti ezt Marx azzal, hogy *„a termelőmunkának a tanítással való korai egy-*

bekötése a mai társadalom átalakításának egyik leghatékonyabb eszköze".

Ezek a nagy akciók a fizikai munka megbecsülésén, a szakmai ismeretek elmélyítésén túl a nemzet felemelkedését szolgáló hazafias tettekre serkentik, a nehézségek leküzdésére, bátorságra nevelik a kínai ifjúságot.

E tulajdonságok nélkül az egyetemről kikerülő fiatal értelmiségi ismerheti többé-kevésbé jól a szakmáját, – de „vörössé", vörös szakemberré nem válhat. Ezért hangsúlyozzák annyira a kínai elvtársak: a termelésért folytatott harc igazi tudományát – az iskolai elméleti ismeretek mellett – csakis a termelés területén lehet elsajátítani.

De ez – tehát a termelésért folytatott harc tudománya – még mindig csak a tudás egyik része.

A tudás másik nélkülözhetetlen alkotóeleme: *az osztályharc tudománya.*

Ehhez minden kádernek, minden vezetőnek értenie kell, hiszen az osztályharc az átmeneti időszakban sem szűnik meg, sőt – mint 1957 nyara mutatja – átmenetileg rendkívül ki is éleződhet. Kínában pedig minden egyetemet végzett értelmiségi – kádernek számít. Szakképzettnek és „vörösnek" kell lennie.

De az osztályharc tudományát – akárcsak a természettudományokat – csupán könyvekből nem lehet jól elsajátítani. Erről beszélgettünk többek között a sanghaji Futan Egyetem egyik tanárával.

– Az egyetemről kikerülő fiatal történészeink az osztályharcok történetét tanítják. De eddig csak könyvekből, előadásokból tudták meg, hogy mi is az. Most az ókorról és a középkorról valamivel kevesebbet tanulnak, de saját közvetlen tapasztalataik alapján ismerik meg mai korunk problémáit, társadalmunk mozgatóerőit. A tanulmányi időből ugyanis egy esztendőt valamelyik faluban vagy üzemben töltenek fizikai munkával. Ott élnek, dolgoznak a parasztok vagy munkások között. Megismerik az osztályharc mai problémáit, és közben disszertációkban feldolgozzák a falu vagy az üzem történetét. A parasztok és a munkások harcaikból, küzdelmeikből sok olyan konkrét dolgot mondanak el,

amit könyvekből legfeljebb általános megállapítás formájában lehet megismerni. És a múlt alapos ismerete a fiatal történész számára más megvilágításba helyezi a jelent és a jövőt is . . .

Az egyik amerikai lap a kínai értelmiség fizikai munkáján gúnyolódva azt írta, hogy „a kínaiak odáig már eljutottak, hogy az egyetemi tanárokból parasztot tudnak csinálni, de azt még nem találták ki, hogyan lehet parasztból egyetemi tanárt csinálni".

Sanghaji történész kollégáim és mindazok, akiknek kezébe kerül ez az amerikai lap, bizonyára jót derülnek az újsütetű óceánontúli „Kínaszakértő" olcsó élcelődésén.

Az értelmiség, általában a funkcionáriusok fizikai munkáját Kínában nem degradálásnak, nem lealacsonyításnak tekintik, hanem ellenkezőleg: olyan emelőnek, amely az értelmiségi, a hivatali munkát szakmai és tudományos szempontból minden eddiginél magasabb színvonalra helyezi; amely jellemet formál, magatartást nemesít, forradalmi szellemű szakemberré – „vörössé" változtat.

Ebből következik, hogy a fizikai munka jellegének, idejének, körülményeinek meghatározása nem önkényes, nem véletlenszerű, nem öncélú.

A Kínai Kommunista Párt munkamódszerétől mindig idegen volt a sablonos, a leegyszerűsítő stílus. Mao Ce-tung egyik különösen tanulságos munkájában éppen azokat ostorozza, akik a tudományos tételeket és a politikai beszámolók anyagát akarnák a „kínai patikához" hasonlóan gépiesen beskatulyázni.

És ha ez így volt a tudományos anyaggal kapcsolatban – még inkább így van *az ember*, a tudós, az értelmiségi és minden káder esetében. A fizikai munkának a szellemi, a vezetői munka javítását, színvonalának emelését kell elősegítenie.

Éppen ezért ennek figyelembevételével határozzák meg jellegét, időtartamát. Ebből pedig egyenesen következik az is, hogy akiknél – például sebészorvosoknál, zenészeknél, képzőművészeknél, nem is beszélve az idősebbekről – a kimondott fizikai munkának káros hatása

A hangcsoui középiskolások megérkeznek Mejcsiau faluba

Parasztok és diákok teaszüret közben

A Vuhani Egyetem látképe

A kantoni Szun Jat-szen Egyetem hallgatói vas- és acélolvasztót építenek

Mao Ce-tung elnök a Tiencsini Egyetem hallgatóival a forgácsoló-műhelyben

Elutazás előtt a Mennyei Béke kapujánál

van, eltekintenek attól. E felfogással ellentétes esetleges túlzásokat, káros kinövéseket pedig gyorsan és erélyesen lenyesegetik.

A Kínában lejátszódó példátlan arányú kultúrforradalomnak, a sajátos kínai viszonyok talajából sarjadó bölcs módszereknek a konstruktív hatását ma még teljes egészében nehéz előrelátni.

A parasztok százmillióiból természetesen Kínában sem akarnak egyetemi tanárt csinálni. (Annak ellenére, hogy a főiskolákon, a kommunák népi egyetemein állandóan növekszik a számuk.) De elhatározott szándékuk, hogy a parasztot és az ipari munkást a közeljövőben az átlagos értelmiség színvonalára emelik. A kommunizmusba való átmenetnek ez ugyanolyan nélkülözhetetlen feltétele, mint az anyagi és a technikai bázis megteremtése. Ehhez viszont az szükséges, hogy az egyetemi tanár és valamennyi értelmiségi szellemi munkája megtermékenyüljön a munkások, a parasztok, a fizikai dolgozók bölcsességével, élettapasztalataival.

Ez a kettős irányú folyamat megy most végbe Kínában.

Rombolják a szellemi és a fizikai munka közé emelt évezredes válaszfalakat.

Megteremtik az új társadalom minden értékének dúsan termő talaját, a szellemi és a fizikai munka szilárd fundamentumát.

Eltűnt a squeeze . . .

Mindenütt a hatalmas országban folyik a nagy építkezés. Sok újat alkotnak. Lenyűgözőek az eredmények. Bámulatos a tempó.

De mindezeket összegezve a tanulmányút végén nem az üzemek százai, nem a népi kohók ezrei, nem is a mezőgazdaság világrekordjai, hanem akik mindezt alkotják – a kínai emberek megismerése jelentette számomra a legnagyobb élményt.

Új házat, modern üzemet ma már viszonylag könnyen lehet építeni. De embert formálni, az új társadalom számára nevelni – sokkal nehezebb, hosszadalmasabb feladat.

És a kínaiak, azt hiszem nem túlzás ezt megállapítani, minden eredményükre, sikerükre éppen ezzel teszik fel a koronát.

Igaz, jó volt az „alapanyag". A lakosság túlnyomó többségét alkotó parasztság konzervativizmusával együtt megőrizte romlatlanságát. A burzsoá ideológia fertőzésével szemben „tiszta papírlap" maradt, amelyre ma a kommunizmus legszebb szavait lehet ráírni.

Ebből a nemes anyagból nő ki a fiatal kínai munkásosztály, amelynek legtöbb tagja alig néhány évvel ezelőtt még falun túrta a földet. Ma már a nagyüzemben, az anyaggal együtt formálódik maga is. Nem ismeri a motozást, és csodálkozik, ha a külföldi a gyárkapuban a blokkoló óra után érdeklődik. Sajátjának, otthonának érzi az üzemet. Először épít életében magának.

Az iskolákban, az egyetemeken formálódik a viaszlágyságú anyag, az ifjúság.

Mint mindenben, az ember esetében is könnyebb az el nem rontott anyagot formálni.

De hogyan lehetett viszonylag rövid idő alatt ilyen változást elérni azoknál a rétegeknél, amelyeket a nagyvárosokban közvetlenül fertőzött a külföldi gyarmatosítók minden betegsége?

Ezen tűnődik a külföldi az első napokban. Hová lett, hogyan tűnt el a baksis és a koldussereg, amely a régi Kínában éppen úgy az élethez tartozott, mint a nyomor és az ínség, mint a nyugati urak ruhájához a gomb?

Egon Erwin Kisch 1933-ban így összegezi kínai útjának egyik legjellemzőbbnek tartott tapasztalatát:

„S most már legfőbb ideje, hogy kimondjuk és leírjuk azt a szót, amely nincsen benne az úti baedekerekben, mégis a legfontosabb és a legelterjedtebb fogalmak egyike Kínában – íme a szó: squeeze.

Squeeze az, amit a miniszter kap a hadiipartól és a banktól.

Squeeze az, amit a cégvezető kap azért, hogy az üzleti titkokat elárulja a konkurrenciának.

Squeeze-t kap a szállodaportás a taxivállalattól, a szakács a zöld-

ségestől, az egyes számú boy a kereskedőtől, a házikuli minden szomszéd boltostól, a vámtiszt a sofőrtől, a sofőr a vámtiszttől, a hivatalnok felesége a szállítóktól.

Squeeze-t kap és ad a Kuomintang.

Squeeze-t kap a tábornok az ellenfelétől.

Squeeze-t kap a detektív a jómódú betörőtől.

Squeeze-t kap, nos... mindenki kap vagy fizet squeeze-t.

A squeeze, a megvesztegetés, vagy mondjuk szebbenhangzó európai szóval: a jutalék, egyike a legfontosabb érveknek a gyarmaturalom fenntartása mellett."

A legkevésbé sem állítom, hogy a nagy országban lehetetlenség ma már olyan kínait találni, aki ne fogadná el a borravalót, a squeeze-t. De a jellemző, az általános – és a meglepő – az önérzetes visszautasítás, a nemegyszer udvarias, de határozott hangú, oktató jellegű magyarázat a borravaló elfogadásának erkölcstelenségéről.

A bámulatos változás alapvető oka, az új Kína „titka" természetesen a létbizonytalanság, a társadalmi kiszolgáltatottság megszüntetése, az emberi életet biztosító munkaalkalom megteremtése – egyszóval az anyagi körülmények egyenletes, határozott javulása. Ez a tényező azonban önmagában sehol – és különösen Kínában, a squeeze egykori hazájában – nem tudott volna ilyen változást előidézni.

Csakis az egész társadalmat átfogó nagy nevelő kampányokkal – beleértve természetesen esetenkint a szigorú adminisztratív büntetéseket is – lehetett a gyarmati uralom súlyos fertőzését megszüntetni. Amikor néhány évvel ezelőtt hírek érkeztek a különböző „rosszak": a korrupció, a megvesztegetés, a csalás és mindenfajta más betegségek elleni tömegharcról, a hajnalba nyúló kritika estekről, a többnapos nevelő gyűlésekről – még sok jószándékú európai ember is mosolygott. A burzsoá újságok pedig kínai „agymosásról" írtak.

Pedig egyszerűen csak a feudalizmus és a kolonizátorok által visszahagyott szenny eltakarításáról volt szó – kínai módszerek alkalmazásával.

Az új Kínában már nem lehet hallani az angol „squeeze" szót. Eltűnt, akárcsak azok, akik egykor megpróbálták a kínai nyelvbe és a kínai társadalomba átültetni.

S ha valakinek mégis eszébe jutna régi olvasmányai alapján Pekingben vagy Sanghajban borravalót adni a pincérnek, a hotelportásnak, a riksásnak, a sofőrnek, a Van-fu-csing-i bazár elárusítójának – könnyen úgy járhat, mint egyik honfitársunk, aki a pesti szokásoknak megfelelően akart fizetni.

– Családomat rendesen el tudom tartani – kapta az önérzetes magyarázatot a pekingi étterem felszolgálójától. – Gyermekeim jól táplálkoznak, van rendes ruhájuk.

– Megalázó dolog – folytatta, s közben a számla összegének megfelelően a visszajáró pénzt az asztalra tette – az új Kínában polgártársunktól és még inkább külföldi vendégtől meg nem érdemelt pénzt elfogadni . . .

Ez után a közvetve kapott kioktató lecke után nem is kísérleteztem borravalóval egyetlen étteremben sem.

Más alkalommal a Peking Szálló folyosó ügyeletese tiszta ingeimet hozta, pecséttel, bélyeggel ellátott számlával együtt, Nem volt apróm, felfelé kerekítve két jüant adtam és megköszöntem.

Alig néhány perc telt el, és hozta a visszajáró pénzt . . .

Hasonló eset történt velem Senjangban. A szálló halljában képeslapokat vásároltam. Két sorozatot választottam a pultra kiterített készletből. Az elárusító nem volt ott, ez azonban mitsem zavart. A bélyegvásárlásnál megszoktam az önkiszolgálást. A szálló halljának falára erősített üvegtetejű fadobozból a névértéknek megfelelő rekeszekből ki lehet venni a bélyeget. A vásárlóra – becsületességére bízzák a fizetést.

Így tettem a képeslappal is. Két sorozatot elvettem és 30–30 fent tettem a pultra. Még a szobám ajtaját sem csuktam be, amikor az elárusító lélekszakadva, kiáltozva rohant utánam. Egy pillanatra röstelkedve azt hittem, hogy keveset fizettem. Kézzel-lábbal hosszasan magyarázott, és két fent nyomott a markomba. Az időközben előkerült tol-

mácsnak már rövidebben és nyugodtabb hangon mondta el, hogy az egyik fajta sorozat csak 28 fenbe kerül . . .

Véglegesen akkor csillapodott le, amikor „thank you" helyett „Hszie-hszié"-vel mondtam köszönetet és „good-bye" helyett „Caj-csien"-nel köszöntem el tőle . . .

– Caj-csien, tungzse . . .

– Viszontlátásra, elvtárs . . .

HAZAFELÉ...

Végefelé járt a baráti beszélgetés.

A Peking Szálló nagytermében a kínai kormány, a kínai társadalmi szervezetek hetven országból meghívott vendégei utoljára töltöttek poharaikba.

Hazafelé készültek.

Ki pekingi szállodai szobájába, ki távoli otthonába. Egyesek mindössze néhány nappal előbb érkeztek, másokra már csupán a többhetes vendégeskedés utolsó nagy élménye, az október elsejei nemzeti ünnep várt.

Az előbbiek még csak *hallottak* a mai kínai „csodákról".

Az utóbbiak már *látták* az új Kína „titkait".

Amott a várakozás, a kíváncsiság szülte izgalom, itt a végnélküli élmények fakasztotta lelkesedés tüze szította az ünnepi hangulatot.

– Kam-pej, fenékig – hangzott innen is, onnan is.

Utoljára Csou En-laj miniszterelnök és Csen Ji külügyminiszter emelte üdvözlésre poharát. Végigjárták a nagy termet, megálltak minden asztalnál. Vendég és vendéglátó együtt ünnepelte a felszabadulás kilencedik évfordulóját. A föld minden sarkából összesereglett barátok a kínaiakkal együtt örültek a „ta jaocsin", a „nagy ugrás" esztendejében elért világraszóló sikereknek.

1958 október elseje – a 680 milliós ország felejthetetlen örömünnepe volt.

Ez a nagy nép, amelynek oly sok megpróbáltatásban volt már része, nagyon tud örülni. Szívvel-lélekkel dolgozik – tiszta szívből kacag.

Derűs arccal épít öntözőcsatornát – derűs arccal ünnepel. Az öröm, a boldogság széles mosolyt varázsol az arcokra és piros boldogságlámpákat gyújt a házak tornácain és kapuin.

A fogadás után, a késő esti órákban még egyet sétáltam a fényárban úszó pekingi utcákon, a Tien An Men előtti téren.

Gondolataim otthon kalandoztak.

Csou En-laj elvtársnak az imént elhangzott pohárköszöntője nem is olyan régen Budapesten mondott beszédét, a Kínai Kommunista Párt üzenetét idézte fel bennem. Egyik a kínai nép örömünnepén, a Peking Szállóban, a másik a mi nehéz helyzetünkben, 1957 első napjaiban a MÉMOSZ-székházban tartott aktívaülésen hangzott el.

A mostani pohárköszöntőről a Tien An Men előtti, boldogságlámpákkal megvilágított téren – a magyar kommunistákhoz intézett beszédről és a Kínai Kommunista Párt üzenetéről annak idején a sötét budapesti utcákon gondolkoztam:

„Ellenségeinknek alig van okuk örülni, éppen úgy, mint ahogy elvtársainknak és barátainknak is alig van okuk az elkeseredésre vagy az ingadozásra... Ellenségeink várakozásával homlokegyenest ellentétben, a proletariátus ügye nem hanyatlóban van, hanem egyre jobban halad előre." (A proletárdiktatúra történelmi tapasztalataiból. Kossuth Könyvkiadó. 30–31. old.)

Hány kommunista és a népi hatalom mellett álló pártonkívüli hitét erősítették abban az időben e szavak! Az ellenforradalom katonai veresége után az összekuszált Budapesten az egyik legnehezebb helyen, *az emberek fejében* segített rendet teremteni a kínai elvtársak forradalmi optimizmust sugárzó bölcs útmutatása, eszmei és politikai segítsége.

A nehéz helyzetben – a Szovjetunióval és a többi baráti országgal együtt – magunk mellett tudtuk a hatalmas kínai népet.

„A barátság a bajban állja ki az igazi próbát" – fogalmazta meg akkor Kádár elvtárs a forradalom oldalán felsorakozók véleményét.

A Kínai Kommunista Párt a nemzetközi munkásmozgalom 1956–57-es átmeneti nehézségeinek időszakában – mint mindenkor – ismétel-

ten tanúbizonyságát adta annak, hogy álláspontja szilárd osztályállás-pont, a nemzetközi proletár-szolidaritás elvein alapul.

Nincs és nem is lehet olyan helyzetben a forradalmi, antiimperialista mozgalmak egyetlen osztaga sem, hogy nélkülözné a kínai kommunisták, a kínai nép segítségét.

Ezt láttam, ezt tapasztaltam a Kínai Népköztársaság elhagyása után Koreában is, Vietnamban is.

•

A *Jalu-folyótól a 38. szélességi fokig*, a Kunganszani-szikláktól a Sárga-tenger partjáig a hősi eposz új énekét írja most a koreai nép.

És zeng az ének a fegyvertársakról, a hű barátokról is. Azokról, akik nyolc esztendővel ezelőtt idesiettek a Jalu-, a határfolyó túlsó oldaláról, hogy oltani segítsék a szomszéd felgyújtott házát.

Én már csak a kínai önkéntesek utolsó egységeit láttam Phenjanban. Október végén a kora reggeli órákban vonultak az indulásra kész szerelvények felé. Még égtek az utcai lámpák, amikor a csípős hidegben már tízezrek szegélyezték az utcákat. Kék overallos koreai munkások és fehér blúzos nők, öreg parasztok és piros nyakkendős úttörők jöttek búcsút mondani. Amikor a kínai önkéntesek a Phenjan újjáépített pályaudvara előtti térre értek, a zárt sorok, a tömör oszlopok felbomlottak. Az utolsó száz métereken a tömeg, a koreai munkások és katonák már vállukon vitték kínai harcostársaikat. A csindalle piros szirmai szálltak a levegőben, színes virágeső hullott a zöld katonazubbonyokra.

Szem nem maradt szárazon.

A hátukon szorongó kicsinyeikkel együtt sírtak az asszonyok. Könnyeiket törölgették a csaták tüzében edzett katonák. A mindenki számára oly nehéz búcsút csak az a biztos tudat enyhítette, amit a kínai önkéntesek parancsnoka katonás tömörséggel így fejezett ki: „Haza indulunk, de örökké együtt maradunk."

Phenjan kiemelkedő pontján épül az elesett kínai hősök emlékműve. De bronznál, márványnál maradandóbb az emlék, amely a koreai embe-

rek szívében él. A bajban és örömben együtt töltött nyolc kemény esztendő... Az áldozatos csaták történelmet formáló napjai, amelyek egyszer s mindenkorra megérttették, hogy a japán szamurájok koreai útja az amerikai agresszorok számára sem járható többé. A hősök temetésének és a romok eltakarításának lesújtó órái... és az első közösen felhúzott házak, a száraz földeket éltető öntözőcsatornák építésének örömei – mindmegannyi felejthetetlen közös emlék.

A koreai földeken, ahol sem a tátongó bombatölcsérek, sem a kisparaszti parcellák mezsgyéi nem tudták feltartóztatni a szövetkezeti mozgalom, a nagyüzemi szocialista gazdálkodás teljes győzelmét, 1958-ban – kínai módszer szerint – már sok helyen sűrűn hullottak a rizsszemek a mélyen szántott, jól trágyázott, dúsan öntözött földbe. És az ősszel – soha nem tapasztalt mértékben – Észak-Koreában is gazdagon fizettek a kalászok. A kis szövetkezetek összevonásával létrejött szövetkezeti falvak pedig sok helyen már népi kohók, műtrágyagyárak és más helyi üzemek építésén törik a fejüket...

Vietnamban még Koreánál is frissebb, alig behegedt sebeket láttam. A Vörös-folyó partján, a Viet Bak dzsungeljeiben a rizstermelő vidékek elszakítása következtében a kétmillió áldozatot követelő 1945-ös éhínség megismétlődése fenyegetett. A kivonuló gyarmatosítók által felrobbantott és leszerelt bányákban szünetelt a munka. A hosszú trópusi háborúban, a nélkülözésekben fizikailag legyengült lakosság között pusztító népbetegségek szedték áldozataikat.

A Vietnami Demokratikus Köztársaság hajója a genfi értekezlet után, akárcsak a Délkínai-tenger dzsunkái, – veszélyes sziklazátonyok, Scyllák és Charybdisek között vágott neki a szabadság végtelen vizeinek. Íratlan törvény a Délkínai-tenger hajósai között a bajban levők megsegítése.

Az írásnál is szigorúbb törvény ez a szocialista országok nagy családjában.

A felszabadulás első napjaiban már szovjet és kínai hajók futottak be a hajpongi kikötőbe. Az azonnali gyors élelmiszerszállítmányok elhárították a közvetlenül fenyegető katasztrófát, a további hosszúlejáratú

műszaki és anyagi segítség pedig meghiúsította a francia és amerikai gyarmatosítók gazdasági csődre spekuláló terveit.

Azt hitték, hogy a vietnami nép képtelen lesz felszámolni a rendkívül súlyos gyarmati uralom maradványait, a számottevő ipar nélküli ország elmaradott gazdasági helyzetét.

Valóban, a Vietnami Demokratikus Köztársaság ma ennek a különlegesen rabló gyarmati uralomnak az élet minden területén megnyilvánuló örökségével kénytelen szembenézni. Ebből a szempontból még az 1945 utáni Észak-Koreához viszonyítva is súlyosabb a helyzet.

A gyarmatosítók természetesen – legyen az amerikai vagy holland, japán vagy angol – máshol sem voltak jobbak. De Egyiptomban – ezt követelte érdekük – meg kellett építeniök a Szuezi-csatornát. Az arab félszigeten olajkutak fúrására volt szükség. Sanghajban rendkívül olcsó munkaerővel dolgozó, maximális jövedelmet biztosító textilgyárakat létesítettek. Koreában a japán agresszorok – a szigetország nyersanyagszegénysége, a Kína és a Szovjetunió elleni háborús előkészületek miatt – rákényszerültek, hogy a félszigeten vas-, acél- és színesfémkohászatot, hatalmas vegyikombinátot és számos más üzemet építsenek.

Vietnamban még ilyen beruházásokra sem volt szükség. Itt a gyarmatosítás legrablóbb formáját honosították meg a franciák. A bányákon kívül egyetlen komoly üzemet létesítettek – a hajphongi cementgyárat.

A cementből pedig a betonerődök ezrei emelkedtek.

De az acél- és a betonkazamatákra épült háborús tervek, csakúgy mint az Észak-Vietnam felszabadulás utáni elmaradottságára, leküzdhetetlennek látszó gazdasági nehézségeire spekuláló tervek – hibásaknak bizonyultak.

Az egykor oly félelmetes erődök már üresen konganak. A rommá lőtt, kiégett bunkerek között, a banánpálmák árnyas ligeteiben hangosan, vidáman nevető vietnami gyerekeket láttam bujócskázni.

Hanojban – ahol négy évvel ezelőtt a villanytelep, néhány élelmezési üzem és autószerelő-műhely jelentette az ipart – egymásután épülnek a korszerű gyárak.

És az építők között, a Szovjetunió, a fejlett iparral rendelkező európai népi demokráciák között, ott van az az ország – a *Kínai Népköztársaság* –, amely néhány évvel ezelőtt maga is azonos gondokkal küzdött, hasonló támogatásra szorult...

A kínai kormány segítségével létesített, közszükségleti cikkeket és más termékeket gyártó üzemek egész sora termel Észak-Vietnam népe számára. Hanojtól északra már kínai mérnökök segítségével, kínai gépekkel, műszerekkel épül az ország első vas- és acélkohászati központja.

Észak-Vietnam kiváló vasércéből, a 9000 kalóriás antracit felhasználásával ezentúl Thaj Ngüin kohóiban olvad az acél, a Szovjetunió segítségével épült szerszámgépgyárában készül a marógép, az esztergapad. És az új gépeken büszkén hirdeti a kis alumíniumtábla: „Made in D. R. V." – a Vietnami Demokratikus Köztársaságban készült...

A közös erőfeszítés eredményeként a legifjabb ázsiai népi demokrácia elmaradott agrárjellegű népgazdasága is – „két lábra áll".

•

Nem is olyan régen a nyugati propaganda a „kommunizmus válságáról" beszélt.

Amikor a leghangosabb volt e kórus – a magyarországi ellenforradalom után –, a kínai kommunisták a jövőbe vetett biztos hittel állították: „A világ határozottan megy előre, mégpedig a haladás irányába és nem a reakció felé. Lehet, hogy az imperialista agressziós erők egy ideig garázdálkodhatnak, de sehogyan sem tudják megakadályozni a történelem szükségszerű menetét." (A magyar–kínai barátság dokumentuma. Kossuth Könyvkiadó. 19. old.)

Szükséges-e hosszasan bizonygatni e megállapítás igazát?

Minden szónál jobban bizonyítják az elhangzása óta eltelt alig két esztendő eseményei, a Délkínai-tenger és az Elba közötti hatalmas szocialista világrendszer rendkívül meggyorsult fejlődése.

És még valami: maguk az agresszív, imperialista erők politikájának új vonásai.

A szocialista országok ellen irányuló nyílt felforgató akciók, a hatástalannak bizonyult atomfenyegetés csődje után egyre gyakrabban építik új terveiket a szocialista táboron belüli, elsősorban a két szocialista nagyhatalom: a Szovjetunió és a Kínai Népköztársaság közötti állítólagos nézeteltérés hiú reményére.

Ez után szimatolt nemrégiben a Szovjetunióba látogató Humphrey amerikai szenátor és az ismert publicista, Walter Lippmann. A businessman, az üzletember szemével nézik a valóban bámulatos kínai eredményeket, és – magukból kiindulva – a burzsoá gondolkodásmód és vágyaik alapján következtetnek – a szovjet–kínai „nézeteltérésekre".

Ezek után korunk modern revizionistái már nem sok újat és eredetit tudnak mondani.

„A jugoszláv revizionisták – hangoztatta Hruscsov elvtárs az SZKP XXI. kongresszusán – most a Kínai Népköztársaság ellen összpontosították a fő tüzet, s többek között azt a koholmányt terjesztik, hogy a Szovjetunió Kommunista Pártja és a Kínai Kommunista Párt között nézeteltérések vannak. Igaza van az orosz közmondásnak: »Éhes embernek kenyéren jár az esze.« A revizionisták nézeteltéréseket keresnek kommunista pártjaink között, dőre reményeikre azonban kudarc vár. Mi mindenben teljesen egyetértünk a testvéri Kínai Kommunista Párttal, bár a szocializmus építése során követett módszerei sok mindenben eltérnek a mieinktől. Tudjuk, hogy Kínának történelmi fejlődése, lakosságának száma, termelésének színvonala és nemzeti kultúrája tekintetében megvannak a maga sajátosságai. Ezért hiba lenne figyelmen kívül hagyni ezeket a sajátosságokat, és lemásolni azt, ami az egyik országnak jó, a másiknak azonban nem felel meg."

Hruscsov elvtárs tömören válaszol arra a kérdésre is, hogy miért nincs és miért nem lehet semmiféle nézeteltérés a két nagy nép és pártjai között: „Mert mindkét párt osztályszemlélete és osztályfelfogása ugyanaz. A Kínai Kommunista Párt álláspontja – szilárd osztályálláspont, marxista–leninista álláspont. Harcol az imperialisták, a kizsákmányolók ellen, az élet szocialista elvek szerinti átalakításáért. Tiszteletben tartja a nemzetközi proletár szolidaritás elveit, a marxista–leninista el-

mélet alapján áll." (A kommunizmus építésének programja, Kossuth Könyvkiadó 1959. 129–130. old.)

A történelem, az élet szavakba öntött, sűrített tapasztalata e megállapítás.

Igazát éreztem az ellenforradalom utáni Budapesten, a poraiból megelevenedett Koreában és az új életet kezdő Vietnamban.

Láttam a Nagy Faltól délre, ahol a Hoangho vize sárgára festi a tengert, ahol a 680 milliós nép harcokban edzett pártja vezetésével hétmérföldes léptekkel hagyja maga mögött a nyomorúságos múltat.

És láttam a Bajkált övező hegykoszorúkon túl az országot, amely elsőnek mutatta a jövőt. A szovjet embereket, a „szulien zsen"-eket, akik – akárcsak a végtelen Szibéria őserdeiben – elsőnek vágtak csapást a történelemben.

„A szovjet nép gyakorlata – mondotta Csou En-laj az SZKP XXI. kongresszusán – megmutatja a világnak a kommunizmusba való átmenet útját és példájával lelkesíti a dolgozókat. A világ népei a Szovjetunió jelenében saját holnapjukat látják."

Az ösvényből – amely a kommunizmus közös céljához visz – azóta széles út lett.

Kína és Magyarország között több mint 10 000 kilométeren át magas hegyek és széles folyók, kietlen sivatagok és sűrű erdők húzódnak. De a nagy távolság nem választja el a két népet. Ami közöttünk, a Tisza és az Amur között van – a Szovjetunió – összeköt bennünket.

TARTALOM

Előszó 5

I. A kínai „ínyencfalat"

Jobb egyszer látni, mint százszor hallani 7
Tea és vasérc 10
Dolgoztak a szivattyúk 14

II. A Vang-cse utcától a Tien An Menig

A Vang-cse utca és a szampan 19
Dagály és apály 20
A magvetés 23
Megfordul a szél 26
A Mennyei Béke Kapujánál 29

III. Az „ugródeszka" előkészítése

„A merész szemtelenség példája ..." 33
Szulien zsen 36
A Nyugati-tó mesevilága és a hangcsoui tőkések átnevelése 39
Ami a mezőgazdaság „nagy ugrását" megelőzte 44

IV. Jü-kung elhordja a hegyeket

A nyeregszerű fejlődés 52
Szubjektív óhaj és reális valóság 54
Nincs új a nap alatt 59
Vuhanban, a „kisméretű magyar esemény" színhelyén 64
Tiszavirág a Jangce partján 68

A titkári kísérleti parcella és az üzemi filozófia 71
Verebet – csak dobbal lehet fogni 74

V. Nagy ugrás a mezőgazdaságban

100%-os növekedés – egy év alatt 77
„Majd ősszel számolunk el..." 81
Négy feltétel 84
Hogy a gyerek le ne essen róla 89
Tacsin, egy a sok ezer falu közül 92
15 millió száj – 30 millió kéz 96

VI. Érjük utol Angliát

A falu több vasat és acélt követel 99
Népi kohók 102
A falu technikai forradalmának rügyfakadása 106
Irány: a helyi kombinátok 109
A három „marsall" egyike 112
Sokatmondó számok 115
„Kína hajrába kezd..." 117

VII. Új társadalmi szervezet Kelet-Ázsia horizontján

Az „Új Népi Kommuná"-ban 123
A falu iparosítása felé 126
Munkaerő-feleslegből – munkaerő-hiány 129
A kommuna – az emberek életének szervezője 131
A gúlába rakott fegyverek 135
Lelkesedés és anyagi érdekeltség 138

VIII. Mindenki tanul – mindenki tanít

Birkózás a hieroglifákkal 147
Üzemi iskolák 152
Iskolai üzemek 156
Egy kiállításon 160
Vita Konfuciusszal 162
Vörös és szakképzett 165
Eltűnt a squeeze 169

Hazatelé 174

Szerkesztette: Z. Vidor Emma
A borítót Sebess János rajzolta

Műszaki vezető: Szécsi Andor Technikai szerkesztő: Lengyel József

A szedést 1959. IV. 3-án kezdték meg. Megjelent 1959. V. 30-án 8200 példányban.
Tartalmaz 10 szerk. ívet. Terjedelem 11 (A/5) ív.

19786. Franklin-nyomda Budapest, VIII., Szentkirályi utca 28.
Felelős vezető: Vértes Ferenc